

**ASRIN FELAKETİNİ YAŞAYAN ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN DEPREM
FARKINDALIKLARININ VE METAFORLARININ BU FELAKETİ
YAŞAMAYAN ÖĞRENCİLERLE KARŞILAŞTIRILMASI**

**NİĞDE ÖMER HALİDEMİR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Ece ATİLA

**Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Türkçe ve Sosyal Bilimler
Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı için Öngördüğü Yüksek
Lisans Tezi**

NİĞDE

Ağustos, 2024

**ASRIN FELAKETİNİ YAŞAYAN ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN DEPREM
FARKINDALIKLARININ VE METAFORLARININ BU FELAKETİ
YAŞAMAYAN ÖĞRENCİLERLE KARŞILAŞTIRILMASI**

**NİĞDE ÖMER HALİDEMİR ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

HAZIRLAYAN

Ece ATİLA

DANIŞMAN

Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU

**Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Türkçe ve Sosyal Bilimler
Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı için Öngördüğü Yüksek
Lisans Tezi**

NİĞDE

Ağustos, 2024

TEZ ONAY SAYFASI

Ece ATİLA tarafından hazırlanan “**Asrın Felaketini Yaşayan Ortaokul Öğrencilerinin Deprem Farkındalıklarının ve Metaforlarının Bu Felaketi Yaşamayan Öğrencilerle Karşılaştırılması**” başlıklı bu çalışma, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı için öngörülen Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU (Danışman)

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

Prof. Dr. Salih USLU (Üye)

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

Doç. Dr. Ahmet DURMAZ (Üye)

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Bu tez Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından 12/08/2024 tarihinde uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunca / / 2024 tarihi itibarıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mesut SAĞNAK
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYANI

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada, tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi beyan ederim. Ayrıca, bu tez çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu ve atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi beyan ederim.

12/08/2024

Ece ATİLA

ÖZET

ASRIN FELAKETİNİ YAŞAYAN ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN DEPREM FARKINDALIKLARININ VE METAFORLARININ BU FELAKETİ YAŞAMAYAN ÖĞRENCİLERLE KARŞILAŞTIRILMASI

ATILA, Ece

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Danışmanı: Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU

Ağustos, 2024, (xii + 85 sayfa)

Bu araştırmanın amacı ortaokul öğrencilerinin deprem farkındalıklarının ve metaforlarının asrın felaketini yaşamış olma değişkenine göre farklılığını belirlemektir. Araştırma, 2023 – 2024 Eğitim Öğretim yılının Güz yarıyılında Gaziantep ve Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı toplam 6 devlet okulunda gerçekleştirilmiştir. Araştırma yöntemi nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeline uygun olup, bu yöntem nitel verilerle de desteklenmiştir. Bununla ilgili olarak Kıvrak (2019) tarafından geliştirilen deprem farkındalığı ölçeği ile eksik bırakılmış metafor formu kullanılmıştır. Araştırmanın nicel verileri SPSS 21 istatistik paket programı ile analiz edilirken, nitel veriler ise içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırmanın deprem farkındalığı ölçeğinden elde edilen veriler sonucunda örneklem grubunun genel olarak deprem farkındalıkları ile deprem öncesi, deprem anı ve deprem sonrası boyutlarında deprem yaşanmışlığı değişkeni açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Buna karşın deprem hakkında boyutunda depremi yaşamayan öğrencilerin lehine bir farklılık söz konusudur. Metafor formundan elde edilen verilerin sonucunda ise örneklem grubunun deprem algısının en yaygın olarak canlıların ölümü üzerine yapılandırıldığı ve depremi yaşayan öğrencilerin depremin fiziksel etkisi ile ilgili metafor yapılarının depremi yaşamayanlardan daha güçlü olduğu görülmektedir. Araştırma sonucunda deprem yaşanmışlığı fark etmeksizin bütün öğrencilerin deprem farkındalığının artırılması ve öğrencilerin deprem yaşanmışlığı ile ilgili travmalarının giderilmesi için desteklenmesi yönünde öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Afet, deprem, deprem eğitimi, Sosyal Bilgiler.

ABSTRACT

COMPARISON OF THE EARTHQUAKE AWARENESS AND METAPHORS OF MIDDLE SCHOOL STUDENTS WHO LIVED THE DISASTER OF THE CENTURY WITH STUDENTS WHO DID NOT EXPERIENCE THIS DISASTER

ATILA, Ece

Department of Turkish and Social Sciences Education

Supervisor: Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU

August, 2024, (xii + 85 pages)

The aim of this study is to determine the differences in earthquake awareness and metaphors of middle school students based on the variable of having experienced the disaster of the century. The research was conducted in the Fall semester of the 2023–2024 academic year in a total of six public schools affiliated with the Gaziantep and Ankara Provincial Directorates of National Education. The research method is a quantitative research method aligned with the survey model, and it is also supported by qualitative data. For this purpose, the earthquake awareness scale developed by Kıvrak (2019) and the incomplete metaphor form were used. The quantitative data of the study were analyzed using the SPSS 21 statistical package program, while the qualitative data were analyzed using the content analysis method. The results obtained from the earthquake awareness scale indicated no significant difference in the earthquake awareness and the pre-earthquake, during-earthquake, and post-earthquake dimensions based on the variable of having experienced an earthquake. However, in the dimension of knowledge about earthquakes, there is a significant difference in favor of students who have not experienced an earthquake. The results from the metaphor form showed that the earthquake perception of the sample group was most commonly structured around the death of living beings, and that the metaphorical constructs related to the physical effects of the earthquake were stronger among students who had experienced an earthquake compared to those who had not. As a result of the study, recommendations were made to increase earthquake awareness among all students, regardless of their earthquake experience, and to support students in overcoming traumas related to their earthquake experiences.

Keywords: Disaster, earthquake, earthquake education, Social Studies.

ÖNSÖZ

Kişilerin eğitim süreçleri ailede başlar ve okul hayatına girmesiyle birlikte ölene kadar devam eder. Okullar eğitimlerin planlı olarak yapıldığı yerlerdir. Okullarda verilen eğitimler farklı alanlara ayrılmıştır. Bu alanlardan biri de Sosyal Bilgiler dersidir. Sosyal Bilgiler insan hayatı bakımından önem taşıyan pek çok konuyu bünyesinde barındırmaktadır. Toplumsal yaşamda ve bireyin hayatında son derece önemli olan deprem konusu da Sosyal Bilgiler dersi içerisinde yer almaktadır.

Doğal afetler içinde tahmin edilmesi zor ve büyük yıkımlara sebep olan en yıkıcı afet depremlerdir. Türkiye'nin deprem kuşağı üzerinde olduğu düşünüldüğünde okullarda planlı olarak verilecek afet ve deprem eğitimi çocuklarda farkındalıkların artmasını sağlayacaktır. Türkiye'de 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Kahramanmaraş merkezli deprem bu konunun önemini bizlere tekrar acı bir tecrübe ile hatırlatmıştır. Araştırma bu gereklilikten yola çıkarak öğrencilerin deprem farkındalıklarını tespit etmeyi amaçlamaktadır.

Araştırma sürecim boyunca yardımlarını esirgemeyen ve her zaman ulaşabildiğim danışmanım Doç. Dr. Nihal BALOĞLU UĞURLU'ya ve doktora programı öğrencisi İbrahim KAYA'ya en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Prof Dr. Salih USLU ve Doç. Dr. Ahmet DURMAZ'a saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Değerli eşim Umut ATİLA'ya ve biricik oğlum Emir Ata'ya sonsuz minnet ve teşekkürlerimi sunuyorum. Değerli annem Ayla ERYILMAZ'a, babam Yaşar ERYILMAZ'a, varlığı ile bana güç veren sevgili kardeşim Emre'ye manevi desteklerinden dolayı tüm kalbimle teşekkür ederim.

12/08/2024

Ece ATİLA

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	i
ETİK BEYANI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	ix
GÖRSELLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR.....	xi
EKLER LİSTESİ.....	xii

I. BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1. Problem Cümlesi ve Alt Problemler.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	1
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Varsayımlar	3
1.5. Sınırlılıklar	4
1.6. Tanımlar	4

II. BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR	5
2. Sosyal Bilgiler Eğitiminin Önemi	7
2.1. Sosyal Bilgiler Eğitiminin Amacı	8
2.2. Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimler Arasındaki İlişki.....	9
2.2.1. Sosyal Bilgiler ve Coğrafya Disiplini Arasındaki İlişki.....	10
2.3. Afet Kavramı.....	11
2.4. Doğal Afet Türleri	13
2.5. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Doğal Afetler	14

2.5.1. Sel.....	14
2.5.2. Çığ.....	14
2.5.3. Hortum.....	14
2.5.4. Orman Yangınları.....	15
2.5.5. Heyelan.....	15
2.5.6. Deprem.....	15
2.5.7. Kuraklık.....	16
2.6. Türkiye’de Görülen Doğal Afetler ve Yıkımlar.....	17
2.7. Türkiye’nin Deprem Tarihi.....	18
2.8. Deprem’in Çocuklar Üzerindeki Etkileri.....	20
2.9 Sosyal Bilgiler Dersinde Afet Eğitiminin Önemi.....	22
2.10. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Doğal Afetlerin Yeri.....	22
2.11. Farkındalık ve Metafor.....	30
2.12. Deprem Simülasyonları.....	32
2.13. Deprem’in Toplumsal Boyutu.....	33
2.14. Deprem Kültürü.....	34
2.15. Okullarda Deprem Farkındalığının Oluşturulması.....	35

III. BÖLÜM

YÖNTEM.....	37
3.1 Araştırma Modeli.....	37
3.2. Evren ve Örneklem.....	37
3.3. Veri Toplama Araçları.....	39
3.3.1. Deprem Farkındalığı Ölçeği.....	39
3.3.2. Deprem Metafor Formu.....	39
3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi.....	39
3.4.1. Veri Toplama Süreci.....	39
3.4.2. Verilerin Analizi.....	40
3.4.2.1. Nicel Verilerin Analizi.....	40
3.4.2.2. Nitel Verilerin Analizi.....	41

IV. BÖLÜM

BULGULAR	43
4.1. Araştırmanın Problem Cümlesine İlişkin Bulgular ve Yorum.....	43
4.1.1. Ortaokul Öğrencilerinin Deprem Farkındalıklarının Asrın Felaketini Yaşamış Olma Durumlarına Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgu ve Yorumlar ..	43
4.2. Araştırmanın Alt Problemlerine İlişkin Bulgular ve Yorum	46
4.2.1. Ortaokul Öğrencilerinin Alt Boyutlarına Göre Deprem Farkındalıklarının Asrın Felaketini Yaşamış Olma Durumlarına Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgu ve Yorumlar	46
4.2.2. Ortaokul Öğrencilerinin Deprem Kavramına İlişkin Metaforlarının Tespiti ve Asrın Felaketini Yaşamış Olma Durumlarına Göre Karşılaştırılması	48
4.2.2.1. Araştırma Grubunun Deprem Kavramı Hakkında Oluşturdukları Metaforlar ve Frekansları.....	48
4.2.2.2. Depremi Yaşayanların Deprem Kavramı Hakkında Oluşturdukları Metaforların Frekansları	49
4.2.2.3. Depremi Yaşamayanların Deprem Kavramı Hakkında Oluşturdukları Metaforların Frekansları	50
4.2.2.4. Araştırma Grubunun Deprem Yaşanmışlığına Göre Metafor Kategorilerine İlişkin Bulgular	51

V. BÖLÜM

TARTIŞMA.....	60
---------------	----

VI. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	63
6.1. Sonuçlar	63
6.2. Öneriler	64
KAYNAKÇA	67
EKLER.....	78

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Doğal Afetlerin Sınıflandırılması.....	13
Tablo 2. Türkiye’de 1923-2023 Yılları Arasında 7,0 ve Üzeri Meydana Gelen Deprem Büyüklükleri ve Can Kayıpları	19
Tablo 3. Araştırmaya Dahil Olan Öğrencilerin Demografik Bilgileri	38
Tablo 4. Veri Toplama Aracı ve Alt Boyutlarına İlişkin Normallik Durumu	40
Tablo 5. Ortaokul Öğrencilerinin Deprem Farkındalıklarının Deprem Yaşanmışlığına Göre Karşılaştırılması ile İlgili Betimsel İstatistikler	43
Tablo 6. Ortaokul Öğrencilerinin Deprem Farkındalıklarının Ölçek Maddelerine Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Betimsel İstatistikler	44
Tablo 7. Ortaokul Öğrencilerinin Alt Boyutlarına Göre Deprem Farkındalıklarının Deprem Yaşanmışlığı Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Betimsel İstatistikler	47
Tablo 8. Araştırma Grubunun Deprem Kavramı Hakkında Oluşturdukları Metaforlar	48
Tablo 9. Depremi Yaşayanların Deprem Kavramı Hakkında Oluşturdukları Metaforlar ...	49
Tablo 10. Depremi Yaşamayanların Deprem Kavramı Hakkında Oluşturdukları Metaforlar	50
Tablo 11. Ortaokul Öğrencilerinin Deprem Metaforlarının Gruplara Göre Dağılımına Yönelik Betimsel İstatistikler	51

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 1. 2022 Yılında Türkiye’de Yaşanan Doğa Kaynaklı Olay İstatistikleri	17
Görsel 2. 5. Sınıf Ders Kitabında Afet Türleri Başlıklı Şema	23
Görsel 3. 5. Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Doğal Afetlere Ait Görseller	24
Görsel 4. Türkiye’de Aktif Fay Hatlarını Gösteren Harita.....	25
Görsel 5. Ders Kitabında Yer Alan Asrın Felaketi ile İlgili Genel Ağ Haberi.....	25
Görsel 6. Ders Kitabında Yer Alan Heyelan Felaketi ile İlgili Genel Ağ Haberi	26
Görsel 7. Ders Kitabında Yer Alan Orman Yangını ile İlgili Genel Ağ Haberi.....	26
Görsel 8. Ders Kitabında Yer Çığ Felaketi ile İlgili Genel Ağ Haberi	27
Görsel 9. Ders Kitabında Yer Alan Sel Felaketi ile İlgili Genel Ağ Haberi	27
Görsel 10. Ders Kitabında Yer Alan Aşık Veysel’in ‘Kızılırmak Seni Seni’ Şiiri	28
Görsel 11. Ders Kitabında Yer Alan Afetzedelere Yardım Çalışması.....	28
Görsel 12. Ders Kitabında Yer Alan Orman Tahribatlarının Sonuçları.....	29
Görsel 13. 7. Sınıf Ders Kitabında Sel Afeti ile İlgili Yer Alan Bilgi	30

KISALTMALAR

SBÖP	: Sosyal Bilgiler Öğretim Programı
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı
BDE	: Bilgisayar Destekli Eğitim
JICA	: Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
M.S	: Milattan Sonra

EKLER LİSTESİ

Ek 1: ARAŞTIRMA UYGULAMA İZİNİ.....	78
Ek 2: MEB ARAŞTIRMA İZİNİ.....	80
Ek 3: VELİ ONAY FORMU	81
Ek 4: DEPREM FARKINDALIK ÖLÇEĞİ.....	82
Ek 5: METAFOR VERİ FORMU.....	84
Ek 6: VERİ TOPLAMA ARACI SAHİBİNDEN ALINAN İZİN	85

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Araştırmanın bu aşamasında araştırmanın problem cümlesine ve alt problemlere, araştırmanın amacına ve önemine, varsayımlarına, sınırlılıklarına ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Cümlesi ve Alt Problemler

Araştırmanın problem cümlesi “Ortaokul öğrencilerinin asrın felaketini yaşamış olma durumlarına göre deprem farkındalık düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır? olarak yapılandırılmıştır.

Araştırmanın alt problemleri ise şunlardır:

Asrın felaketini yaşamış olmaları onların;

1. Deprem hakkındaki farkındalıklarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Deprem öncesi farkındalıklarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Deprem sırasındaki farkındalıklarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Deprem sonrasındaki farkındalıklarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. Depremle ilgili metaforlarında farklılık göstermekte midir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı 6 Şubat 2023’te meydana gelen Kahramanmaraş depremlerini yaşayan ortaokul öğrencilerinin deprem farkındalıkları ile metaforlarının tespiti ve bu felaketi yaşamayan öğrencilerle karşılaştırılmasıdır. Türkiye dünyanın en önemli deprem kuşaklarından birisi olan Alp-Himalaya deprem kuşağı üzerinde bulunmaktadır. Yaşanan depremler Türkiye’de pek çok can ve mal kaybına neden olmaktadır. Depremler meydana

gelmesi engellenemez doğal afetlerdendir. Ancak alınacak önlemler yaşanacak tahribatı en aza indirebilir. İnsanlar, depremlerde farklı nedenlerden dolayı (sosyo-ekonomik, kültürel) tedbir almadıkları/alamadıkları için zarar görmektedirler (Demirkaya, 2007). Oysa deprem farkındalığının sağlanması bu felaketin verdiği hasarın daha aza indirgenmesine neden olabilir. Depremden etkilenen farklı kesimler açısından düşünüldüğünde çocukların yeri farklıdır. Çocukların depremden etkilenme düzeyleri ailelerinin verdiği tepkiye, -varsa- kayıp sayısına, yaş düzeyi ve cinsiyetine, özel yaşantısına (ebeveyn ilişkileri ya da anne-baba ayrılığı gibi), ekonomik koşullara ve sosyal desteklere göre değişir (Erkan, 2010).

Çocukların deprem anında ve sonrasında ne yapması gerektiğini bilmesi ve bu bilinçle hareket etmesi gerekmektedir. Depremi birebir yaşamış olmayı beklemek yerine deprem farkındalığını arttırarak deprem anında uygulanması gerekenleri çocuklara öğretmek öncelikli olmalıdır. Depremi doğal bir süreç olduğu gerçeğini kavrayan çocuk, ondan korkmak yerine önlemler almaya başlayacak ve bu sayede kendi yaşamını güvence altına alacaktır. Nitekim bu araştırmanın amacı ortaokul öğrencilerinin deprem ile ilgili farkındalıklarının ve metaforlarının ortaya koyularak Sosyal Bilgiler dersinde yapacakları deprem eğitimi ile etkinliklerde bu tespitlerin dikkate alınmasını sağlamaktır. Deprem felaketinden doğrudan etkilenen öğrencilerinde araştırma grubuna dahil edilmesi onların psiko-sosyal şartlarının göz önünde bulundurularak eğitimsel faaliyetlerinin daha fazla zenginleştirilmesine imkân sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Çeşitli doğal afetlerin yaşandığı bir coğrafyada yaşamaktayız. Doğal afetler, doğayla birlikte tüm canlılara önemli ölçüde fiziksel, ekonomik ve sosyal yönlerden zarar veren doğa olaylarıdır (Turan ve Kartal, 2011). Her çocuğun bu afetleri medyadan takip etme ihtimali olduğu gibi birebir yaşama ihtimali de vardır. Türkiye’de en yaygın görülen doğal afetlerden biri depremlerdir. Jeolojik kökenli bir afet olan deprem önlenemez bir olaydır. Bu büyük tehlikenin etkileri insan hayatına ve hatta toplu ölümlere yol açacak şekilde büyük olabilmektedir. Bu afet etkilerinin, bireylere erken yaştan itibaren deprem başta olmak üzere afet bilincinin ve afet ile mücadele yöntemlerinin kazandırılması sayesinde azaltılabileceğine inanılmaktadır (Baysal, 2018: 1).

Çocukların deprem anında ve sonrasında neler yapması gerektiğini bilmesi ve bu bilinçle hareket etmesi gerekmektedir. Depremi birebir yaşamış olmayı beklemek yerine deprem

farkındalığını arttırarak deprem anında uygulanması gerekenleri çocuklara öğretmek gerekmektedir. Bu hususta ortaokul kademesindeki öğrencilerde afet bilinci oluşması adına Sosyal Bilgiler dersi büyük önem taşımaktadır. Çünkü yaşadığı yerin deprem riskine ve depremin olası zararlarına karşı yeterince bilgi sahibi olan toplumlarda deprem kaynaklı zararların, bu durumun aksi olan toplumlara kıyasla çok daha az olduğu bilinmektedir (Cin, 2010: 71; Dölek, 2019: 212). Bilgi çağının içinde bulunduğumuz bu dönemde Türkiye’de uygulanan eğitim modelinde temel amaç, öğrenciye doğrudan ham bilgiyi aktarmaktan çok, onlara bilgiye ulaşma yollarını göstermek olmalıdır (Benzer ve Arpalık, 2021: 108). Depreme olan farkındalıklarının artması için depremi yaşamalarını beklemek yerine bu konuda eğitimlerin arttırılması, simülasyon tekniklerine başvurularak yaparak yaşayarak öğrenmeleri sağlanmalıdır.

Depremden en fazla etkilenecek olan grup çocuklardır. Çocuklarımızı afetler konusunda bilinçlendirmek için Sosyal Bilgiler dersi büyük öneme sahiptir. Ortaokul düzeyinde Sosyal Bilgiler dersi bünyesinde afetler hakkında konuşmak, afet sırasında neler yapılacağını öğretmek çocukların o an ki kriz yönetimini kolaylaştıracaktır. Bu nedenle Sosyal Bilgiler dersinin içeriğine ortaokul düzeyinde afet eğitimi verilmesi çocukların ileride bilinçli birer vatandaş olmasını sağlayacaktır. Ne var ki bu bilinci kazandırabilmek için onların farklı bağlamlar göz önünde bulundurularak eksik bilgilerinin ve kavram yanlışlarının ortaya koyulmasına ve giderilmesine ihtiyaç vardır. Bu çalışmada deprem yaşamışlığının önemi ortaya koyulmuştur. Deprem tecrübesi öğrencilerin deprem eğitimlerinde göz önünde bulundurulması gereken önemli bir değişken olarak dikkate alınabilir. Deprem tecrübesi temel alınarak yapılan bu çalışmada, 6 Şubat depremini yaşayan ve yaşamayan öğrencilerin deprem farkındalıkları ortaya koyularak deprem eğitiminin çok boyutluluğuna bir katkı sağlanabilir.

1.4. Varsayımlar

Bu çalışmanın varsayımları şunlardır:

- Çalışmada katılımcılara sunulan olan veri toplama aracının amacına uygun olduğu,
- Katılımcıların veri toplama aracında bulunan sorularına içtenlikle cevap verdikleri,
- Elde edilen verilerin çalışmacı tarafından doğru bir şekilde analiz edildiği varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- 2023-2024 Eğitim-öğretim yılının Güz dönemi ile,
- 6 Şubat 2023 depremlerinden hem doğrudan etkilenen ve hem de etkilenmeyen ortaokul öğrencileri ile,
- Araştırmaya uygun ölçme araçları ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Afet: İnsanlar için fiziksel, ekonomik, sosyal ve çevresel kayıplar doğuran, normal yaşamı ve insan faaliyetlerini durdurarak veya kesintiye uğratarak toplulukları etkileyen ve etkilenen topluluğun kendi imkân ve kaynaklarını kullanarak üstesinden gelemeyeceği, doğal, teknolojik veya insan kökenli olayların sonuçlarına afet denilmektedir (Ergünay, 2009).

Metafor: Bir kelime ya da sözcük grubunun, deyişin; gerçeğe uygun bir benzerliği ima etmek için kullanılmadan bir obje ya da eylem ile ifade etmesidir (Şahan, 2017).

Farkındalık: Dikkatin hem anlık yaşantılara odaklandığı hem de içsel deneyimlerin gözlemlendiği bir zihin ve beden pratiğidir (Kabat-Zihn 2005'ten aktaran Özen, 2017).

II. BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR

Araştırmanın bu aşamasında araştırmanın kuramsal çerçevesine, bilimsel alt yapısına yer verilmiştir.

Sosyal bilgiler eğitim programı içeriğinde yer alan konulardan biri de içerisinde depremin de öğretildiği doğal afetler ve deprem konusudur. Birleşmiş Milletlerin yaptığı tanıma göre, Afet; “insanlar için fiziki, ekonomik ve toplumsal kayıplara yol açan, olağan hayatı durdurarak veya sekteye uğratarak bireylerin yaşamını etkileyen ve kısıtlı imkanlarla başa çıkılamayan muhtelif doğal, teknolojik ya da insan kaynaklı olaylardır” şeklinde tanımlanmaktadır (Zırvalı ve Cabbar, 2015: 156).

Yapılan araştırmalar doğal afetler içinde en fazla ölümlerle sonuçlanan ve en çok mal kaybına neden olan afetlerden birinin deprem olduğunu göstermektedir. Depremler genel anlamıyla yer altında olan yer kabuğu hareketleridir. Ani oluşları ve genellikle büyük ölçüde can ve mal kayıplarına neden olmalarından dolayı insanlar tarafından en korkulan doğal afetlerden biridir (Özdoğan, 1993: 53).

Türkiye dünyanın en etkili deprem kuşaklarından biri olan Alp-Himalaya Deprem Kuşağı üzerinde bulunmaktadır (Şahin ve Sipahioğlu, 2003). Türkiye'nin jeolojik özelliklerinden kaynaklı olarak ülke sınırlarının yaklaşık yüzde ellisi 1. derece deprem bölgesidir (Özmen, Güler & Nurlu, 1997: 14).

Türkiye’de oluşan depremler üç ana kuşak etrafında toplanmıştır. Türkiye'nin kuzey kesiminde yer alan Kuzey Anadolu fay hattı doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır. Kuzey Anadolu deprem kuşağı ile Bingöl Karlıova’da birleşen diğer fay kuşağı Güneydoğu Anadolu fay hattıdır. Son olarak Ege Bölgesinde Bakırçay, Gediz, Büyük ve Küçük Menderes çöküntü alanlarını içine alan Batı Anadolu fay hattı boyunca zaman zaman depremler yaşanmaktadır (Şahin ve Sipahioğlu, 2002: 35-43; Erinç, 1996: 281).

Önceden tahmin edilmesi zor ve genellikle engellenmesi mümkün olmayan doğa olayları insan yaşamının bir parçası olarak kabul edilmelidir. Sıklıkla yaşanan doğa olaylarının yaşama entegre edilmesi ve afetle başa çıkma yollarının öğrenilmesi afetlerin ortaya çıkardığı zararları azaltacaktır. Afet konusunda bilinçlenen toplum birdenbire

gerçekleşen herhangi bir doğa olayı karşısında daha bilinçli hareket edecek böylelikle maddi, manevi ortaya çıkan zararlar azalacak veya tamamen ortadan kalkacaktır.

Türkiye’de 6 Şubat 2023 günü merkez üssü Kahramanmaraş olan 7.5 üzeri iki deprem yaşanmıştır. Kurtarma ekiplerinin ihtiyaç noktasına ulaşabilmesi zaman alabilmektedir. Bu nedenle depremin oluşmasını engelleyemeyeceğimiz için depreme hazırlıklı olma bilincini arttırmalıyız. 11 ilin etkilendiği bu büyük felaket bizlere deprem ve diğer afetler konusunda tehlike ve risklerin farkında olmamızın önemini göstermiştir (Çakmak, Şahin ve Yılmaz, 2023: 2500).

Afetlerde hayatını kaybeden insanların büyük çoğunluğunu çocuklar oluşturmaktadır (Limoncu ve Atmaca, 2018: 133). Alp Himalaya deprem kuşağında yer alan Türkiye’de, çocukların deprem ile karşılaşma ihtimali oldukça yüksektir. Depremlerin nasıl oluştuğunu, deprem sırasında ve sonrasında ne yapılması gerektiğini bilmeyen çocukların kaygı ve stres yaşamaları gayet olağandır.

Afete maruz kalmış her çocuğun aynı tepkiyi göstermesi beklenemez. Farklı yaş gruplarındaki çocukların afetlere karşı verdikleri tepkiler çeşitlilik gösterir (İşmen, 2001: 83). Deprem sonrası ortaya çıkma ihtimali çok yüksek olan travma; hayatını kaybetme veya bu riskin olduğu bedensel veya yaşamsal bütünlüğe yönelik bir tehdidin baş göstermesi gibi aniden, bireyin uyum sağlayıcı başa çıkma yollarına zarar veren olaylar olarak tanımlanabilir (Akt.: İnci ve Boztepe, 2013: 80). Doğal afetlere bağlı olarak gelişen travma çocukların normal hayatta yaşadıkları stresli ruh halinden oldukça farklıdır. Bu yaşanan travmanın en önemli hissi ise çaresizliktir (İşmen, 2001: 82).

Ani oluşumlu doğa olaylarının afet boyutuna dönüşebilme tehlikesine sahip ülkelerde ortaya çıkacak zararların azaltılması için toplumsal farkındalık oluşturmak gerekmektedir. Çünkü farkındalığın oluşmadığı toplumlarda kısa veya uzun süreli kargaşa yaşanabilmektedir. Toplum yaşanacak olan afete ne kadar hazırlıksızsa kargaşa oranı da aynı şekilde artacaktır.

Farkındalık, dikkatin anlık yaşantılara odaklanmasını ve içsel deneyimlerin gözlemlenmesini kapsayan bir zihin ve beden pratiğidir. İçsel deneyimler, yargısızca ve kabullenmeyle gözlemlenmektedir (Kabat-Zinn 2005’ten aktaran Özen, 2017: 107). Deprem konusunda oluşacak farkındalık ve depremle yaşamayı öğrenme okullarda verilecek iyi bir

eğitim ile m¼mk¼n olmaktadır (Altay, 2008: 2). Bu eğitim faaliyetlerinin en doğru verileceği yer olan okullarda verilen deprem eğitimi sayesinde çocukların deprem anında ve sonrasında neler yapması gerektiğini bilmesi ve bu bilinçle hareket etmesi sağlanır.

Depremın meydana geldiği anda ve sonrasında ne yapması gerektiği konusunda yeterli bilgi birikimine sahip olmayan toplumlar afet anında ve sonrasında gerekli m¼dahalelerde sorunlar yaşamaktadır. Yaşanan sorunlar ileride ortaya çıkacak her t¼rl¼ problemi iyileştirmede zorluk yaratacağından en başından önlem almak bireyler açasından son derece önemlidir (Yolcu ve Bekler, 2020: 72). Gerçek bir afet y¼netimi temelde eğitimle başlar. Bu eğitimin özellikle ortaokul d¼zeyinde çocuklara verilerek kademeli ve d¼zenli bir şekilde ilerlemesinin d¼zenlenmesi gerekmektedir.

Çocukları deprem konusunda bilinçlendirmek ve ileride afet konusunda bilgili yetişkinler olmalarını sağlamak açasından Sosyal Bilgiler dersi son derece önemlidir. Türkiye’de aktif olarak uygulanmakta olan eğitim modelinde esas gaye öğrenciye doğrudan işlenmemiş bilgiyi aktarmaktan ziyade, onlara bilgiye erişme olanaklarını öğretmektir (Benzer ve Arpalık, 2021: 108). Çocukların depreme olan farkındalıklarının oluşması için depremi yaşamalarını beklemek yerine bu konuda eğitimlerin arttırılması, yaparak yaşayarak öğrenmeleri sağlanmalıdır.

2. Sosyal Bilgiler Eğitiminin Önemi

Eğitim öğretim faaliyetlerine y¼zyıllar boyunca milletlerin kalkınması, gelişme ve ilerlemesi hususunda büyük önem verilmiştir. şüphesiz bu faaliyetlerin hayata geçirilmesi çeşitli dersler aracılığı ile olmuştur. Toplumla faydalı, vatan sevgisi olan, çözüm odaklı, haklarını bilen ve sorumluluk sahibi insanlar yetiştirme amaçlı olan Sosyal Bilgiler bu derslerden biridir (Akpınar ve Kaymakçı, 2012: 606).

Sosyal Bilgiler, iyi bir yurttaş yetiştirme hedefinin dışında çocukların çok yönl¼ gelişimini amaçlamakta ve bu nedenle disiplinler arası bir yaklaşım benimsemektedir. Tarih, Coğrafya, Ekonomi, Psikoloji, Sosyoloji, Antropoloji, Hukuk, Eğitim gibi çeşitli sosyal bilim alanlarıyla ilişkili, çok disiplinli bir alan olması dolayısıyla da değer öğretimi açasından çeşitlilik sağlamaktadır. Sosyal Bilgiler dersi çeşitli k¼lt¼rlerin ve yaşam öykülerinin anlatılması, bunları tarihsel boyutta ele alması açasından aynı zamanda bir değer eğitimi dersidir (Kan, 2010: 140). Sosyal Bilgiler öğrencileri yaşama hazırlayan, d¼nyayı ve

yaşadığı çevreyi tanımasını sağlayan, hak ve sorumluluklarını bilen, demokratik değerlerle donatılmış vatandaşlar olmalarına katkı sağlaması bakımından önemli bir derstir. Pek çok disiplini içermesinin yanı sıra toplumsal değer ve yargılar bakımından vatandaşlık ve insan hakları eğitimini de bünyesinde barındırmaktadır (Özdemir, Aydın ve Çapa, 2023: 66).

Yaşanılan topluma uyum sağlama, toplumun beklentilerinden haberdar olma ve çevresinde yaşanan sorunlara duyarlılık açısından Sosyal Bilgiler dersinin önemi büyüktür. Çocuklar toplumla iç içe yaşamayı öğrenmenin yanında toplumsal sorunlara çözüm üretebilmek içinde yeterlilik kazanırlar (Kısa, 2019: 12). Sosyal Bilgiler dersi ile çocuklar geçmiş, bugün ve geleceği tanır. İçinde bulunduğu topluma ait geçmiş yaşantıları tanıyarak toplumun beklentilerini ve ideallerini öğrenir (Sözer, 1998: 15). Ortaokul kademesinde öğrenciye kazandırılan davranışlar diğer öğretim kademeleri için temel teşkil etmektedir. Mihver derslerden olan Sosyal Bilgiler öğrencilerin ihtiyaç duyduğu bilgi, beceri ve değerleri kazandırmanın yanında yalnızca eğitim sistemini değil, toplumdaki diğer sistemleri de etkilemektedir (Fidan ve Baykul,1994: 10).

2.1. Sosyal Bilgiler Eğitiminin Amacı

Sosyal Bilgiler öğretiminin en önemli amaçlarından biri iyi bir yurttaş olmayı sağlamaktır. İyi yurttaş görev ve sorumluluklarını bilen, etrafında yaşanan olaylara karşı duyarlı olan vatandaştır. Devlete ve devletin koyduğu yasalara karşı sorumlu davranan ve toplumla uyum içinde yaşayan bireylerin yetişmesi konusunda bu husus oldukça önemlidir. Sözer'e göre toplumsal kişiliğin en belirgin göstergesi "iyi bir yurttaş" olmaktır (Sözer, 1998: 18).

Sosyal Bilgiler etkin bireyler yetiştirmeyi hedefleyen ortaokul düzeyindeki öğrencileri toplum yaşamına hazırlayan bir derstir. Öğretmenler öğrencilerine günlük hayattan durumlar sunarak "iyi-etkin" yurttaş yapmaya uğraşırlar. Dönemin ihtiyaçları, bilim ve teknolojide yaşanan gelişmelere göre programın amacı sürekli güncellenmektedir. Ancak bünyesinde daima iyi ve etkin vatandaş yetiştirme amacı vardır (Yalçın ve Akhan, 2019: 845). Sosyal Bilgiler dersinin amacı yalnızca akademik olarak başarı gösteren çocukların yetişmesi değil, ahlaki kararlar alabilen ve temel değerleri benimsemiş bireyler

yetiştirmektedir. Geçmiş, bugün, gelecek bağıntısına önem veren Sosyal Bilgiler eğitimi sayesinde öğrenciler toplumların geçmişlerini öğrenip bu şekilde geleceğe yn vereceklerdir.

2.2. Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimler Arasındaki İlişki

İnsanların ve toplumların yaşamlarında sık sık karmaşık sorunlar yer almaktadır. Sosyal bilimlerin toplumun beklentileri ile insanların ihtiyaçları arasındaki dengeyi sağlama konusunda sorumlulukları vardır. Sosyal bilimler bu sorumluluğu yerine getirmek adına bireyler için gerekli bilgi, tutum ve becerilerin oluşmasına öncülük eder (Paykoç, 1991: 2).

Sosyal Bilgiler kavramı Türkiye’de ortaokul düzeyinde kullanılmaktadır. Sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalar sonucu elde edilen bulgular ve bilimsel çalışmaların eğitim ortamında ele alınarak çocukların yetiştirilmesi ve toplum içinde gelişmesini amaçlayan sosyal bilgilerin çeşitli amaçları vardır. Bu amaçlara ulaşabilmek için disiplinler arası yaklaşımlardan faydalanması gerekmektedir. Sağlıklı tespitlerde bulunabilmek için bütüncül bir yaklaşımla genel erveden bakılarak değerlendirme yapılmalıdır. Bir olaya sosyolog kendi açısından, din bilimci kendi açısından bakarsa faydalı bir tespitte bulunmuş olmaz. Bu nedenle Sosyal Bilgileri oluşturan sosyal bilim disiplinlerinin bilinmesi ve Sosyal Bilgiler içindeki yerinin anlaşılması son derece önemlidir (Keçe ve Merey, 2011: 112).

Sosyal Bilgiler ortaokul düzeyinde okutulan bir ders olup içeriğini sosyal bilimler tayin etmektedir. Bu nedenle sosyal bilimler ve Sosyal Bilgiler arasında kesin hatlarla çizilmiş bir fark ortaya koymak mümkün değildir. İçeriğinde yer alan pek çok disiplinden dolayı Sosyal Bilgilerin tek başına bir alan olarak değerlendirilmesi zorlaşmaktadır (Kısa, 2019: 8).

Sosyal Bilgiler ğrenme alanlarında; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimler yer almaktadır. Bunlar insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi konuları ile bütünleştirilmiştir. Konular tarih, coğrafya, felsefe gibi ayrı olarak değil, disiplinler arası bir yaklaşımla işlenmektedir. Öğrencilere sosyal bilimcilerin kullandıkları bilimsel yöntemler sezdirilir. Bu sayede

öğrenci gerçek hayat problemleri ile yansıtıcı düşünme yollarını kullanarak bakış açısını geliştirecektir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2018).

2.2.1. Sosyal Bilgiler ve Coğrafya Disiplini Arasındaki İlişki

İnsan ve çevre ilişkisindeki bağlantılar incelendiği bir disiplin olan coğrafya ve Sosyal Bilgiler arasında kuvvetli bir bağ vardır. Yaşanılan çevre, ülke ve dünya ile ilgili bilgiler ve coğrafi farkındalık, coğrafya ile sağlanmaktadır. İnsanın doğa ile münasebetinin farkında olan, içinde vatan sevgisi barındıran, mekânı algılama becerisine sahip olan, çevre sorumluluğu kazanan bireylerin yetişmesi coğrafya ile mümkün olmaktadır (Meydan, 2011: 168). Vatan sevgisinin temelinde ülke coğrafyasını tanımak vardır. Coğrafya bilmek, dünyayı görmek demektir. Toplumların yaşadığı vatanın yer altı ve yer üstü doğal zenginliklerini bilmesi, koruması coğrafya disiplini sayesinde olmaktadır (Doğanay ve Sever, 2011: 7).

Sosyal Bilgiler öğretim programının (SBÖP) özel amaçları incelendiğinde Coğrafya disiplini ile doğrudan ilişki içinde olan maddeler şu şekildedir:

- Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerileri geliştirmeleri,
- Doğal çevre ile kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları amaçlanmaktadır.

Öğrencilerin öğrenmeleri gereken konuların dağılımı, bunları nasıl öğrenecekleri ve öğrendikleri bilgileri nasıl kullanmaları gerektiği eğitim programlarının planlanması yoluyla olmaktadır. Eğitim programlarına karar verilirken her ülke kendi planlamasını kendi kültür ve yaşayış tarzı gibi farklı unsurlara göre yapmaktadır. Bu nedenle her ülkenin ihtiyaç duyduğu coğrafya eğitimi farklılık göstermektedir. Ülkelerin coğrafi konumları, siyasi planlamaları, ekonomik güçleri gibi konulardaki farklılıklara göre coğrafya öğretim planlamaları yapmaktadır (Değirmenci ve İter, 2013: 278).

Coğrafya ve afetler kavramlarının içeriğine bakıldığı zaman çok büyük bir bağlantı olduğu görülmektedir. Çünkü bu alanların araştırma konusu yeryüzüdür, yani dünyamızdır (Özey, 2011: 2). Türkiye’de 2023 yılı Şubat ayında yaşanan Maraş merkezli depremin

ardından Sosyal Bilgiler dersi 5. Sınıf insanlar yerler çevreler öğrenme alanı içerisindeki afet temasının genişletilmesi bunun en güzel örneğidir.

Kişiler hayatlarını belirli bir coğrafi yer içerisinde sürdürürler. Coğrafya yararlanılan, can ve mal güvenliklerini sağlayan ve sürdürülebilir olmalıdır. İnsanların yaşadıkları coğrafya zamanla afet alanlarına da dönüşebilmektedir (Güngör, 2023: 449). Önceden tahmin edilmesi zor olan ve afete dönüşen doğa olaylarının zararlarının azaltılabilmesi ancak gerekli önlemlerin alınması ile mümkün olabilmektedir. Bu nedenle küçük yaştan itibaren Türkiye coğrafyasının öğretilmesi toplumsal bilinci artıracaktır.

2.3. Afet Kavramı

Afet en genel anlamıyla; doğa olayları veya insan etkisi ile ortaya çıkan, sonuçları itibari ile toplumu ve çevreyi olumsuz yönde etkileyen ve aniden gelişen olaylardır (Varol ve Gültekin, 2016: 1432). Bir başka tanıma göre afet, insan topluluklarının yaşadığı yerlerde aniden veya zamanla oluşan gerek doğanın gerekse de insanın doğrudan veya dolaylı müdahalesiyle gerçekleşen; fiziksel, ekonomik, psikolojik ve daha birçok yönden büyük hasarlara ve kayıplara neden olan ve etkileri bakımından önemli sonuçlar doğuran sosyal bir olgudur (Güngör, 2023: 449).

İnsanoğlunun afetlerle tanışması insanlık tarihi ile yaşıttır. Dünyanın pek çok yerinde oluşan afetler hakkında çok eski kaynaklardan bilgi edinmek mümkündür. İnsanlık tarihi boyunca ortaya çıkan afetlerde binlerce insan hayatını kaybetmiştir. Geçmişte yaşanan can kayıpları günümüzde benzer bir şekilde devam etmektedir. Ancak afetlerin ortaya çıkardığı sonuçlar dünyanın her yerinde benzer şekilde sonuçlanmamaktadır. Bunun en önemli sebebi insanların afetlerden çıkardığı sonuçlar ve afetlerin meydana geliş sıklığı olmuştur (Varol ve Gültekin, 2016: 149).

Tarih boyunca afetlerle yok olmuş pek çok medeniyet kayda geçirilmiştir. Örneğin Girit Adasındaki Minos medeniyeti Antik Dönemde Santorini yanardağ patlaması; Orta ve Güney Amerika'daki Maya medeniyeti iklimsel değişikliklere bağlı sıcaklıkların artması ve su kaynaklarının azalması; Grönland'da Viking medeniyeti ise küçük buzul çağına bağlı olarak sıcaklığın düşmesi neticesinde varlığını yitirmiştir (Özdemir, 2004: 179).

Afetler yalnızca doğal yollardan oluşmazlar. İnsan faaliyetleri ve teknolojik olaylarında afet oluşumuna etkileri olmaktadır. İnsan yapımı afetlere örnek olarak salgın

hastalıklar, savaşlar verilebilir. Nükleer ve kimyasal kazalar teknolojik afetler grubundadır. Türkiye’de yaygın olarak görülen Doğal afetlere ise; deprem, çığ düşmesi, heyelan ve seller örnek olarak verilebilir (Arca, 2012: 54).

Dünya üzerinde meydana gelen afetler genellikle doğal oluşumludur. Ancak doğal oluşumlu olayların afet haline dönüşmesinde insan birinci derecede sorumludur. Örneğin deprem doğal kökenli bir olaydır. Dünya üzerinde yaşanan depremlerin yarattığı sonuçların can ve mal kaybında pek çok farklılık görülmektedir. Aktif fay hatlarının yoğun olduğu Japonya’da Richter ölçeğine göre 6 büyüklüğünde bir deprem doğa olayı olarak ifade edilirken, Türkiye’de aynı büyüklükte meydana gelecek bir deprem büyük oranda can ve mal kaybına yol açacak afet özelliği taşımaktadır (Değirmenci ve İltter, 2013: 280).

Yaşanan bir doğa olayının afet sayılabilmesi için günlük yaşantıyı kesintiye uğratması, pek çok yerleşim yerini etkilemesi ve toplum üzerinde kayıplar meydana getirmesi gerekir. Genellikle ağır yıkımlarla sonuçlanan afetlerin önceden kestirilmesi zordur. Toplumların üstesinden gelmelerinin zor olduğu bu yıkımlar doğa, insan veya teknoloji kaynaklı olabilmektedir. Doğal afetlerin engellenmesi zor olsa da ortaya çıkardığı can ve mal kaybının azaltılması için toplumun eğitilmesi önemlidir (Keleş, 2021: 652).

Afetle ilişkili kavramlar incelendiğinde tehlike ve zarar görebilirlik kavramlarının birbirleri ile ilişkisi ortaya çıkmaktadır. İnsan hayatını tehlikeye sokan, toplumun sosyal yapısına, ekonomisine, doğal çevreye, doğal, tarihi ve kültürel kaynaklara zarar verme ihtimali yüksek olan olaylar tehlike olarak adlandırılır (afad.gov.tr, 2024). Depremlerden sonra insanların yaşadığı kayıplar bu tehlike bölgesindeki yaşamı da olumsuz etkiler. İnsan yaşamının olumsuz etkilenmesi beraberinde zarar görebilirlik kavramını ortaya çıkarır. Zarar görebilirlik büyüklük ve türleri farklı olan tehlikeler karşısında, bireylerin ve yaşanan ortamın uğrayabileceği fiziksel, toplumsal, ekonomik veya çevresel zarar ve kayıpların ölçüsüdür (AFAD, 2024).

İnsan eliyle oluşan yapıların yani fiziki unsurların zarar görmesi, insanların fiziksel kapasitelerini kapsar. Toplum ve bireylerin yaşadığı sosyal, psikolojik ve demografik sorunları ve ortaya çıkan hasarlar sosyal zarar görebilirliktir. Deprem felaketlerinden sonra özellikle iş hayatının durması veya sekteye uğraması ekonomik yaşamları olumsuz etkilemekte bu durumda ekonomik zarar görebilirlik olarak karşımıza çıkmaktadır (AFAD, 2024).

Doğa olaylarını afete dönüştüren temel etkenlerden biri insan faaliyetleridir. Deprem büyük bir afete dönüşmemesi için ise en temelden okullarda afet eğitimlerine ağırlık verilmelidir. Yaşanılan afetlerin sıklığı ve afete maruz kalma ihtimali yüksek olan yerler, öğretim programları oluşturulurken göz önünde bulundurulmalıdır. Deprem açısından risk taşıyan bölgelerde deprem konusu daha detaylı işlenerek afetin olası tehlikeli sonuçlarının azaltılmasına katkı sağlayacaktır (Kırıkkaya, Ünver ve Çakm, 2011: 31).

2.4. Doğal Afet Türleri

Doğal afetler; “ülke veya ülkeler arası yardım gerektiren, yerel olanakları sınırlayan bir durum veya olay” olarak ifade edilmektedir (Kim, 2011: 12). Bir başka tanıma göre doğal afet “meteorolojik, jeolojik ve jeomorfolojik olaylar sonucu ile insan ve toplum üzerinde büyük kayıp ve yıkımlara yol açan olaylar” olarak tanımlanmaktadır (Yavaş, 2005: 10).

İnsanoğlu tarih boyunca pek çok felaket ile karşı karşıya kalmıştır. Dünya var olmaya devam ettikçe deprem, sel, tsunami, iklim değişimleri gibi pek çok afetle karşılaşmamız kaçınılmazdır. Geçmiş araştırmalar sonucu elde edilen bulgular pek çok medeniyetin doğa olayları ve afetlerden etkilenerek yok olduğunu bizlere göstermektedir. Yaşanan doğa olaylarının yarattığı bu etki beşerî coğrafya ile doğa arasındaki etkileşimi açıkça göstermektedir (Göver, 2023: 7).

Doğal afetler özelliklerine göre çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır. Doğal afetlerin sınıflandırılması Tablo 1’ de verilmiştir.

Tablo 1

Doğal Afetlerin Sınıflandırılması

Yer Kökenli Doğal Afetler	Atmosfer Kökenli Doğal Afetler	Biyolojik Kökenli Doğal Afetler
Depremler	Tropikal siklonlar	Salgın hastalıklar
Tsunami	Fırtına, Kasırga	Böcek istilaları
Volkanik Faaliyetler	Yıldırım Düşmesi	
Kütle Hareketleri	Kuraklık, Çölleşme	
	Seller, Çamur akıntıları	

(MEB, 2011 ve Şahin-Sipahioğlu 2003; Akt.: Değirmenci ve İltter, 2013).

Tablo 1 incelendiğinde doğal afetler jeolojik-jeomorfolojik kökenli, atmosfer kökenli ve biyolojik kökenli olarak üçe ayrılmıştır. Türkiye jeolojik özellikleri, klimatolojik yapısı ve topografyası ile doğal afetleri sıkça yaşamaktadır.

2.5. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Doğal Afetler

5, 6 ve 7. Sınıf Sosyal bilgiler ders kitapları incelendiğinde doğal afetler başlığı altında deprem, sel, heyelan, çığ, hortum, erozyon ve orman yangınlarının işlendiği görülmektedir.

2.5.1. Sel

Seller; belirli bir alana gereğinden fazla düşen yağışlar sonucunda oluşan doğal bir afettir (Carnegie, Lewon ve Shomali, 2008: 321). Türkiye’de en fazla can ve mal kaybına neden olan doğal afetler içerisinde depremlerden sonra seller gelmektedir (JICA, 2004: 8).

Ani yağışlar sonucu oluşan sellerin önceden tahmin edilmesi zor olsa da risk altındaki yerler tespit edilerek doğa oluşumlu bu olayın afete dönmesi önlenabilir. Örneğin doğal set görevi gören ormanları yok edilmemesi, nehir yataklarına ev kurulmaması gibi alınacak önlemler sel olayını afet etkisinden, can ve mal kayıplarından kurtaracaktır (Yavaş, 2005: 19).

2.5.2. Çığ

Dağın yamacından aşağıya doğru büyük bir kütle halinde kar ve buz kütlelerinin kaymasına çığ adı verilmektedir (Carnegie, Lewon ve Shomali, 2008: 321). Türkiye’de genellikle çığ felaketi, kar yağışlarının fazla olduğu Doğu Anadolu ve Karadeniz bölgesinin iç kesimlerinde etkili olmaktadır (Ergünay, 2007: 10). Çığ felaketi için risk haritası çıkarılarak önceden tahmin edilmesi mümkündür. Çığ felaketi sonrası bölgeye erişim ve ilk müdahalenin gerçekleşmesi söz konusu yerin ulaşım kolaylığına bağlıdır (Aydınler, 2014: 18)

2.5.3. Hortum

Hortumlar genellikle tropikal sular üzerinde oluşan ve tropikal siklon anlamına gelen hava hareketleridir (Carnegie, Lewon ve Shomali, 2008: 350). Atmosfer kökenli doğa olaylarından biri olan hortumlar genellikle okyanusa kıyısı olan ülkelerde daha fazla görülür

bir olaydır. Türkiye’de son zamanlarda yaşanma sıklığının artması özellikle seracılık faaliyetlerini olumsuz etkilemiştir. Yerleşim yerlerine, sebze bahçelerine ve ulaşımına da darbe vurmaktadır (Bayraktar ve Çiçek, 2019: 7).

2.5.4. Orman Yangınları

Doğa olaylarının sebep olduğu yangınlara doğal yangın adı verilmektedir (Akyel, 2007: 13). Yangınların önceden tahmin edilme ihtimali güç olsa da yaz mevsimlerinde yangın riski altında bulunan, ormanlık alanların fazla olduğu yerlerde gerekli önlemler alınabilir (Aydiner, 2014: 20). Orman yangınlarının pek çok sebebi olmakla birlikte çoğunlukla kaza, ihmal ve kast gibi faktörler etkili olmaktadır. Bilinçlendirme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi yangın sayılarını azaltacaktır (Usta, 2023: 29).

2.5.5. Heyelan

Heyelan, zemin veya kaya kütlelerinin aşağı doğru kayması, hareket etmesidir. Türkiye’de depremlerin yarattığı kadar büyük panikler yaşatmasa da bölgesel olarak birçok can ve mal kaybına yol açmaktadır (Okan, 2023: 14). Heyelanlar; aşırı yağış, insan etkisi ve depremlerle tetiklenen jeolojik kökenli bir doğa olayıdır. Dünyada her yıl çok sayıda heyelan meydana gelmektedir. Yağışlarla tetiklenen heyelanlar, Türkiye’nin en fazla yağış alan ve engebeli bölgelerinden olan Karadeniz Bölgesi’nde sıkça meydana gelmektedir (Yalçın, 2007: 2).

Heyelanlar Türkiye’de sıkça yaşanarak ve aynı bölgelerde tekrarlanarak doğal afete dönüşmektedir. Doğal afet sayılarına bakıldığında ilk sırada heyelan, doğal afetler sonucu zarar gören konut sayısı dikkate alınarak yapılan analizlerde, depremlerin birinci, heyelanların ikinci sırada olduğu görülmektedir (Çan, Duman, Olgun, Çörekçioğlu, Karakaya-Gülmez, Elmacı, Emre, 2013: 3).

2.5.6. Deprem

Deprem yer kabuğundaki kısa süreli hareketler sonucu meydana gelen sarsıntılar olarak tanımlanmaktadır (Şahin, Doğanay, Özcan 2004: 182). Bir başka tanıma göre deprem, yerkabuğunun litosfer bölümünün astenosfer bölümü üzerindeki hareketleriyle ilintili olarak, özellikle levha sınırlarında biriken deformasyon enerjisinin beklenmedik bir anda

boşalması ve bu enerjinin sismik dalgalar halinde yeryüzünde sarsıntılara sebep olması olarak tanımlanabilir (Köşe ve Darbaş, 2023: 50).

Atalay ve Causa (2011)'nin yaptığı tanıma göre ise; üst mantoda biriken enerjinin zayıf kuşaklar ve kırık hatlar boyunca yüzeye çıkması ile oluşan ve süresi saniyelerle ifade edilen kabuk titremesine deprem denir. Türkiye dünyada yıkıcı depremlerin olduğu Alp-Himalaya deprem kuşağındadır. Tarih boyunca Türkiye'de görülen yıkıcı depremler Anadolu'nun altındaki mantonun aktif olduğunu ve burada biriken enerjinin fay hatları boyunca yüzeye çıkması ile oluştuğunu göstermektedir (Atalay & Causa, 2011: 16). Dünya üzerinde meydana gelen depremler genellikle tektonik kökenlidir. Levhaların hareketi sonucu olan depremler tektonik deprem olarak nitelendirilmektedir. Türkiye'de yaşanan depremlerde çoğunlukla tektonik kökenlidir (İşçi, 2008: 961).

Birinci derece deprem bölgelerini Kuzey Anadolu Fay zonu, Ege Bölgesinin büyük bir kesimi ve Doğu Anadolu Fay zonu oluşturmaktadır. İkinci derecede deprem kuşakları birinci derece deprem kuşaklarının bulunduğu alanı çevreler. Üçüncü ve dördüncü derecedeki deprem bölgeleri ise İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'nun güney kesimleridir. Hemen hemen bütün illerin I. Derece deprem kuşağında yer aldığı görülmektedir (Atalay, 1987: 65).

Türkiye topraklarının ortalama %92'si, nüfusun %98'i deprem tehlikesi altındadır (Başbüyük, 2004: 1). 2023 yılında yaşanan Maraş merkezli deprem Türkiye'de en fazla kayıp yaşatan doğal kökenli afetlerden biridir. Doğa kaynaklı afetlerin etki alanlarına bakıldığında depremin daha kapsamlı etkiye sahip olduğu görülmektedir. Erozyon, heyelan, sel gibi doğal afetler belirli bölgelerle sınırlı kalırken, şiddetli bir depremin etkisi daha geniş alanlara yayılmaktadır. Bu sebeple de daha fazla insan etkilenmektedir (Göver, 2023: 7).

2.5.7. Kuraklık

Kuraklık; meteorolojik kökenli doğal afetler arasında kapsamı en geniş olan doğal afettir. Sonuçları düşünüldüğünde iktisadi, toplumsal ve çevre etkenli zararlar oluşturmaktadır. “Var olan yağışların her zamanki seviyesinden büyük ölçüde aşağı düşmesi sonucu, su kaynaklarının ve arazinin olumsuz etkilenmesine ve hidrolojik dengenin bozulmasına neden olan doğal olay” olarak tanımlanmaktadır. Genellikle herhangi bir mevsimde yağış miktarındaki azalmadan dolayı ortaya çıkmaktadır. Yüksek sıcaklık,

şiddetli rüzgâr ve nem oranında azalma gibi değişkenler kuraklığın oluşmasına neden olmaktadır (Kapluhan, 2013: 489).

Türkiye bulunduğu konum itibari ile yarı kurak/yarı nemli iklim şartlarına sahiptir. Bu nedenle dönemsel olarak bazen daha kurak iklim şartları hakimken bazen daha nemli iklim hâkim olmaktadır. Kuraklık doğuracağı sonuçlar bakımından ve bu konuda farkındalığın yeterli seviyede olmamasından dolayı en tehlikeli doğal afetlerin başında gelmektedir. Kuraklığın başlama zamanını tahmin etmek ve süresini bilmek oldukça zordur. Bazen tek bir mevsim sürerken bazen yıllarca devam edebilmektedir. Etkilediği alan büyüklüğü de sürekli aynı olmamaktadır. Bazen dar bir alanı etkilerken bazen geniş alanları etkilemektedir (Turan, 2018: 64).

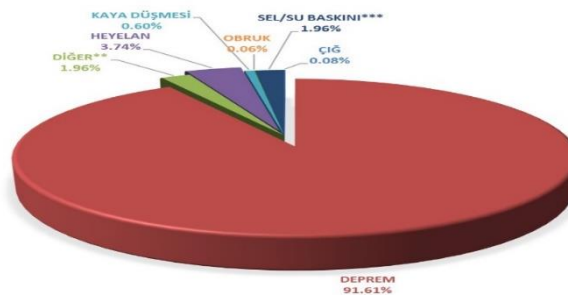
2.6. Türkiye’de Görülen Doğal Afetler ve Yıkımlar

Türkiye jeolojik, topografik ve meteorolojik özelliklerinden dolayı pek çok doğal afet tehlikesine sahip bir ülke olmuştur. Türkiye’de yaşanan doğal olaylar büyük oranda can ve mal kaybına yol açmakta ayrıca yaralanmalar meydana getirmektedir. Yaşanan bu doğa olaylarının ortaya çıkardığı kayıplar ise afet sonucunu doğurmaktadır (Ergünay, 2007: 2).

1990 yılından itibaren Türkiye’de görülen önemli afetler incelendiğinde çeşitli afetlerin yaşandığı dikkat çekmektedir. Hem jeolojik hem meteorolojik afetler görülürken sayısı on binlere ulaşan can kayıpları yaşanmaktadır. 1999 yılında peş peşe yaşanan İzmit ve Düzce depremleri ve Van depremleri büyük can ve mal kayıplarına neden olmuştur.

Görsel 1

2022 Yılında Türkiye’de Yaşanan Doğa Kaynaklı Olay İstatistikleri

(Afad.gov.tr)

Görsel 1 incelendiğinde %91.61 pay ile en fazla yaşanan doğa kaynaklı olay depremlerdir. Depremleri %3.74 ile heyelanlar takip eder. Heyelanlar dahil olmak üzere hidro-meteorolojik afetler giderek artan bir şiddetle meydana gelmektedir. Doğanın tahribata uğraması, yanlış yerleşmeye açılan araziler, sanayileşme gibi insan faktörlü aktiviteler bu olayların artmasına neden olabilmektedir. İlerleyen zamanlarda heyelan, kuraklık, ani seller gibi hidro-meteorolojik afetlerde, insan kaynaklı artışlar beklenmektedir (Kadıoğlu, 2008: 187).

Meteorolojik kökenli yaşanan olayların önceden tahmin edilebilirliği olsa da yanlış insan faaliyetlerinden dolayı afet boyutu artmaktadır. Topoğrafik koşulları dikkate almadan arazileri kullanma biçimleri veya çarpık kentleşme gibi insandan kaynaklanan sorunlar doğa olaylarının afete dönüşmesine neden olmaktadır. Hava olayları afet konusunda tetikleyici rol oynamakla birlikte insan faaliyetleri durumu daha da kötüye götürmektedir (Ceylan ve Kömüşçü, 2007: 9).

Doğal afetler; can kaybı, yaralanma, evsiz kalma, yoksullaşma gibi sonuçlara neden olabilmektedir. Afetlerin şiddetindeki artışa ve afet bölgesinin doğal afetlere karşı direncindeki düşüşe göre bireyler ve toplum üzerindeki etkileri artmaktadır (Şahin, 2017: 74).

2.7. Türkiye'nin Deprem Tarihi

Anadolu'nun deprem tarihi incelendiğinde milattan sonra (M.S) 17'de İzmir, M.S 60'da Pamukkale'de; 528'de Antakya'da, 668'de İzmir'de 1045, 1268, 1458 Erzincan-Erzurum ve çevresinde can ve mal kaybına neden olan depremler olmuştur. En yıkıcı depremler fay hatlarının geçtiği ve yeraltı suları bakımından zengin olan alüvyal alanlarda yaşanmıştır. Çünkü bu sahalarda zeminin gevşek ve yeraltı suyunun deprem sırasında hareket etmesi, hasarı arttırmaktadır. Bu nedenle, söz konusu sahalarda yapılacak her türlü yapının sağlam olmasına veya kısıtlı yapılmasına önem verilmelidir (Atalay & Causa, 2011: 18). Yalnızca Cumhuriyetin ilanından bu yana 7,0 üzeri toplam 12 deprem meydana gelmiştir (www.koeri.boun.edu.tr, 2024).

Tablo 2

Türkiye’de 1923-2023 Yılları Arasında 7,0 ve Üzeri Meydana Gelen Deprem Büyüklükleri ve Can Kayıpları

Tarih	MAG(ms)	Yer	Can Kaybı
07.05.1930	7.2	Türk-İran sınırı	2.514
27.12.1939	7.9	Erzincan	32.968
20.12.1942	7.0	Erbaa (Tokat)	3000
27.11.1943	7.2	Ladik (Samsun)	4000
01.02.1994	7.2	Gerede (Bolu)	3959
18.03.1953	7.2	Çanakkale	265
25.04.1957	7.1	Bolu	52
28.03.1970	7.2	Gediz Kütahya	1086
17.08.1999	7.8	Gölcük (Kocaeli)	17480
12.11.1999	7.5	Düzce	763
23.10.2011	7.2	Van	644
06.02.2023	7.7 ve 7.6	Pazarcık, Elbistan	44.374

(www.koeri.boun.edu.tr, 2024).

Türkiye’nin deprem tarihi açısından örnek vermek gerekirse 1668 senesinde yaşanan 8 şiddetindeki deprem ileride olabilecek deprem açısından bir işaret olarak düşünülebilir. Cumhuriyet Türkiye’sinde 1939 yılında 7.8 şiddetiyle 32.968 ölü ve 100.000 yaralı olmasına sebep olan Erzincan depremi ve 17 Ağustos 1999 yılında gerçekleşen 7.4 şiddetindeki İzmit depremi bulunduğumuz coğrafyanın 1. Derecede deprem bölgesi olduğunu bizlere hatırlatmaktadır (Karaman, 2017: 6).

Aktif fay hatlarının bulunduğu ve genellikle büyük deprem tehlikesine maruz kalan bir ülkede yaşadığımız için her beş yılda bir 4 şiddetinde deprem olma olasılığı ve her yıl hasar yaratan deprem olma olasılığı yüzde 63’tür (JICA, 2004: 7).

Araştırmaya konu olan Maraş merkezli deprem felaketi Güney Doğu Anadolu bölgesini derinden etkilemiştir. Güneydoğu Anadolu Bölgesinin deprem geçmişi incelendiğinde son birkaç yüzyıl içinde bu fay üzerinde meydana gelen önemli depremler, 1513 Pazarcık depremi, 1882 Kahramanmaraş depremi, 1866 Karlıova depremi, 1872 Antakya depremleridir. İmamoğlu ve Çetin tarafından 2007 yılında yapılan araştırmada bölgenin özellikle kuzey kısmında yer alan sismik boşlukların ileride yine büyük depremler

yaratabilme ihtimaline dikkat çekilmiş ve tarihten ders alınması gerektiğine vurgu yapılmıştır (İmamoğlu ve Çetin, 2007: 102). 2023 yılında meydana gelen Maraş merkezli depremin tesadüf olmadığı açıkça ortadadır.

6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan en büyük felaketlerden biri olarak kabul edilen Kahramanmaraş depremleri şehirlerde yapısal olarak büyük bir yıkıma sebep olmuş ayrıca çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir. Önce Pazarcık sonra Elbistan ilçelerinin merkez üssü olduğu 9 saat aralıklarla yaşanan iki deprem 17 Ağustos 1999 tarihindeki depremden sonra en büyük depremdir (Say ve Doğan, 2023: 91).

Türkiye’de merkez üssüne yakın yerlerde yapılar çökerek veya ağır hasar alarak can ve mal kayıpları yaşanmıştır. Özellikle 2000 yılından sonra yaşanan depremlerin ardından yapılan hasar tespit çalışmaları ile deprem yönetmeliklerine uygun olmayan uygulamaların yapıldığı tespit edilmiştir. Türkiye topraklarının büyük bir kısmının deprem bölgesi içinde olduğu düşünüldüğünde kayıpların en aza indirilmesi için binaların emniyetli bir şekilde inşa edilmesi gerekmektedir (Şenol, Akbaş, Çalışkan, 2023: 94).

2.8. Depremin Çocuklar Üzerindeki Etkileri

Çağımızın en önemli sorunlarından biri doğal afetler ve sonucunda insanların zarar görmesidir. Doğal afetlerden etkilenen bireylerin sayısında gün geçtikçe artış yaşanmaktadır. Bu insanların büyük bir çoğunluğu psikolojik desteğe ihtiyaç duymaktadır. Afete maruz kalma sonucunda oluşan travmalar insanların psikolojisini tehlikeye sokmakta ve hayatlarını olumsuz yönde etkilemektedir (Kukuoğlu, 2018: 40). Depremlerin yarattığı sorunlar yetişkinlere kıyasla çocuklar üzerinde daha ağır etkiler yaratmaktadır.

Dünyanın farklı coğrafyalarında binlerce çocuk doğal ve insan kaynaklı afetlere maruz kalmakta ve bu afetlerden etkilenmektedir. Türkiye’de afetlerin çocuklar üzerindeki etkilerini araştıran ilk çalışmalar 1992 Erzincan ve 1995 Dinar depremleri ile başlamıştır (Karabulut ve Bekler, 2019: 367).

Doğal afetlerden sonra oluşan travmalar diğer sebeplere bağlı travmalardan şu açılardan farklılaşmaktadır:

1. Doğal afetler sonucu oluşan travmalar bireyi çok yönlü etkiler. Yaşadığı evin yıkılması, ailede oluşan can kayıpları gibi olaylar yoğun stres yaşama sonucunu doğurabilir. Bu

sonuçlar bireylerin çeşitli bilişsel, duyuşsal ve davranışsal belirtiler geliştirmesine neden olabilir.

2. Doğal afet sonucunda oluşan travmalar ‘‘ikincil felaket’’ olarak adlandırılmaktadır. Çünkü afetler birçok ikincil travmanın öncüsüdür. Bu dizilmiş domino taşlarından ilkinde vurulduğunda tüm taşların arka arkaya yıkılmasına benzer. Bu benzetme ‘‘domino etkisi’’ olarak adlandırılmaktadır.

3. Doğal afetler sonrası oluşan travmalar ‘‘kitlesel kurbanlaştırma’’ etkisi taşır. Yalnız birey değil toplum olarak afetten etkilenme söz konusudur. İnsanların bu yaşantıya nörotik belirtiler göstermeden uyum sağlaması mümkün değildir (Azarian & Skriptchenko-Gregorioan, 1998: 84).

Afetle ilgili travmaya maruz kalan çocuklar, yaşam boyu süren sonuçlarla karşılaşmaları bakımından savunmasız bir gruptur. Yaşanan bir şiddetli deprem sonrası depremle ilgili anılar çocuklarda dikkat dağınıklığına yol açmakta ve konsantrasyonu olumsuz etkileyerek öğrenmeyi ve ders başarisını sekteye uğratır. Saldırđan davranışlarda artış ve içine kapanma durumları gözlenebilir (Türk Psikoloji Bülteni, 1999: 70).

Deprem sonrası kentlerde görülen temiz su, gıda ve hijyen koşullarının yetersizliği başta çocuklar üzerinde etkili olmaktadır. Bu durum, çeşitli sağlık problemlerine yol açmaktadır. 6 şubat günü meydana gelen asrın felaketi sırasında ve sonrasında yaşanmış olanlar sadece can ve mal kaybı olarak nitelendirilmemelidir. Felaketi yaşayan insanların hayatlarında meydana gelen değişimler yıllarca süren psikolojik travma ile sosyal problemlere yol açacaktır (Köşe ve Darbaş, 2023: 55).

Afet olmadan önce oluşturulan planlama çalışmaları, afet sonrasında meydana gelecek zararların en aza indirgenmesini sağlayacaktır. Bu zararlara, yüzlerce bireyin hayatını kaybetmesi, sakat kalması, psikolojik sorunlar yaşaması, maddi kayıpların oluşması örnek verilebilir (Küçükcan, 2008: 5). Afet öncesinde, yerleşim yerlerine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Afet haritaları, yerleşim planları, binaların konumu, bireylerin bilgilerinin bir veri tabanına işlenmesi gibi bilgiler tek bir merkezde toplanmalıdır. Bu sayede Afet sırasında insanlara ait bilgiler anında yetkililere ulaştırılacak ve arama kurtarma ekiplerine yardımcı olacaktır (şahin, 2019: 194).

2.9. Sosyal Bilgiler Dersinde Afet Eğitiminin Önemi

Türkiye sıklıkla pek çok afete maruz kalmaktadır. Afetlerle başa çıkmak zorunda olan ülkelerin en çok başvurduğu yöntem afet eğitimidir. Afet bilincinin ve farkındalığının az olması can ve mal kaybının artmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle afet eğitiminin eğitim programlarındaki yerini analiz etmek önemli bir adım olarak görülmektedir (Köstekçi, Üstünyer, 2024: 29).

Sosyal Bilgiler dersi kapsam bakımından afetlerin bireylere tanıtılmasında çok önemli bir yere sahiptir. Sosyal Bilgiler dersi içeriğinde yer alan afetler ve doğal afetler konularının öğrencilere kazandırılması oluşacak afetlere karşı hazırlıklı olmaları, afet anında ve sonrasında gerekli tedbirlerin alınmasına katkı sağlamaktadır. Afet bilincinin ortaya çıkmasında erken yaşlardan itibaren verilecek afet eğitimi büyük önem taşır. Sosyal Bilgiler ders müfredatı öğrencilerin bu konuda bilinçlenmesi için çok büyük bir öneme sahiptir (Zengin, 2021: 71). Sosyal Bilgiler Öğretim Programıyla öğrencilerin Türkiye’de yaşanan afetlerin meydana getirdiği etkilerin azaltılması konusunda yapılması gerekenlere ilişkin öngöründe bulunmaları, yakın çevrelerinde yaşanan afetler ve bu afetlerin olası etkilerinin azaltılması üzerinde durulmuştur (MEB, 2023: 4).

2.10. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Doğal Afetlerin Yeri

Öğretim programları hazırlanırken içinde bulunulan çağa göre hazırlanır. Öğretim programlarında yapılan değişiklikler ders kitaplarının bu programlar esas alınarak yeniden yazılmasını gündeme getirmektedir. Bu nedenle ders kitapları eğitim süreci içerisinde kullanılan en önemli araçlardan biridir (Değirmenci, Kuzey, Yetişensoy, 2019: 34).

Okulda deprem hakkında eğitim alan öğrenciler bu doğal afet konusunda daha bilimsel bakış açısıyla düşünmektedirler. Ancak depremle ilgili bilgileri ailesinden, medya ve çevreden gelişigüzel alan öğrenciler deprem konusunda bazı kavram kargaşalarına düşebilmektedirler (Tsai, 2001: 1013). Türkiye’de görülen afetlerin sıklığı ve özellikle deprem bölgesinde yaşamamızdan dolayı eğitim faaliyetlerinde önemli bir yeri olan ders kitaplarında bu konulara yer verilmesi, afet bilinci ile yetişen nesillerin varlığı açısından son derece önemlidir. Sosyal Bilgiler ders kitabında afetler hakkında verilen bilgiler şu şekildedir:

5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı afet bilinci ve afetlerle ilgili yer alan bilgiler

5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı incelendiğinde “İnsanlar, yerler ve çevreler” adlı öğrenme alanında;

- SB.5.3.4. “Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.”
- SB.5.3.5. “Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.” Kazanımları doğrultusunda doğal afetler hakkında bilgiler verilmiş ve görsellerle desteklenmiştir.

Afet türleri başlıklı bir şema ile afet türleri doğa kaynaklı afet ve insan kaynaklı afet olarak ikiye ayrılmış olup doğa kaynaklı afetler kendi arasında yavaş gelişen ve ani gelişen doğa kaynaklı afetler olarak iki kısma ayrılmıştır.

Görsel 2

5. Sınıf Ders Kitabında Afet Türleri Başlıklı Şema

Doğal kaynaklı afet ve çevre sorunları tanımları yapılmış olup doğal kaynaklı afetlere örnek olarak deprem, sel, çığ, heyelan, hortum verilmiş ve tanımlamaları yapılmıştır. Doğal dengeyi bozan çevre sorunlarına ise erozyon, su, toprak ve gürültü kirliliği örnek verilmiş olup yine tanımlama yapılmıştır. Afetlerin meydana getirdiği yıkıcı etkiyi daha iyi öğretebilmek için doğa kaynaklı afetlere verilen örnekler görsellerle desteklenmiştir.

Görsel 3

5. Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Doğal Afetlere Ait Görseller

Şimdi doğa kaynaklı afetlerden bazılarını yakından inceleyelim.

3.39 Depremde yıkılan binalar (Yalova)

3.40 Sel suyunun sürüklediği taşıt (Antalya-Olimpos)

3.43 Hortum anı (İstanbul)

3.41 Çığ anı (Bingöl)

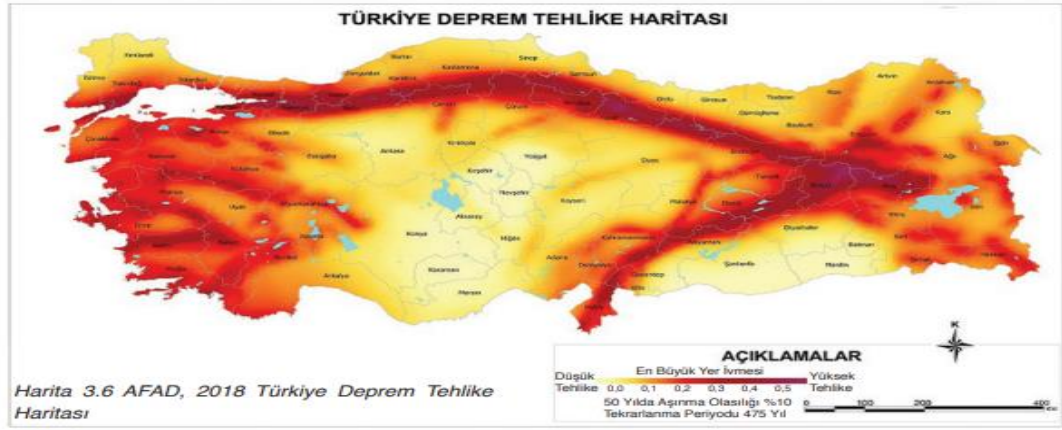

3.42 Heyelan yaşanan bir karayolu (Rize)

Ders Kitabında Türkiye’de yer alan aktif fay hatlarını gösteren bir harita verilmiştir (Görsel 4). Özellikle fay hattı haritasının ardından verilen depremselliği afete dönüştüren esas konunun insan faaliyetleri olduğu, fay hatları üzerine ev yapılması, konutlarda dayanıklı malzeme kullanılmaması, binaların güçlendirilmemesi gibi nedenlerin bu süreci afete dönüştürdüğünden bahsedilmiştir. Deprem sonrası ortaya çıkan eğitim, ulaşım, sağlık gibi sorunlardan ve insanların yaşadığı psikolojik sıkıntılardan bahsedilmiştir.

Görsel 4

Türkiye’de Aktif Fay Hatlarını Gösteren Harita

Ders Kitabında doğal kaynaklı yaşanan afetlere maruz kalan insanların hangi duyguları hissedebileceğine yönelik soru sorulmuş olup 6 Şubat 2023'te meydana gelen Maraş merkezli asrın felaketi hakkında bilgi verilmiştir.

Görsel 5

Ders Kitabında Yer Alan Asrın Felaketi ile İlgili Genel Ağ Haberi

Türkiye Bu Tarihi Unutmayacak: 6 Şubat 2023 Saat 04.17

3.48 Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası Hatay

Kahramanmaraş merkezli iki deprem tüm Türkiye'yi sarstı... Depremin üzerinden 2 hafta geçti, yurttan ve dünyadan binlerce ekip kurtarma çalışmalarına katıldı. Milyonlar tek yürek oldu. Türkiye yitirilen canlarına ağlıyor, yaralarını sarıyor.

6 Şubat 2023 saat 04.17'de gerçekleşen ve merkez üssü Kahramanmaraş olan 7,7'lik deprem sonrasında 13.24'te 7,6'lık ikinci bir deprem yaşandı. Yaşanan bu depremler başta Kahramanmaraş olmak üzere Hatay, Gaziantep, Osmaniye, Adıyaman, Şanlıurfa, Diyarbakır, Malatya, Elazığ, Kilis ve Adana'da yaklaşık 13,5 milyon insanı etkiledi.

“Öğrendiklerimi Uyguluyorum” etkinliği ile çocukların yaşadıkları yerlerde hangi doğa kaynaklı afetlerin oluşabileceği sorusu sorularak olası bir afete yönelik farkındalık

arttırılmaya çalışılmıştır. Türkiye'deki bazı şehirlerde görülen orman yangını, heyelan, çığ ve sel felaketi ile ilgili meydana gelen toplumsal sorunlara dikkat çekmek amacıyla genel ağ haberlerinden yararlanılmıştır.

Görsel 6

Ders Kitabında Yer Alan Heyelan Felaketi ile İlgili Genel Ağ Haberi

Trabzon'da heyelan 7 mahalleyi elektriksiz ve yolsuz bıraktı

Trabzon'da heyelan Şalpazarı-Acısü yolunu ulaşımaya kapattı, yüksek gerilim hattı devrildi. 7 mahalle elektriksiz kaldı.

Trabzon Şalpazarı'nda sabah saatlerinden itibaren aralıklarla devam eden sağanak yağışın ardından Şalpazarı-Acısü yolu Doğancı Mahallesi mevkinde heyelan meydana geldi.

Heyelan nedeniyle Şalpazarı-Acısü yolu ulaşımaya kapandı. Yüksek gerilim hattının devirilmesi sonucu 7 mahalleye elektrik sağlanmıyor. İhbar üzerine bölgeye Kara yolları ve Çoruh EDAŞ ekipleri sevk edildi. Kara yolları ekipleri yolun trafiğe açılması için çalışma başlattı.

3.51 Erozyona uğramış bir bölge

Görsel 7

Ders Kitabında Yer Alan Orman Yangını ile İlgili Genel Ağ Haberi

Antalya'da Orman Yangını

3.50 Orman yangını

Antalya Akseki'de çıkan ve 40 dönümlük bir alanda etkili olan orman yangını iki saat süren müdahalenin ardından kontrol altına alındı. Yangına neden olan unsur henüz tespit edilemedi. Akseki Orman İşletme Müdürlüğü ve Antalya Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı ekip, yangının söndürülmesinde görev aldı.

Görsel 8

Ders Kitabında Yer Çığ Felaketi ile İlgili Genel Ağ Haberi

Van-Bahçesaray yolu çığdan temizlendi. Yeniden trafiğe açıldı.

3.52 Van-Bahçesaray yolu

Van-Bahçesaray kara yolunda karla mücadele çalışmaları nisan ayında da sürüyor. Çığ düşmesi, kar yağışı ve tipi nedeniyle trafiğe kapanan yol, ekiplerin günlerce süren çalışmaları sonucunda yeniden trafiğe açıldı. Yol, olası bir çığ riskine karşı sadece 07.00 - 14.00 saatlerinde açık tutuluyor.

Görsel 9

Ders Kitabında Yer Alan Sel Felaketi ile İlgili Genel Ağ Haberi

Rize'de Sel Felaketi

3.53 Gürpınar'da selde sürüklenen bir kamyon

Rize'nin Çayeli ilçesine bağlı Gürpınar köyünde sağanak yağmurun ardından oluşan sel nedeniyle (Görsel 3.53) çöken evin enkazı altında kalan 1 kişi öldü. Enkazdan 1 kişi de yaralı olarak çıkarıldı. Selden dolayı mahsur kalan 10 kişiyi kurtarmak için ise bölgeye arama, kurtarma ekipleri sevk edildi. Rize'de şiddetli yağış nedeniyle Çamlıhemşin ve Hemşin ilçelerinde bazı yollarda toprak kaymaları meydana geldi. Ulaşımındaki aksamalar yüzünden iki ilçede taşımali eğitime bir gün ara verildi.

Doğa kaynaklı afetlerin yıkıcı etkilerinin insanlarda derin izler bıraktığını ve bu durumun kültürümüzün önemli bir ögesi olan şiirlerimize, türkülerimize yansımından bahsedilmiş olup ünlü halk ozanı Aşık Veysel'in sel felaketini işlediği "Kızılırmak Seni Seni" şiirine yer verilmiştir.

Görsel 10

Ders Kitabında Yer Alan Aşık Veysel'in "Kızılırmak Seni Seni" Şiiri

Kızılırmak Seni Seni

Bahar gelir gudurursun
Kızılırmak seni seni
Ne uyursun ne durursun
Kızılırmak seni seni

Gelin yedin, kızlar yedin
Nice ela gözler yedin
Seksen doksan yüzler yedin
Kızılırmak seni seni

Genç de yersin, koca yersin
Gündüz yersin, gece yersin
Hâkim benden sormaz dersin
Kızılırmak seni seni
(...)

3.54 *Aşık Veysel*

Aşık Veysel ŞATIROĞLU, *Dostlar Beni Hatırlasın*, s.65. (Kısaltılmıştır.)

Doğal kaynaklı afetler sonrasında dayanışma ve işbirliğinin önemini öğretebilmek için ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların ihtiyaç sahibi bölgelere ulaşarak afetzedelere yönelik yardımlarından bahsedilmiştir.

Görsel 11

Ders Kitabında Yer Alan Afetzedelere Yardım Çalışması

Doğa kaynaklı afetler sonrasında gerek ulusal (kamu kuruluşları, özel sektöre ait kurum ve kuruluşlar, belediyeler, sivil toplum örgütleri vb.) gerekse uluslararası kurum ve kuruluşlar bu bölgelere ulaşarak afetzedelere el uzatır (Görsel 3.55). Bu dayanışma ve iş birliği hem afetzedelerin yaralarının kısa sürede sarılması hem de toplumsal güç birliği açısından son derece önemlidir (Görsel 3.56).

3.55 Depremde arama kurtarma çalışmaları

3.56 Selde arama kurtarma çalışmaları

6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı afet bilinci ve afetlerle ilgili yer alan bilgiler:

6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında 5. Ünite olan "Üretiyorum, Tüketiyorum, Bilinçliyim" kısmında ağırlıklı olarak çevre kirliliğinden ve bu kirliliği azaltmak için

insanların yapması gereken görevlerden bahsedilmiştir. Doğal kaynakların sınırsız olmadığı üzerinde durulmuştur. İnsanların bilinçsizce hareket etmesi sonucunda orman yangınlarının çıkması üzerinde durulmuş olsa da afetler konusunda herhangi bir detaylandırma yapılmamıştır. Ormanların yok edilmesinin beraberinde pek çok sonuç doğurduğuna yönelik verilen bilgi Görsel 12’ de gösterilmiştir.

Görsel 12

Ders Kitabında Yer Alan Orman Tahribatlarının Sonuçları

ÜRETİYORUM, TÜKETİYORUM, BİLİNÇLİYİM

Üzerinde yaşadığımız toprak gerek tarım gerekse içinde barındırdığı madenler açısından önemli bir doğal kaynaktır. İnsanların toprağa bıraktığı katı ve sıvı atıkların etkisiyle toprağın verimliliği azalır. Ayrıca toprak üzerindeki bitki toplulukları zarar görür. Buna bağlı olarak hayvanların besin zinciri bozulmaya başlar.

Ormanların bilinçsiz şekilde yok edilmesi ise erozyon yoluyla verimli toprakların yok olmasına ve aynı zamanda yabani hayvanların doğal yaşam alanlarının ortadan kalkmasına da neden olmaktadır.

Enerji üretiminde kullanılan petrol, kömür ve doğal gazın bilinçsizce çok hızlı şekilde tüketilmesi gelecekte bu kaynakların tükenmesine neden olacaktır. Ayrıca petrol, kömür ve doğal gazın yanması sonucunda ortaya çıkan karbondioksit gazı atmosferi kirleterek küresel ısınmanın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu durum, gelecek nesillerin yaşamını zorlaştıracaktır.

Sonuç olarak gelecek nesillere daha yaşanılır bir dünya bırakabilmek amacı ile hayatımızın her alanında çevreye duyarlı ve bilinçli birer tüketici olmalıyız. Su, ekmek, elektrik vb. tüketirken israftan kaçınmalıyız. Ayrıca, doğayı kirletmeyerek toprak ve sudaki canlıların devamlılığını sağlamalıyız. Yer yüzünde bizden başka yaşayan canlıların da olduğunu unutmamalıyız.

5.26: Tahrip Edilmiş Bir Orman

7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı afet bilinci ve afetlerle ilgili yer alan bilgiler

7. sınıf ders kitabında “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı içerisinde yer alan;

- (SB.7.7.4.) “Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.” Kazanımı ile bağlantılı olarak küresel iklim değişimi, doğal afetler, açlık, terör ve göç konuları ele alınmıştır. Doğa kaynaklı afetlere deprem, sel, heyelan, çığ, tsunami gibi felaketler örnek verilmiştir.

Doğal kaynaklı afetlerin insanların etkisi dışında gerçekleştiği ancak bu konuda can ve mal güvenliğini birinci sırada tutan anlayış ile doğa ile barış içinde yaşayarak çözümler

üretilebileceği üzerinde durulmuştur. Afetler karşısında can ve mal güvenliği için iki tane çözüm önerisi sunulmuştur. Bunlardan ilki deprem gibi önceden tahmin edilmesi zor olan doğa kaynaklı afetler için bile öncesinde alınabilecek önlemler olduğudur. İkincisi, kısa süre önce de olsa haberdar olunabilen afetler için hızlıca alınması gereken önlemler alınabileceğidir.

Dünyanın pek çok yerinde etkili olan küresel sorunlardan bahsedilmiş olup doğa kaynaklı afetlere yönelik verilen sel örneği Görsel 13’ de yer almaktadır. Sellerin yanı sıra küresel iklim değişimleri, terör, göç ve açlık gibi küresel sorunlarından bahsedilmiştir.

Görsel 13

7. Sınıf Ders Kitabında Sel Afeti ile İlgili Yer Alan Bilgi

Görsel 7.25

Sel

Yeryüzünü belirli bir süre için tamamen veya kısmen su altında bırakan su akıntularına sel denir (Görsel 7.25). Akarsu yataklarında ya da göl alanlarında kapasitenin üzerinde su birikmesine ise su taşkını denir. Toprak tabakaların geçirimsiz olması, bitki örtüsünün olmaması ya da cılız olması, akarsuyun akacağı doğrultudaki dere yataklarının tıkalı olması seli oluşturan başlıca etmenlerdir.

Yeryüzünde depremden sonra en fazla can ve mal kaybına neden olan afet, sel ve su taşkınlarıdır. Tarım alanlarının gereksiz materyallerle kaplanması, kanalizasyon sularıyla içme sularının karışması sonucunda salgın hastalıkların baş göstermesi selin başlıca etkileridir.

Sel ve taşkınlarda meydana gelecek can ve mal kaybını azaltmak için bazı önlemler alınabilir. Erken uyarı sistemlerinin oluşturulması, dere yataklarına yerleşim yeri kurulmaması, dere önlerinin tıkanmasına neden olabilecek atıkların temizlenmesi, bitki örtüsünün korunması ve ağaçlandırma çalışmaları da seli önleyen tedbirlerdendir.

Yamaçalarda teraslar yapılması, suyun akış hızını azalttığı için can ve mal kayıplarını da azaltır. Sel ve su taşkını sırasında suların kanallarla daha önce oluşturulmuş gölet çanaklarına yönlendirilmesi de sel ve taşkının zararlarını azaltacak önlemlerdendir.

2.11. Farkındalık ve Metafor

İnsanoğlunun doğadan kaynaklı olayların sebeplerini anlamlandırma çabası kendilerine yönelik bir tehdit olduğunda öz savunma işlevi görmektedir. Anlam arayışları esasında bireylerin eğilimlerinin yansımasıdır (Güngör, 2023: 450). İlerleyen zamanlarda insanoğlu deneysel bilgi birikimini arttırarak afetlerin oluşum nedenlerini bilimsel gerekçelerle açıklamayı başarmıştır.

Dünya, oluşum sürecinden beri depremlere sık sık maruz kalmıştır. Depremler yerleşim yerlerinden uzak olduğu zaman sıradan bir olay gibi nitelendirilir. Bu nedenle

depremlerin doğal bir olay olarak kabul edilip afete dönüşmemesi için risk oranı azaltılarak büyük felaketlerin önüne geçilebilir. Depremlerin ne zaman ve hangi büyüklükte olacağını kestirilmesinin mümkün olmaması yani önceden tahmin edilememesi daha fazla önlem almayı gerektirmektedir. Bu da ancak deprem farkındalığının artması ile mümkün olacaktır.

Farkındalık, bireylerin o anki yaşantılarına odaklanmasını ve içsel tecrübelerinin analiz edilmesini içeren bir zihin ve beden pratiğidir. İçsel deneyimler, yargısızca ve kabullenmeyle gözlemlenmektedir (Kabat-Zinn 2005'ten aktaran Özen 2017: 107). Türkiye'de afetlere karşı toplumsal direnci arttırmada en önemli husus afet bilincinin yerleştirilmesidir. Afet direncinin artırılması ve afete hazırlıklı olmak açısından afet eğitimlerinin büyük önemi vardır. Bilinçlenen toplum kendini güvende hisseder. Yaşanılan yerdeki tehlikelerin ve afet risklerinin farkında olmak ortaya çıkan zararların azaltılabileceğine olan inanç ve ne ile başa çıkacağını yolları konusunda eğitilmiş olmak bu güvenin ana unsurudur. Afet öncesi gerekli hazırlıkları yapmak, afet esnasında gerekli müdahalelerde bulunmak, afet sonrası toparlanmak gibi temel süreçlerden oluşan afet yönetiminin iyi anlaşılması gerekmektedir (Varol ve Kırıkkaya, 2017: 5).

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş ili Pazarcık merkezli 7.7 büyüklüğünde ve Elbistan Merkezli 7.6 büyüklüğünde iki deprem meydana gelmiştir. Depremlerin ardından 11.020 artçı deprem daha yaşanmıştır. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından yapılan açıklamaya göre Maraş merkezli depremlerde hayatını kaybedenlerin sayısı 50 bin 96, yaralanan vatandaşların sayısı ise 107 bin 204'tür. Asrın felaketi olarak nitelendirilen bu deprem Kahramanmaraş, Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır, Adana, Adıyaman, Osmaniye, Hatay, Kilis, Malatya ve Elâzığ illerinde etkili olmuş ve civar şehirleri de etkilemiştir (afad.gov.tr, 2024).

Depreme karşı hazırlıklı olmak insanların güvenliği açısından son derece önemlidir. Deprem riskinin farkında olan çocuklar, bu riski azaltabilmek için ne yapacaklarını bilirler. Bu çalışmanın esas amacı olan farkındalık konusu da bu sebeple üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Deprem farkındalığına sahip olan çocuklar deprem anında ve sonrasında ne yapacaklarını bileceği için yaralanma ve can kaybı riskleri azalacaktır. Okulda verilen eğitimlerle bu konuda daha fazla bilimsel bilgi öğrenen çocuk, hurafe sahibi yetişkinlere de doğru yolu göstermede öncü konumda olacaktır. Bu eğitimler depreme yönelik farkındalığın yanı sıra depremden sonra da ortaya çıkacak psikolojik sorunlar içinde önem arz etmektedir. Bahsedilen psikolojik sıkıntıların başında stres ve travma vardır. Bu nedenle okullar deprem

öncesi ve sonrası psikolojik destek sağlamak konusunda hazırlıklı olmalıdır (Özkorkmaz, Türk, Taşyürek, Baran, 2023: 1348).

Metafor kavramının kökeni Latince ve Grekçe metafora kökünden gelir. Günümüzde söz sanatı anlamında kullanılan eğretilime olarak karşılık bulmuştur (Salman, 2003: 54). Soyut kavramlar veya ilkeleri açıklarken somut örnekler kullanmaktır. Bilinen bir gerçeklik bilinmeyen gerçeğin tanımlanmasında kullanılır. Metaforlar düşüncelerin gerçekleştirilmesine yardımcı olur. Kolay anlaşılmayan düşünceleri tanımlamak için kullanılır. Eğitim sistemimizin en önemli öğelerinden ikisi somuttan soyuta ve bilinenden bilinmeye olduğu için metaforlar eğitimde sıklıkla kullanılmalıdır (Çelikten, 2006: 276-281).

Doğal afetlere maruz kalmış insanların yaşadıkları olay hakkındaki algılarının ortaya çıkarılması için metafor analizi yapılması son derece önemlidir. Yapılan analizler neticesinde deprem gibi pek çok olumsuz sonuç doğurabilecek doğal afetlerin anlamlandırılmasındaki hatalar tespit edilerek, bu hataların düzeltilmesi için konu ile ilgili eğitimler verilmeye başlanabilir (Aksoy, 2013: 263).

Deprem zararlarını azaltmak konusunda deprem öncesi yapılan hazırlıkların oldukça önemli olduğu bilinmektedir. Planlanacak deprem eğitim çalışmalarında öğrencilerin metaforik algıları dikkate alınarak bu konuya daha fazla önem verilmelidir. Deprem öncesi veya sonrasında depreme dair olumsuz algıların olması, depreme hazırlıklı olmanın algılarında öncelikli olmaması, deprem eğitiminde nelere öncelik verileceğine dair fikir vermektedir. Öğrencilerin depreme dair olumsuz algılarının deprem ve afet eğitimine dair motivasyona ve afet bilincine dönüştürülmesi sağlanabilir (Efe, Akkuş, Yıldız, 2023: 172).

2.12. Deprem Simülasyonları

Çağımızda öğrenme sürecinin önemli bir parçası olan yapılandırmacı yaklaşıma göre, öğrenciler dış uyarıcıların pasif alıcısı olmaktan çok onları özümseyen ve davranışların etkin oluşturucusudur. Öğrenciler kendi öğrenmelerinden sorumlu ve öğrenmede etkin olan kişidir (Fidan, 1986: 65). Deprem farkındalığı eğitimlerinde yapılandırmacı anlayışa uygun olarak öğrencilerin sürece katılması ve yaparak yaşayarak öğrenmesi kalıcılığı arttıracaktır.

Ayrıca kazandırılmak istenilen davranış için modeller, numuneler ve materyallerden destek alınması konunun somutlaşmasını sağlayacaktır (Sonkaya, Gültekin, Ulutaş, 2019: 57).

Depremi daha önce hiç yaşamamış bir çocuk için deprem anında alınması gereken önlemlerin öğretileceği en iyi yollardan biri simülasyon yöntemidir. Simülasyon öğrencilerin etkileşim içinde olduğu bir gerçekliği temsil eder. Öğrenciler senaryonun gerçekliğini deneyimler. Sürece aktif olarak katılacağı için öğretim en verimli şekilde gerçekleşmiş olur (Çetinkaya, 2022: 82).

2002 yılında tasarlanan ve 2003 yılında hizmete giren AFAD simülasyon merkezlerinde deprem eğitimleri verilmektedir. Türkiye’de en fazla can ve mal kaybına neden olan deprem felaketi konusunda farkındalık oluşturmak için afet öncesinde alınması gereken önlemler, afet sırasında nasıl doğru davranılması gerektiği ve deprem felaketi konusunda yapılması gerekenlerle ilgili bilgiler verilmektedir. Bireylere öğretilen bilgiler deprem simülatöründe uygulanmaktadır. Deprem farkındalığı ve simülasyon eğitiminden sonra katılımcılara deprem platformunda suni bir deprem yaşatılmaktadır (AFAD, 2024).

2.13. Depremın Toplumsal Boyutu

Çağımızda afet olgusu toplumsal bir gerçekliğe dönüşmüştür. Bu gerçekliğin oluşmasında, insanların doğayla bir bütün halinde yaşamayı tercih etmesi yerine, doğaya müdahale etme ve doğayı denetim altında tutmaya çalışmaları etkili olmuştur. İnsanoğlu doğanın nimetlerinden sınırsızca faydalanmaya çalışmaktadır (Birekul, 2020: 163).

Afetler jeolojik, meteorolojik gibi sebeplerle gerçekleşen coğrafi olaylar olmasının yanı sıra pek çok toplumsal olayı etkilemektedir. Bu olaylar; ekonomi, din, psiko-sosyal durumlar, eşitsizlikler, dezavantajlı gruplar, sosyal politika, sivil toplum, afet ve kriz yönetimi gibi birtakım meseleler etrafında çözümlenebilir (Can, 2022: 17). Afetlerin insanları ve toplumsal yapıyı etkilerine bakıldığında “afetzedede” tanımı ile karşılaşmaktayız. Aydemir’e göre afetler “afetzedede” adı verilen yeni bir toplumsal tipi meydana getirmiştir. Afetlere maruz kalan her insanın ayrı bir öyküsü vardır (Aydemir, 2020: 305).

İnsani konu ve sorunlara odaklanmanın bir ürünü olarak Sosyal Bilimler özellikle toplumbilim; “afet” kavramına özel bir alan açmıştır. Çünkü afetler toplumsal hazırlık aşamasında, afetlerin meydana geldiği süre ve sonrasında insanların nasıl ve ne şekilde tepki vereceklerine ait bilme düzeyleri ve faaliyet konusu itibari ile sosyal bir sorundur (Güngör,

2023: 448). Örneğin göç toplumsal bir olaydır. Türkiye’de yaşanan depremlerden sonra meydana gelen ve birdenbire gerçekleşen nüfus azalması depremler ile göçler arasında sıkı bir bağ olduğunu göstermektedir (Fırat, 2022: 48).

Türkiye’de en çok görülen afetlerden olan depremler toplumsal yapıyı, insanları ve kurumları derinden etkiler (Bozkurt, 2023: 93). Depremin topluma etkilerini anlayabilmek için deprem sonrası ortaya çıkan bireysel ve sosyal sorunları anlamak önemlidir. Depremlerden sonra ortaya çıkan “sosyal eşitsizlikler”, “yağmacılık”, “salgın hastalık riski” gibi toplumsal sorunlar, depremin toplumsal etkilerini açıkça göstermektedir.

Depremler toplumsal sorunlar ortaya çıkardığı gibi yardımlaşma ve dayanışma duygusu ile birlik ve beraberliğe katkıda sağlamaktadır. Bu dayanışma bireyler arasında olacağı gibi sivil toplum kuruluşları ve devlet eliyle de yapılabilmektedir. Depremlerden sonra oluşan dayanışma duygusu, afetzedelerin ruhsal sorunları daha az hasarla atlattıklarında etkili olmaktadır (Fırat, 2022: 52).

2.14. Deprem Kültürü

Deprem kültürü ifadesi toplumların deprem tehlikesiyle yaşayabilme kapasiteleri ile ilişkilendirilir. Deprem kültürü kavramının kökleri, dünyanın farklı yerlerinde zaman içinde yapılan teorik anlayışlar ve araştırma çalışmalarına dayanmaktadır (Yolcu ve Bekler, 2020: 80).

Kültürel yapı toplumların afet esnasında veya sonrasında yaşadıkları dayanışma düzeyini belirler. 2011 yılında Japonya’da yaşanan Tohoku depremi ve tsunamisi ardından toplumun dayanışma kültürü ile büyük bir hızla toparlanma yaşanmıştır. Topluluk içinde olan dayanışma kültürü, afet yardım süreçlerini hızlandırarak etkili bir afet yönetiminin gerçekleşmesine katkı sağlar (Erdoğan, 2023: 721).

Afetlere karşı alınacak önlemler sadece fiziki yapıları güçlendirmekle sınırlı kalmamalıdır. Öğrencilerin afetlere karşı bilinçli ve hazırlıklı olmaları ve deprem riski konusunda farkındalığı arttırmak konusunda öncülük etmek açısından eğitim son derece büyük öneme sahiptir. Deprem konusunda doğru bir eğitim verilmesi toplumun depreme hazır olmasını sağlar. Her an afete hazırlıklı bireylerin yetişmesi için afetler hakkında sadece bilgi niteliğinde bir eğitimin verilmesi öğrenmenin kalıcılığını azaltabilir. Bilginin kalıcı hale gelebilmesi ve afet bilincini arttırabilmesi için eğitim ortamının zenginleştirilmesi

gerekmektedir. Ezbere dayalı eğitimlerden öğrenciler sıkılabileceği için farklı öğretim yöntemleri ile afet eğitimleri daha eğlenceli hale getirilebilir.

2.15. Okullarda Deprem Farkındalığının Oluşturulması

Depremelerin nerede olacağı aktif fay hatları tespiti ile tahmin edilebilmekte ancak zamanını kestirmek zor olmaktadır. Bu nedenle her an depreme hazırlıklı nesillerin yetişmesi depremin olası zararlarını en aza indirecektir. Deprem konusunda yeterli bilgilerin öğretilmediği zaman insanlar bilgi eksikleri ve yanlış inanışlar sebebiyle çeşitli yanlışlıklara düşebilirler.

Yaşamın her alanında, doğru davranış edinebilmek için eğitim en önemli unsurdur. Uzun yıllar boyunca afetlere maruz kalmış bir toplum olarak, afet anında ve afetten sonra çok sayıda can ve mal kaybı yaşanabilmektedir. Bunun en önemli sebebi toplumun bilinçsiz davranışları olarak gösterilmektedir. Eğitimde afet bilincine gereken önem verilmediği takdirde afet riski çok yüksek olan Türkiye’de kayıpların artması olağan olacaktır. Okullarda deprem konusunda verilecek eğitimlerden biri deprem tatbikatlarıdır. Deprem yaşanmış gibi önceden bu anı prova eden çocuklar gerçek felaket anında daha bilinçli hareket edecektir. Yaparak-yaşayarak edinilen bilgilerin kalıcılığının daha fazla olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir. Afet esnasında yapılması gerekenler için önceden yapılacak tatbikatların zamanı değişkenlik göstermelidir. Değişken aralıklarla yapılan tatbikatlarda öğrenciler daha hızlı ve soğukkanlı davranmayı öğrenecekler ve hiç beklemediğimiz bir anda yaşanan depreme yönelik daha sağlıklı bir tatbikat çalışması yapılmış olacaktır (Şengün ve Küçükşen, 2019: 194).

Teknoloji çağında yaşadığımız düşünüldüğünde deprem farkındalığı açısından bilgisayar destekli eğitim öğretmenler tarafından tercih edilmektedir. Eğitsel açıdan ortaya konulan çeşitli faaliyetlerin bilgisayar vasıtasıyla aktarılmasına bilgisayar destekli eğitim (BDE) denilmektedir (Engin, Tösten, Kaya, 2010: 1). Öğrenciye kazandırılması gereken hedefler doğrultusunda bilgisayar oyunlarının kullanılması eğlenirken öğrenmeye katkı sağlar. Motivasyonu artan öğrenci istenilen hedefe ulaşarak öğretim süreci öğrenme ile sonuçlanır. Doğan ve Koç (2017) tarafından yapılan araştırmaya göre deprem eğitimi için dijital oyunların kullanılması dersin verimini arttıracaktır (Doğan ve Koç, 2017: 98).

Afet eğitimlerinden verim alabilmenin en temel yolu öğrencilerin deprem konusu ile ilgili bilişsel giriş davranışlarının ve algılarının tespitidir. Okullarda deprem eğitimleri veren öğretmenlerin de afetlere hazırlık düzeylerinin belirlenmesi ileride oluşturulacak afet eğitimi uygulamalarına ve ders içeriklerine katkı sağlayacaktır (Çelik & Gündoğdu, 2022: 82).

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın bu aşamasında araştırmanın modeline, evren ve örnekleme, veri toplama araçlarına, verilerin toplanmasına ve analizine yer verilmiştir.

3.1 Araştırma Modeli

6 Şubat depremini yaşayan ortaokul öğrencilerinin deprem farkındalıklarının ve metaforlarının bu felaketi yaşamayan öğrencilerle karşılaştırılması amaçlanan bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Bu modelde seçilen örneklem grubunun herhangi bir durumla ilgili kendi etkisi olmadan var olan koşulları değerlendirmesi ve elde edilen sonuçların evrene genellenmesi söz konusudur (Karasar, 1999:77). Çalışmada bu model nitel araştırma yöntemi de kullanılarak desteklenmiştir. Metafor formu kullanılarak veri çeşitlemesi yoluna gidilmiş ve nicel veri toplama aracı olarak kullanılan deprem farkındalığı ölçeğinden elde edilen veriler metafor formundan elde edilen verilerle zenginleştirilmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini 6 Şubat 2023 depremlerini yaşayan Gaziantep Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı devlet ve özel ortaokullarının ve 6 Şubat 2023 depremlerini yaşamayan Ankara Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı devlet ve özel ortaokullarının her sınıf düzeyi oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklem grubu ise çalışma kapsamında bu İl Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı, araştırma izni alınarak ulaşılan bazı devlet ve özel okulların her sınıf düzeyindeki ortaokul öğrencileridir. Çalışmada kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntem hem kullanışlı hem de ekonomiktir (Altunışık ve diğerleri, 2005: 137-151). Nitekim araştırmacı bu yöntemle hedefini gerçekleştirmeye yetecek sayıda katılımcıya en kısa ve kolay yoldan ulaşabilir.

Araştırmaya dâhil olan öğrencilerin demografik bilgileri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3*Araştırmaya Dahil Olan Öğrencilerin Demografik Bilgileri*

il	Değişken	Alt değişken	Deprem farkındalığı Ölçeği		Metafor Formu		
			f	%	f	%	
Ankara	Cinsiyet	Kız	131	56	90	60	
		Erkek	104	44	60	40	
	Sınıf Düzeyi	5	60	25.5	26	17.3	
		6	80	34	34	22.6	
		7	46	19.5	42	28.0	
		8	49	21	48	32.0	
	Gaziantep	Cinsiyet	Kız	113	50	95	53.7
			Erkek	111	50	82	46.3
Sınıf Düzeyi		5	50	22	32	18.1	
		6	95	42	55	31.1	
		7	46	20	46	26.0	
		8	35	16	44	24.9	

Tablo 3'te bulunan ve araştırmaya dâhil olan öğrencilerin demografik özelliklerine bakıldığında; araştırmaya Ankara ilinden dahil olan öğrencilerin 131 (%56)'i kız. 104 (%44)'ü erkek olmak üzere toplam 235'tir. Aynı zamanda bu öğrencilerin 60'ı (%25.5) 5. Sınıf. 80'i (%34) 6. Sınıf. 46'sı (%19.5) 7. Sınıf. 49'u (%21) 8. Sınıf öğrencisidir. Araştırmaya Gaziantep ilinden dahil olan öğrencilerin 113 (%50)'ü kız. 111 (%50)'i erkek olmak üzere toplam 224'dür. Aynı zamanda bu öğrencilerin 50'si (%22) 5. Sınıf. 93'ü (%42) 6. Sınıf. 46'sı (%20) 7. Sınıf. 35'i (%16) 8. Sınıf öğrencisidir.

Tablo 3'te nitel verilerin toplandığı araştırma grubunun demografik verileri incelendiğinde araştırmaya Ankara ilinden dahil olan öğrencilerin 90 (%60)'i kız, 60 (%40)'i erkek olmak üzere toplam 150'dir. Aynı zamanda bu öğrencilerin 26'sı (%17.3) 5. Sınıf, 34'ü (%22.6) 6. Sınıf, 42'si (%28) 7. Sınıf, 48'i (%32) 8. Sınıf öğrencisidir. Araştırmaya Gaziantep ilinden dahil olan öğrencilerin 95 (%53.7)'i kız, 82 (%46.3)'si erkek olmak üzere toplam 177'dir. Aynı zamanda bu öğrencilerin 32'si (%18.1) 5. Sınıf, 55'i (%31.1) 6. Sınıf, 46'sı (%26) 7. Sınıf, 44'ü (%24.9) 8. Sınıf öğrencisidir.

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Deprem Farkındalığı Ölçeği

Bu araştırmanın nicel verilerini elde etmek amacıyla öğrencilere deprem farkındalığı ölçeği uygulanmıştır. Ölçekler bir psikolojik yapıyı ölçmek amacıyla hazırlanır. Geçerliğin ve güvenilirliğin istatistiksel olarak test edilebildiği ölçeklerde toplam bir puan hesaplanır (Çetin, İlhan, Şahin, 2021: 166). Bu çalışmada likert tipi bilişsel farkındalığı ölçen bir ölçme aracı kullanılmıştır.

Araştırmada nicel verilerin elde edilmesinde Kıvrak (2019) tarafından ortaokul ve lise düzeyindeki öğrenciler için geliştirilen deprem farkındalığı ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek 4 boyuttan oluşmakta olup toplam 25 maddesi vardır. Bu maddelerden 6 tanesi *deprem hakkında*, 5 maddesi *deprem öncesi*, 8 maddesi *deprem sırasında*, 6 maddesi de *deprem sonrası* boyutuna aittir. Ölçek 4lü likert tipi bir ölçektir. Ölçek seçenekleri “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum” ve “bilmiyorum” olarak sıralanmıştır. Bu ölçeğin geçerlik güvenilirlik kapsamında yapılan istatistiksel analizler sonucunda KMO değerinin 0.891 tespit edilip ölçeğin geçerli olduğu ve Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısının da 0.74 olarak hesaplanarak güvenilirliğinin de kanıtlandığı görülmektedir (sf: 97-100). Bu çalışmada ise ölçeğin Alpha güvenilirlik katsayısı .75 olarak hesaplanmıştır.

3.3.2. Deprem Metafor Formu

Araştırmada ortaokul öğrencilerinin deprem kavramı ile ilgili algılarının ölçülmesi için eksik bırakılmış metafor formu kullanılmıştır. Bu formda yer alan "Depremgibidir/benzer. Çünkü....." şeklindeki ifade alanının öğrenci tarafından tamamlanması istenmiş ve bu yolla edinilen veriler depremi yaşayan ve yaşamayan öğrenciler arasındaki algısal farklılığı ölçmeye hizmet etmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

3.4.1. Veri Toplama Süreci

Araştırmada depremi yaşayan ve yaşamayan öğrencilerin deprem farkındalıkları ve metaforları karşılaştırılacağı için hem Gaziantep hem de Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı devlet okullarından veri toplama izni için başvuruda bulunulmuştur.

Gerekli izinler alındıktan sonra araştırma verilerinin toplanacağı ortaokulların idari birimleri ile iletişime geçilmiştir. Okullarda veri toplamak için sınıflara gidilerek öğrencilere araştırma ölçeği ve metafor formunun nasıl doldurulacağı ile ilgili bilgilendirme yapılmış, araştırmada gönüllü olmanın esas olduğu vurgulanarak düşüncelerini samimi bir şekilde yansımaları istenmiştir. Her iki ölçeğin verilerini bir ders saati içerisinde toplamak mümkün olmuştur.

3.4.2. Verilerin Analizi

3.4.2.1. Nicel Verilerin Analizi

Araştırmanın nicel verilerini analiz etmek için SPSS 21 paket programından yararlanılmıştır. Nicel verileri analiz etmek için kullanılacak test yöntemini belirlemek amacıyla dağılımın normalliğine ve çarpıklık-basıklık değerlerine bakılmıştır. Dağılımın normal olarak kabul edilmesi için çarpıklık ve basıklık katsayılarının standart hataya bölünmesi sonucu elde edilen değerlerin 1.96'dan küçük olması gerekmektedir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2020). Ne var ki büyük örneklem gruplarında Z-değerlerinin ± 3.29 sınırlarının dışında olması durumunda dağılımın normal olmadığı kabul edilmektedir (Kim, 2013: 52-53). Grup büyüklüğünün 50'den fazla olduğu durumlarda Kolmogorov-Smirnov testi ile de dağılımın normalliği incelenebilir. Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda hesaplanan p değerinin 0.05 değerinden büyük olması dağılımın normal olduğu şeklinde yorumlanır (Büyüköztürk, vd. 2020). Dağılımın normalliğine ilişkin sonuçlar Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4

Veri Toplama Aracı ve Alt Boyutlarına İlişkin Normallik Durumu

Veri Toplama Aracı ve Alt Boyutları	ÇK	SE	BK	SE
Deprem farkındalığı (genel)	-1.290	.114	1.976	.227
Deprem hakkında	-1.010	.114	1.019	.227
Deprem öncesi	-1.047	.114	1.179	.227
Deprem anı	-1.052	.114	1.146	.227
Deprem sonrası	-.656	.114	-.012	.227

*p<.05

Tablo 4'te ölçeğin geneli ve alt boyutları için çarpıklık ve basıklık değerleri ile bunların standart hataları ve Kolmogorov- Smirnov test istatistiklerinin sonuçları yer almaktadır. Buna göre ölçeğin genelinde çarpıklık değeri -1.290 ve standart hatası 0.114'tür. Bu değer kullanılarak hesaplanan basıklık değeri ise 1.976'dır. Kolmogorov-Smirnov test istatistik değeri .131 olup p değeri anlamlıdır ($p < .05$). Bu değerler veri toplama aracının genelinin normal dağılıma uygun olmadığını göstermektedir.

Ölçeğin deprem hakkında alt boyutunda çarpıklık değeri -.1010 ve basıklık değeri 1.019'dur. Kolmogorov-Smirnov test istatistik değeri .156 ve p değeri de anlamlıdır ($p < .05$). Bu değerler deprem hakkında alt boyutunun normal dağılıma uygun olmadığını göstermektedir.

Deprem öncesi alt boyutunun ise çarpıklık değeri -1.047 ve basıklık değeri de 1.179'dur. Kolmogorov-Smirnov test istatistik değeri .218 olup p değerinin anlamlı olması ($p < .05$) bu alt boyuta ait veri setinin de normal dağılıma uygun olmadığını göstermektedir.

Ölçekte deprem anı alt boyutunun çarpıklık değeri -1.052 ve basıklık değeri de 1.146'dır. Kolmogorov-Smirnov test istatistik değeri .139 ve p değeri de anlamlıdır ($p < .05$). Bu değerler bu alt boyutun da normal dağılıma sahip olmadığını göstermektedir. Son olarak ölçeğin deprem sonrası alt boyutunun çarpıklık katsayısı -.656 ve basıklık katsayısı da -.012'dir. Kolmogorov Smirnov test değeri .124 ve p değeri de anlamlıdır ($p < .05$). Bu sonuç ölçeğin bu alt boyutunun da normal dağılıma sahip olmadığını göstermektedir. Bu sonuçlar ölçeğin deprem ile ilgili farkındalık geneli ve alt boyutlarının normal dağılım varsayımını karşılamadığının bir kanıtıdır. Bu nedenle ölçekten elde edilen verilerin non-parametrik testlerden Mann Whitney U ve Wilcoxon T testleri ile analiz edilmesi tercih edilmiştir.

3.4.2.2. Nitel Verilerin Analizi

Katılımcılardan elde edilen nitel veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. İçerik analizi bir araştırmadan elde edilen verilerin arasında bağlamların kurulması ve anlamlı grupların oluşturulmasını sağlayan bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesi gerçekleştirilirken metafor formlarında yer alan benzeyen (deprem), benzetilen (depremle özleştirilen kavram) ve bağlam (depremin depreme benzetilen kavramla arasındaki bağlantı özelliği) dikkate alınmıştır. Analiz sürecinde metafor formları değerlendirilirken formun boş bırakılması ya da metafor

yapılamaması gibi nedenlerden dolayı toplam 357 form analize dahil edilmemiş ve analizler 327 form üzerinden yapılmıştır. Analiz sürecinin ilk aşamasında değerlendirmeye alınan verilerle uyumlu kategori alanları oluşturulmuş ve her bir metafor uygun olan kategoriye dahil edilmiştir. Bu aşamadan sonra ise güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Güvenirlik çalışmasında araştırmacının metafor listesi ve metaforların dahil oldukları kategori alanları bir alan uzmanı tarafından değerlendirilerek Miles ve Huberman (1994; Akt. Mamur Yılmaz & Bilici, 2016)'ın geliştirdiği formül esas alınarak (Güvenirlik= Görüş Birliği/Görüş Birliği+Görüş Ayrılığı) güvenilirlik hesaplaması yapılmıştır. 272 formdaki görüş birliğine karşın 55 formdaki görüş ayrılığı dikkate alınarak $272/(272+50) \times 100 = \%83$ oranında bir güvenilirlik elde edilmiştir. Verilerin frekans tablosu her iki gruba ait metaforların yer aldığı şekilde düzenlenmiştir. Metaforlara ait doğrudan alıntılarda depremi yaşayanlar DZ, depremi yaşayamayanlar ise DY olarak kodlanmıştır.

IV. BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmada ortaokul öğrencilerinin farkındalık düzeyleri deprem hakkında, deprem öncesi, deprem anı ve deprem sonrası alt boyutlarına göre belirlenmiş ve deprem kavramına yönelik algıları metafor yolu ile tespit edilmiştir.

4.1. Araştırmanın Problem Cümlesine İlişkin Bulgular ve Yorum

4.1.1. Ortaokul Öğrencilerinin Deprem Farkındalıklarının Asrın Felaketini Yaşamış Olma Durumlarına Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Ortaokul öğrencilerinin asrın felaketini yaşamış olma durumlarına göre deprem farkındalığına ilişkin bulgular Tablo 5’te yer almaktadır:

Tablo 5

Ortaokul Öğrencilerinin Deprem Farkındalıklarının Deprem Yaşanmışlığına Göre Karşılaştırılması ile İlgili Betimsel İstatistikler

		N	Sıra ort.	Sıra topl.	Mann-Whitney U	p
Deprem farkındalığı	Depremi yaşayanlar	224	229.77	51929.00	26278.00	.846
	Depremi yaşamayanlar	235	232.18	54562.00		

Tablo 5’e göre ortaokul öğrencilerinin deprem farkındalık düzeylerinin depremi yaşamış olma durumuna göre sıra ortalaması bakımından karşılaştırılmasında iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($U=26268.00$, $p>.05$). Depremi yaşayanların sıra ortalaması 229.77, yaşamayanların ise 232.18’dir.

Katılımcıların deprem farkındalıklarının her bir ölçek maddesine katılım düzeyleri ile değerlendirilmesine yönelik bulgular ise Tablo 6’da görülmektedir.

Tablo 6

Ortaokul Öğrencilerinin Deprem Farkındalıklarının Ölçek Maddelerine Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Betimsel İstatistikler

	N	Depremi Yaşayanlar		Depremi Yaşamayanlar		Mann-Whitney U	p
		Sıra ort.	Sıra toplamı	Sıra ort.	Sıra toplamı		
Yaşadığım bölgede afet riski vardır.	459	270.50	61134.00	190.71	44436.00	17175.00	0.000*
Deprem, yerkabuğunun çatlaması ve kırılması nedeniyle oluşan sarsıntıdır.	459	220.20	49765.00	239.51	55805.00	24114.00	0.043*
Yaşadığım il birinci derece deprem bölgesindedir.	459	240.72	54403.50	219.60	51166.50	23905.50	0.073
Türkiye'de en çok insan hayatının kaybetmesine neden olan afet türü, depremdir.	459	221.07	49962.00	238.66	55608.00	24311.00	0.085
Deprem çantasının içerisinde nelerin olduğunu biliyorum.	459	214.27	48425.00	245.26	57145.00	22774.00	0.001*
Depremleri hiç kimse ve hiçbir olay durduramaz.	459	225.57	50979.50	234.29	54590.50	25328.50	0.446
Bazı hayvanlar depremi kısa süre öncesinden hissedebilir.	459	237.63	53705.00	222.60	51865.00	24604.00	0.077
Olası bir deprem öncesinde tedbir olarak okulda ve evde tatbikatlar yapmalıyız.	459	226.74	51242.50	233.17	54327.50	25591.50	0.404
Hava durumu depremin habercisidir.	459	231.08	52223.00	228.96	53347.00	26086.00	0.853
Depremlerin ne zaman olacağı önceden bilebilir.	459	234.60	53019.00	225.54	52551.00	25290.00	0.429
Olası bir deprem öncesinde tedbir olarak evimizde yapısal olmayan eşyaları sabitlemeliyiz.	459	217.77	49217.00	241.86	56353.00	23566.00	0.005*
Deprem olduğunda dışarı çıkma gibi bir şansımız olmazsa, evin içerisinde "hayat üçgeni" oluşturan bir yere sığınırız.	459	232.28	52494.50	227.79	53075.50	25814.50	0.574
Sağlam binalar, deprem anında size zarar vermez.	459	236.78	53512.50	223.42	52057.50	24796.50	0.260

Deprem tehlike anında belirlenen en güvenli yer, sağlam bir nesnenin altı ya da anıdır.	459	222.56	50298.50	237.22	55271.50	24647.50	0.166
Deprem anında evdeyse, ilk önce panik yapmadan sağlam bir nesnenin yanında “cenin pozisyonu” alırız.	459	234.59	53017.50	225.55	52552.50	25291.50	0.417
Deprem anında okuldaysak, panik yapmadan sıranın altına “çömel- kapan-tutun” pozisyonu alırız.	459	219.21	49541.00	240.47	56029.00	23890.00	0.008*
Deprem anında en tehlikeli yer pencere önleri, merdivenler ve asansörlerdir.	459	227.73	51468.00	232.20	54102.00	25817.00	0.636
Deprem esnasında en güvenli yer kapı girişlerinin altıdır.	459	234.07	52900.50	226.05	52669.50	25408.50	0.493
Deprem anında; binanın balkonundan atlamak yerine sağlam bir nesnenin kenarına sığınmalıyız.	459	220.25	49776.00	239.46	55794.00	24125.00	0.041*
Bir deprem sonrası enkaz altında mahsur kaldıysak neler yapılacağını biliyorum.	459	218.11	49293.00	241.53	56277.00	23642.00	0.042*
Eğer deprem sonrasında enkaz altındaysak sakin olmalıyız. Su veya yiyeceğimiz varsa düzenli tüketmeliyiz.	459	220.30	49788.50	239.41	55781.50	24137.50	0.021*
Bir deprem sonrası en büyük tehlike yangındır.	459	223.57	50526.00	236.24	55044.00	24875.00	0.287
Bir deprem meydana geldikten sonra kesinlikle artçı depremler meydana gelir.	459	258.92	58516.00	201.95	47054.00	19793.00	0.000*
Depremden sonra ailemizle buluşma yerini biliyorum.	459	229.60	51888.50	230.39	53681.50	26237.50	0.945
Depremden sonra dağıtılan yardımları ihtiyacım kadar almalıyım.	459	233.43	52754.50	226.68	52815.50	25554.50	0.416

Tablo 6’da depremi yaşayan ve yaşamayan öğrencilerin sıra ortalamaları/grup farklılıkları açısından istatistiksel olarak anlamlı olan ifadelerin depremi yaşayanların lehine olan ifadeler “Yaşadığım bölgede afet riski vardır.” (Sıra Ort (DZ): 270.50; Sıra Ort (DY): 190.71. $p < .05$) ve “Bir deprem meydana geldikten sonra kesinlikle artçı depremler meydana gelir.” (Sıra Ort (DZ): 258.92; Sıra Ort (DY): 201.95. $p < .05$) ifadeleridir. İstatistiksel olarak

farklılığın depremi yaşamayanların lehine olduğu ifadeler ise “Deprem, yer kabuğunun çatlama ve kırılması nedeniyle oluşan sarsıntıdır.” (Sıra Ort (DZ): 220.20; Sıra Ort (DY): 239.51. $p < .05$). “Deprem çantasının içerisinde nelerin olduğunu biliyorum.” (Sıra Ort (DZ): 214.27; Sıra Ort (DY): 245.26. $p < .05$). “Olası bir deprem öncesinde tedbir olarak evimizde yapısal olmayan eşyaları sabitlemeliyiz.” (Sıra Ort (DZ): 217.77; Sıra Ort (DY): 241.86 $p < .05$). “Deprem anında okuldaysak, panik yapmadan sıranın altına “çömel, kapan, tutun” pozisyonu alırız.” (Sıra Ort (DZ): 219.21; Sıra Ort (DY): 240.47. $p < .05$). “Deprem anında, binanın balkonundan atlamak yerine sağlam bir nesnenin kenarına sığınmalıyız.” (Sıra Ort (DZ): 220.25; Sıra Ort (DY): 239.46. $p < .05$). “Bir deprem sonrası enkaz altında mahsur kaldıysak neler yapılacağını biliyorum.” (Sıra Ort (DZ): 218.11; Sıra Ort (DY): 241.53. $p < .05$) ve “Eğer deprem sonrasında enkaz altındaysak sakin olmalıyız. Su veya yiyeceğimiz varsa düzenli tüketmeliyiz.” (Sıra Ort (DZ): 220.30; Sıra Ort (DY): 239.41. $p < .05$) ifadeleridir. Bu sonuçlar depremi yaşayanların tecrübelerine dayalı olarak nesnel bazı ifadeler katılımlarının diğer gruptan anlamlı düzeyde farklılaşacak kadar yüksek olduğunu göstermektedir. Buna karşın depremi yaşamayan öğrencilerin deprem öncesi ve deprem anı ile ilgili alınabilecek tedbirlerle ilgili bilgi ve özgüvenleri depremi yaşayan öğrencilerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

4.2. Araştırmanın Alt Problemlerine İlişkin Bulgular ve Yorum

4.2.1. Ortaokul Öğrencilerinin Alt Boyutlarına Göre Deprem Farkındalıklarının Asrın Felaketini Yaşamış Olma Durumlarına Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Ortaokul öğrencilerinin asrın felaketini yaşamış olma durumlarına göre deprem farkındalığı alt boyutlarının istatistiksel analiz tablosu aşağıda yer almaktadır:

Tablo 7

Ortaokul Öğrencilerinin Alt Boyutlarına Göre Deprem Farkındalıklarının Deprem Yaşamışlığı Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Betimsel İstatistikler

		N	Sıra ort.	Sıra topl.	Mann-Whitney U	p
Deprem hakkında	Depremi yaşayanlar	224	217.76	49214.00	23563.00	.035*
	Depremi yaşamayanlar	235	243.73	57277.00		
Deprem öncesi	Depremi yaşayanlar	224	230.71	52140.50	26489.50	.963
	Depremi yaşamayanlar	235	231.28	54350.50		
Deprem anı	Depremi yaşayanlar	224	225.60	50984.50	25333.50	.391
	Depremi yaşamayanlar	235	236.20	55556.50		
Deprem sonrası	Depremi yaşayanlar	224	230.02	51984.50	26333.50	.876
	Depremi yaşamayanlar	235	231.94	54506.50		

Tablo 7'ye göre katılımcıların *deprem hakkındaki* bilgilerinin depremi yaşayan ve yaşamayan öğrencilerin sıra ortalaması bakımından karşılaştırılmasında iki grup arasında anlamlı bir farklılık vardır ($U=23563.00$, $p<.05$). Depremi yaşamayanların sıra ortalaması 242.73 iken yaşayanların ise 217.76'dır. Araştırma grubunun deprem öncesi bilgileri bakımından sıra ortalamaları arasında deprem tecrübeleri değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($U=26489.50$, $p>.05$). Depremi yaşayan öğrencilerin sıra ortalamaları 230.71 iken deprem yaşamayan öğrencilerin sıra ortalaması 231.28'dir. Katılımcıların deprem anı ile ilgili sıra ortalamaları karşılaştırıldığında yine depremi yaşayanlar öğrenciler ile deprem yaşamayan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık olmayıp ($U=25333.50$, $p>.05$) depremi yaşayan öğrencilerin sıra ortalamaları 225.60, deprem yaşamayan öğrencilerin ise 236.20 olduğu görülmektedir. Deprem sonrası katılımcıların deprem tecrübelerine dayalı olarak bilgi düzeylerinin sıra ortalamalarına göre karşılaştırılmasında ise yine anlamlı bir farklılık yoktur ($U=26333.50$, $p>.05$). Depremi yaşayan öğrencilerin sıra ortalaması 230.02 iken deprem yaşamayanların sıra ortalaması

231.94'tür. Bu sonuçlar depremi yaşayan ve yaşamayan öğrencilerin akademik bilgi düzeylerinin *deprem hakkında* ile ilgili olanlarının depremi yaşamayanlar lehine anlamlı bir farklılık gösterdiğini, *deprem öncesi*, *deprem anı* ve *deprem sonrası* boyutlarında depremi yaşamayanlar lehine yüksek olmakla birlikte istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediğinin bir kanıtıdır.

4.2.2. Ortaokul Öğrencilerinin Deprem Kavramına İlişkin Metaforlarının Tespiti ve Asrın Felaketini Yaşamış Olma Durumlarına Göre Karşılaştırılması

Araştırmada ortaokul öğrencilerinin deprem kavramı ile ilgili oluşturdukları metaforlar öncelikle örneklem grubunun tamamı açısından ele alınmıştır.

4.2.2.1. Araştırma Grubunun Deprem Kavramı Hakkında Oluşturdukları Metaforlar ve Frekansları

Araştırmaya dahil edilen toplam 327 metafor formundan deprem kavramı ile ilgili toplam 125 farklı metafor elde edilmiştir. Bu metaforların isimleri ve frekansları Tablo 8'de yer almaktadır:

Tablo 8

Araştırma Grubunun Deprem Kavramı Hakkında Oluşturdukları Metaforlar

Metafor	f
Kıyamet/ Küçük Kıyamet.	57
Ölüm.	41
Felaket.	30
Beşik.	18
Salıncak.	14
Korku.	11
Korkunç.	11
Cehennem.	4
Canavar, kâbus, korku filmi.	4
Dünyanın sonu, ecel, korkulu rüya, ölümcül, rüya, sarsıntı, yıkım.	3
Azrail, ceza, hayalet, hayat, hayatın sonu, kalp, karanlık bir gün, katliam, savaş, tehlike.	2

Acı, acımasız bir dev, afet, arı, ayrılık, Azrail’le karşılaşmak, baş dönmesi, belirsiz ölüm, bilinç, bilinmeyen korku, bir ağacın kopması, bir son, bir yuvanın yıkımı, can pazarı, cinayet, çok tehlikeli, dağınıklık, deneme, deniz, depresyon, derin uyku, doğal afet, dozer, dönüm noktası, durdurulamaz güç, dünyanın üstüne yıkılması, düzenin bozulması, en acı gün, facia, felaketin kopması, gerilim filmi, gondol, güneş, hapis, hava durumu, hayat dersi, hayat döngüsü, hayatın bitişi, hayattan koparan, herkesi öldüren biri, heyelan, hırçınlık, hiç çıkmayan leke, jenga, kalp krizi, kaos, kaydırak, kaza, kırık bir kalp, kızgınlık, koparma, korku anı, korku evi, korku tüneli, korku/panik, korkunç bir rüya, kötü bir şey, kötü korkular, kumdan bir kale, nehirde yüzen odun, okyanus, ortalığın yok oluşu, öcü, öldüren hastalık, ölüm tehlikesi, ölüm tozu, ölümcül bir hastalık, özlediğiniz birine kavuşmak, panik atak, problem, rüzgâr, sınav, sinirlenmiş biri, sivilce, solan çiçek, son ölüm, su, su dalgası, suyun yüzeyindeki yat, tedbirsizlik, tehlikeli, tuzak, unutulmaz anı, üzücü, vahşet, yangın, yaşam savaşı, yaşamın bir parçası, yaşanan kötü şeyler, yatsıya kadar yanan mum, yer altındaki enerji, yerinde duramamak, yıkıcı, yıkılış ve bitiş, zamansız bir ölüm, zarar, zararlı, zorba.

1

Tablo 8’de görüldüğü üzere öğrencilerin deprem kavramı ile ilgili ürettikleri en fazla sayıdaki metafor “kıyamet/küçük kıyamet” (N=57)’dir. Yine ölüm (N=41) metaforunun tekrar edilme sıklığı bakımından önemli düzeyde ve ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Felaket metaforunun da 30 kez tekrarlandığı Tablo 8 anlaşılmaktadır. Diğer metaforların adları ve tekrar edilme sıklıkları Tablo 8’de yer almaktadır.

4.2.2.2. Depremi Yaşayanların Deprem Kavramı Hakkında Oluşturdukları Metaforların Frekansları

Araştırmada depremi yaşayan katılımcılar toplam 161 metafor üretmiş olup bu metaforların isimleri ve frekansları Tablo 9’da yer almaktadır:

Tablo 9

Depremi Yaşayanların Deprem Kavramı Hakkında Oluşturdukları Metaforlar

Metafor Adı	f
Kıyamet/ küçük kıyamet.	39
Beşik.	18
Ölüm.	16
Felaket.	13

Korkunç.	9
Korku, salıncak.	8
Canavar, dünyanın sonu, ölümcül.	3
Cehennem, rüya.	2
Acı, ayrılık, bilinmeyen korku, depresyon, dozer, dünyanın üstüne yıkılması, ecel, hayalet, hayat, hayat döngüsü, hayattan koparan, herkesi öldüren biri, hırçınlık, kâbus, kalp krizi, korku anı, korku evi, korku filmi, korku tüneli, korku/panik, kumdan bir kale, öcü, ölüm tehlikesi, ölüm tozu, ölümcül bir hastalık, özlediğiniz birine kavuşmak, panik atak, su, su dalgası, suyun yüzeyindeki yat, tehlike, tuzak, üzücü, vahşet, yıkılış ve bitiş, zamansız bir ölüm, zorba.	1

Tablo 8’de göre depremi yaşayan öğrencilerin deprem kavramı ile ilgili en sık tekrar ettikleri metaforlar kıyamet/küçük kıyamet (N=39), beşik (N=18), ölüm (N=16), felaket (N=13)’tir. Diğer metaforların adları ve tekrar edilme sıklıkları Tablo 9’da yer almaktadır.

4.2.2.3. Depremi Yaşamayanların Deprem Kavramı Hakkında Oluşturdukları Metaforların Frekansları

Araştırmada depremi yaşamayan katılımcılar ise toplam 166 metafor oluşturmuştur. Bu metaforların isimleri ve frekansları Tablo 10’da yer almaktadır:

Tablo 10

Depremi Yaşamayanların Deprem Kavramı Hakkında Oluşturdukları Metaforlar

Metafor adı	f
Ölüm.	25
Kıyamet/küçük kıyamet.	18
Felaket.	17
Salıncak.	6
Yıkım, sarsıntı, korkulu rüya.	3
Cehennem, kalp, kâbus, Azrail, katliam, korkunç, karanlık bir gün.	2

Acımasız bir dev, afet, arı, Azrail'le karşılaşmak, baş dönmesi, belirsiz ölüm, Bilinç, bir ağacın kopması, bir rüya, bir son, bir yuvanın yıkımı, can pazarı, canavar, ceza, cinayet, çok tehlikeli, dağınıklık, deneme, deniz, derin uyku, doğal afet, dönüm noktası, durdurulamaz güç, düzenin bozulması, ecel, en acı gün, facia, felaketin kopması, gerilim filmi, gondol, güneş, hapis, hava durumu, hayalet, hayat dersi, hayat, hayatın bitişi, hayatın sonu, hayatın sonu, heyelan, hiç 1 çıkmayan leke, jenga, kâbus, kaos, kaydırak, kaza, kırık bir kalp, kızgınlık, koparma, korku filmi, korku, korkunç, kötü bir şey, kötü korkular, nehirde yüzen odun, okyanus, ortalığın yok oluşu, öldüren hastalık, problem, rüya, rüzgâr, savaş, sınav, sinirlenmiş biri, sivilce, solan çiçek, son ölüm, tedbirsizlik, tehlike, tehlikeli, yangın, yaşam savaşı, yaşamın bir parçası, yaşanan kötü şeyler, yatsıya kadar yanan mum, yer altındaki enerji, yerinde duramamak, yıkıcı, zarar, zararlı.

Tablo 10'da göre depremi yaşamayan öğrencilerin deprem kavramı ile ilgili en sık tekrar ettikleri metaforlar ölüm (N=25), kıyamet/küçük kıyamet (N=18) ve felaket (N=17) olarak sıralanmaktadır. Diğer metaforların adları ve tekrar edilme sıklıkları Tablo 10'da yer almaktadır.

4.2.2.4. Araştırma Grubunun Deprem Yaşanmışlığına Göre Metafor Kategorilerine İlişkin Bulgular

Deprem kavramı ile ilgili oluşturulan metaforların deprem yaşanmışlığından dolayı öğrencilerin metaforları arasında bir farklılık meydana getirip getirmediğinin tespiti Tablo 10'da yer almaktadır:

Tablo 11

Ortaokul Öğrencilerinin Deprem Metaforlarının Gruplara Göre Dağılımına Yönelik Betimsel İstatistikler

Metafor kategorileri	Metafor adları		
	Depremi yaşayan öğrenciler	Depremi yaşamayan öğrenciler	
Canlıların ölümü	Kıyamet/ küçük kıyamet (12), ölüm	Ölüm (21), felaket (11),	
Depremi;	(11), felaket (7), korkunç/korkutucu	kıyamet (5), Azrail (2), katliam	
Yaşayanlar :40 (%42)	(4), dünyanın sonu (1), ecel (1),	(2), Azrail'le karşılaşmak (1),	
Yaşamayanlar :56 (%58)	herkesi öldüren biri (1), ölüm	cehennem (1), cinayet (1), derin	
Toplam:96	tehlikesi (1), ölümcül (1), üzücü (1).	uyku (1), ecel (1), en acı gün	

		(1), facia (1), hayatın bitişi (1), hayatın sonu (1), kızgınlık (1), korku filmi (1), kötü bir şey (1), öldüren hastalık (1), zarar (1).
Fiziksel etki Depremi; Yaşayanlar:54 (%67) Yaşamayanlar: 26 (%33) Toplam 80	Beşik (18), kıyamet (13), salıncak (8), ölüm (3), cehennem (1), hayalet (1), hırçınlık (1), kalp krizi (1), korku anı (1), korku tüneli (1), ölümcül bir hastalık (1), Panik atak (1), rüya (1), su dalgası (1), suyun yüzeyindeki yat (1), dünyanın üstüne yıkılması (1).	Salıncak (5), sarsıntı (3), kâbus (2), baş dönmesi (1), belirsiz ölüm (1), deneme (1), durdurulamaz güç (1), ecel (1), felaketin kopması (1), gondol (1), hava durumu (1), kıyamet (1), korku (1), korkulu rüya (1), rüya (1), sivilce (1), tedbirsizlik (1), yer altındaki enerji (1), yerinde duramamak (1).
Zarar görme Depremi; Yaşayanlar :15 (%29) Yaşamayanlar: 36 (%71) Toplam 51	Felaket (3), acı (1), ayrılık (1), depresyon (1), dünyanın sonu (1), hayattan koparan (1), kıyamet (1), korku/panik (1), korkunç (1), ölüm (1), ölüm tozu (1), vahşet (1), zorba (1).	Felaket (3), cehennem (2), kalp (2), afet (1), bir ağacın kopması (1), bir son (1), bir yuvanın yıkımı (1), canavar (1), ceza (1), dönüm noktası (1), düzenin bozulması (1), güneş (1), heyelan (1), hiç çıkmayan leke (1), kâbus (1), kaza (1), kırık bir kalp (1), kıyamet (1), koparma (1), korkulu rüya (1), korkunç (1), nehirde yüzen odun (1), ortalığın yok oluşu (1), ölüm (1), problem (1), rüzgâr (1), savaş (1), sinirlenmiş biri (1), unutulmaz anı (1), yangın (1), zararlı (1), solan çiçek (1).
Binaların yıkımı Depremi; Yaşayanlar: 9	Cehennem (1), dozer (1), dünyanın sonu (1), felaket (1), hayat (1),	Kıyamet/küçük kıyamet (5), yıkım (3), çok tehlikeli (1), dağınıklık (1), felaket (1), jenga

(%33) Yaşamayanlar: 18 (%67) Toplam 27	kıyamet/küçük kıyamet (2), korkutucu (1), kumdan bir kale (1).	(1), karanlık bir gün (1), kaydırak (1), korku (1), savaş (1), tehlike (1), yıkıcı (1).
Ölüm riski Depremi; Yaşayanlar: 10 (%43) Yaşamayanlar: 13 (%57) Toplam 23	Ölümcül (2), felaket (1), hayat döngüsü (1), kâbus (1), kıyamet (1), korkunç (1), ölüm (1), tehlike (1), tuzak (1).	Ölüm (2), acımasız bir dev (1), Arı (1), can pazarı (1), deniz (1), felaket (1), hayat (1), korku (1), kötü korkular (1), son ölüm (1), tehlikeli (1), yaşam savaşı (1).
Korkutucu Depremi; Yaşayanlar: 13 (%62) Yaşamayanlar: 8 (%38) Toplam 21	Kıyamet/küçük kıyamet (8), korku (8), canavar (3), bilinmeyen korku (1), felaket (1), korku evi (1), korku filmi (1), korkunç (1), öcü (1).	Felaket (1), hayat dersi (1), kaos (1), kıyamet (1), korku filmi (1), korkulu rüya (1), korkunç (1), korkunç bir rüya (1).
Çaresizlik Depremi; Yaşayanlar: 2 (%17) Yaşamayanlar: 10 (%83) Toplam 12	Korku filmi (1), su (1).	Kıyamet (4), cehennem (1), doğal afet (1), hapis (1), karanlık bir gün (1), salıncak (1), yaşanan kötü şeyler (1).
Zaman ve mekândan bağımsız Depremi; Yaşayanlar: 2 (%29) Yaşamayanlar: 5 (%71) Toplam 7	Rüya (1), zamansız bir ölüm (1).	Hayalet (1), hayatın sonu (1), yaşamın bir parçası (1), gerilim filmi (1), kıyamet (1).
Tedbirsizliğe bir kanıt Depremi; Yaşayanlar: 1 (%17) Yaşamayanlar: 5 (%83) Toplam 6	Yıkılış ve bitiş (1).	Bilinç (1), ceza (1), okyanus (1), sınav (1), yatsıya kadar yanan mum (1).

Dinsel inanışın yansıması Kıyamet (2), özlediğiniz birine

Depremi; kavuşmak (1), hesap vermek (1).

Yaşayanlar:4 (% 100)

Toplam 4

Katılımcıların frekansı en fazla olan metaforları *canlıların ölümü* kategorisinde yer almaktadır. Bu kategoride depremi yaşamayanların %58 (N=56), depremi yaşayanların ise %42 (N=40) oranında metaforu vardır. Depremi yaşamayan öğrencilerin en fazla metaforu *ölüm* (N=21) ve *felaket* (N=17), depremi yaşayanların ise *kıyamet/küçük kıyamet* (N=12) ve *ölüm* (N=11) olarak yapılandıkları görülmektedir. Diğer metaforların isim ve frekansları Tablo 11’de vardır. Katılımcıların canlıların ölümü kategorisinde ürettikleri metaforlardan bazılarının doğrudan alıntıları ise şu şekildedir:

Kıyamet: ... depremde onca insan hayatını kaybediyor...(DY10). **Kıyamet:**... ölüm getirir (DY27). **Kıyamet:**... çok kişi ölüyor (DZ37). **Kıyamet:**... Türkiye’nin yarısı gitmişti. Türkiye’nin çoğu ölmüştü (DZ46). **Ölüm:**... Deprem ölüm gibidir. Herkes ölür (DZ109). **Ölüm:**... insanlar enkaz altında kalabilir. Yangın çıkabilir. Bunların çoğu insanın canını alır (DZ111). **Ölüm:**... deprem yaşandıktan sonra bir sürü insan ölür (DZ125). **Ölüm:**... deprem sonrası enkaz altındaki çoğu kişi ölür (DY102). **Felaket:**... depremde birçoğumuz hayatını kaybediyor (DZ98). **Felaket:**... birçok insanın ölümüne sebep olup insanların korktuğu bir felakettir (DZ54). **Korkunç:**... o kadar insan öldü belki onların yerinde biz olabilirdik...(DZ116). **Korku:**... her deprem olduğunda bazı kişiler ölüyor (DZ96). **Canlı olarak gömülmek:**... binlerce insan canlı canlı betonların arasında öldü ya da sevdiklerini kaybetti...(DY36). **Azrail:**... her olduğunda bir yaşam sona eriyor (DY88). **Ecel:** ... insanlar hayatını kaybediyor (DZ90). **Dünyanın Sonu:** tüm canlılar hayatlarını ve yuvalarını kaybediyor. (DZ91). **Cinayet:** ... birçok insanı öldürdüğü için (DY92). **Derin uyku:** ... sonunda ölüm var (DY14). **Korku filmi:** ... çok korkutucu bir şekilde evler yıkılıp sallanır (DY15). **Üzücü:** ... enkazda insanlar kalır (DZ94).

Katılımcıların metafor frekansı en fazla olan bir diğer kategori *fiziksel etki* kategorisi olup. bu kategoride depremi yaşayanların %67 (N=54) depremi yaşamayanların ise %33 (N=26) oranında metaforu yer almaktadır. Depremi yaşayan öğrencilerin en fazla beşik (N=18) ve kıyamet (N=13) metaforunu depremi yaşamayanların ise salıncak (N=5) ve sarsıntı (N=3) metaforlarını ürettikleri görülmektedir. Diğer metaforların isim ve frekansları Tablo 11’de

vardır. Katılımcıların fiziksel etki kategorisinde ürettikleri metaforlardan bazılarının doğrudan alıntıları ise şu şekildedir:

Beşik: ... Çünkü yerkabuğu nasıl beşik gibi sallanıyorsa beşik de öyle sallanıyor (DZ42).
Beşik: ... Çünkü evlerimiz beşik gibi sallanıyordu bebekleri beşiğe koyup sallamamız gibi (D136).
Kıyamet: ... Çünkü depremde sanki kıyamet kopuyormuş gibi çok şiddetli bir şekilde sallandık (DZ64).
Kıyamet: ... Çünkü bir anda her yer sallanır... (DY71).
Salıncak: ... çünkü deprem esnasında sallanırız ve salıncakta sallandığımızda da deprem gibi olur (DY103).
Salıncak: ... çünkü deprem olduğunda her yer sallanır bazen çok sallandığında ayakta bile duramayız (DY115).
Salıncak: ... çünkü ... hem sağdan hem soldan alttan üstten yani kısaca her yerden salıncağa binmiş gibi hissettim...hayatımda yaşadığım en kötü gündü (DZ93).
Hayalet: ... Çünkü bize görünmeden her yer oynar (DZ82).
Kalp krizi: ...Çünkü birden başlayarak şehri insan vücudu gibi parçalar (DZ68).
Beşik: ... Çünkü sallantı bir hızlanıyor bir yavaşlıyor ve bu da şiddetli bir sesle bir araya gelerek çok korkunç oluyor (DZ130).
Hırçınlık: ... çünkü aniden sert bir şekilde olup bazen çok uzun süre devam edebilir (DZ74).
Kıyamet: ... Çünkü deprem olurken güneş gibi bir şey doğup battığı için kıyamet sandım (DZ8).
Ölüm: ...çünkü aniden ve sessiz gelir (DZ127).
Dünyanın üstüne yıkılması: ... Çünkü deprem olduğunda o büyük sallantı dünya yerinden oynuyormuş gibiydi (DZ24).
Su dalgası: ... Çünkü bizi sallar (DZ95).
Panik atak: ... Çünkü elektrikler gidip her yer karanlık olur (DZ99).
Sivilce: ...Çünkü ne zaman çıkacağı belli olmaz (DY16).
Gondol: ... Çünkü deprem evlerimizi sallar (DY17).

Katılımcıların frekansı üçüncü en fazla olan metaforları *zarar görme* kategorisinde ürettikleri görülmektedir. Bu kategoride depremi yaşamayanların %71 (N=36), depremi yaşayanların ise %29 (N=15) oranında metaforu yer almaktadır. Depremi yaşamayan öğrencilerin en fazla metaforu felaket (N=3), cehennem (N=2) ve kalp (N=2) olarak depremi yaşayanların ise felaket (N=3) olarak yapılandıkları görülmektedir. Diğer metaforların isim ve frekansları Tablo 11’de vardır. Katılımcıların zarar görme kategorisinde ürettikleri metaforlardan bazılarının doğrudan alıntıları ise şu şekildedir:

Yangın: ... Çünkü her şeyini kaybedersin. Çok canın yanar. Evin, araban, mal-mülk, arkadaşların vs. (DY65).
Felaket: ... Çünkü ölümler olur yaralılar olur. Annesini ve babasını kaybedip sokakta kalan çocuklar var (DY129).
Hiç çıkmayan leke: Çünkü her ne kadar biterse bitsin insanların üzerinde etkisi devam eder (DY12).
Güneş: Çünkü az olunca zarar vermez ama çok olunca zarar verir (DY13).
Karanlık bir hayat: ... Çünkü depremde her

şey yok olur (DY11). **Dünyanın sonu:** ... Çünkü çok fazla insan evlerini kaybediyor hayvanlar ise yuvalarını kaybediyor (DZ17). **Rüya:** ... Çünkü her zaman her yerde yaşanabilir (DZ12). **Zamansız bir ölüm:** Çünkü depremin zamanı belirsizdir. Bazen binlerce ölüme sebebiyet verir (DZ19). **Depresyon:** ...Çünkü insanların hiç beklemedikleri anda evleri yıkılır. (DZ18). **Vahşet:** ...Çünkü insanlara zarar verir. (DZ14). **Solan Çiçek:** ... Çünkü deprem sonrası şehri planlamak zor olur (DY18). **Sinirli Biri:** ... Çünkü her yer sarsıldığı ve insanların kalbini kırdığı için (DY19). **Ölüm Tozu:** ... Çünkü her yere zarar verir (DZ15). **Rüzgar:** ...Çünkü ağaçların yaprakları rüzgar estikçe kopar (DY20). **Dönüm noktası:** ...Çünkü insanlar maddi, manevi olarak etkilenir (DY21).

Katılımcıların en fazla metafor ürettikleri bir diğer kategori *binaların yıkımı* kategorisidir. Bu kategoride depremi yaşamayanların %67 (N=18) oranında, depremi yaşayanların ise %33 (N=9) oranında metaforları bulunmaktadır. Bu kategorideki deprem metaforlarının frekansı en fazla olanı kıyamet (N=6) olup bu metaforun 5'i depremi yaşamayanlara 1'i depremi yaşayanlara aittir. Diğer frekansı yüksek olan metaforlardan yıkım (N=3) metaforunun tamamı depremi yaşamayanlar tarafından üretilmiştir. Bunun yanında felaket metaforunun (N=2) metaforunun 1'i depremi yaşayanlar ve 1'i depremi yaşamayanlar tarafından üretilmiştir. Diğer metaforların isim ve frekansları Tablo 11'de vardır. Katılımcıların binaların yıkımı kategorisinde ürettikleri metaforlardan bazılarının doğrudan alıntıları ise şu şekildedir:

Kıyamet: ...çünkü deprem olunca her yer yıkılıyor herkes ağlıyor insanlar ölüyor ve kıyametten farkı kalmıyor (DZ39). **Kıyamet:** ... çünkü depremde dayanmayan sağlam olmayan binalar yıkılır ve çoğu kişi ölür (DZ58). **Felaket:** ... Deprem felaket gibidir çünkü çok büyük bir sarsıntı yaşanır ve bazı binalar çöker. Çökmeyen binalar ise ağır hasar alır binası çökenleri ise çadırlarda kalır (DZ105). **Savaş:** ...Çünkü her yer yıkılıyor (DY43). **Ölüm:** ... çünkü deprem olunca her yer yıkılıyor ve insanlar enkaz altında ölüyor (DZ77). **Cehennem:** ...Çünkü binalar yıkılır. Ortalık toz duman olur (DY23). **Kumdan kale:** ...Çünkü kumdan kaleleri sular yaktığı gibi binaları da deprem yıkar (DZ16). **Jenga:** Çünkü binalar yıkılır. (DY24). **Kaydırak:** ...Çünkü binalardan kayıp düştüğü için (DY25). **Dağınıklık:** ...Çünkü her yer yıkılır ve dağılır (DY26).

Katılımcıların frekansı beşinci en fazla olan metaforları ölüm riski yüksek kategorisinde ürettikleri görülmektedir. Bu kategoride depremi yaşamayanların %57 (N=13) oranında depremi yaşayanların ise %43 (N=10) oranında metaforları yer almaktadır. Bu kategorideki

deprem metaforlarının frekansı en fazla olanı ölüm (N=3) olup bu metaforun 2'si depremi yaşamayanlara 1'i depremi yaşayanlara aittir. Diğer frekansı yüksek olan metaforlardan ölümcül (N=2) metaforunun tamamı depremi yaşayanların tarafından üretilmiştir. Bu kategorideki diğer metaforların isim ve frekansları Tablo 11'de vardır. Katılımcıların ölüm riski yüksek kategorisinde ürettikleri metaforlardan bazılarının doğrudan alıntıları ise şu şekildedir:

Ölüm ... çünkü enkaz altında kalıp ölebiliriz (DY87). **Hayat döngüsü:** ...Çünkü depremde hayatta kalma veya kalmama gibi bir şansımız vardır (DY33). **Korkunç:** ... Çünkü deprem esnasında ne olup biteceğini bilmiyoruz. Ölebiliriz de sağ kalabiliriz de (DZ97). **Can pazarı:**... Çünkü ölüp yaşayacağın belli değil (DY106). **Ömür boyu hapis:**... Çünkü sıkışıp kalırsınız ve ölüm olabilir (DY9). **Felaket:**... Çünkü kimin hayatta kalacağı bilinmez (DZ50). **Ölüm:**... Çünkü depremde binalar sallanırken. yerden korkunç sesler gelirken. eşyalar deli gibi sallanırken ölümü yakınımızda hissederiz (DZ61). **Acımasız bir dev:** ...Çünkü durmuyor ve ölmemizi istiyor (DY28). **Deniz:** ...Çünkü yüzme bilmezsen denizde boğulursun. Depremde de ne yapacağını bilmezsen ölersün (DY29). **Tuzak:** ...Çünkü deprem anında bina çökerse ölürüz (DZ25). **Ölümcül:** ...Çünkü depremde pek çok insan ölür (DZ26).

Katılımcıların metaforları *korkutucu olması* kategorisinde yer alan toplam 21 metaforu vardır. Bu metaforların 13 (%62)'ü depremi yaşayanlar 8 (%38)'i depremi yaşamayanlar tarafından üretilmiştir. Bu kategorideki deprem metaforlarının frekansı en fazla olanı kıyamet/küçük kıyamet (N=9) olup bu metaforun 8'i depremi yaşayanlara 1'i ise depremi yaşamayanlara aittir. Diğer frekansı yüksek olan metaforlardan korku (N=8) metaforunun tamamı depremi yaşayanlar tarafından üretilmiştir. Diğer metaforların isim ve frekansları Tablo 11'de vardır. Katılımcıların korkutucu olması kategorisinde ürettikleri metaforlardan bazılarının doğrudan alıntıları ise şu şekildedir:

Korku: ... çünkü gördüğünde ve yaşadığında istemsizce oradan gideriz bağırırız (DZ71). **Korku:**... çünkü deprem insana çok fena zarar verir insanı korkutup üzer (DY56). **Kıyamet:**... çünkü herkes korkup kaçar, telaşlanır ve başka yerlere gider (DZ86). **Kıyamet:**... çünkü herkeste bir panik ve korku vardır. Herkes kaçar herkeste bir telaş vardır (DZ107). **Ölüm:**... Çünkü binanın altında mahsur kalmak ve 3 gün sonra bulunmak korkutucudur (DZ20). **Korku evi:** ...Çünkü çok korkunç (DZ28). **Öcü:** ...Çünkü deprem korkutur (DZ29). **Korku Filmi:** ...Çünkü yıkılan evlerin sesi çok korkutucu (DZ40).

Bilinmeyen Korku: ...Çünkü ne zaman olacağını bilemeyiz (DZ31). Korkunç bir rüya: ...Çünkü depremde herkes bağırp çağırır (DY30).

Katılımcıların metaforları *çaresizlik* kategorisinde değerlendirilen toplam 12 metafor ürettikleri görülmektedir. Bu kategoride depremi yaşamayanların %83 (N=10) oranında depremi yaşayanların ise %17 (N=2) oranında metaforları yer almaktadır. Bu kategorideki deprem metaforlarının frekansı en fazla olanı kıyamet (N=2) olup bu metaforun tamamı depremi yaşamayanlara aittir. Diğer metaforların dağılımı ise eşit düzeyde (N=1) olup isim ve frekansları Tablo 11'de vardır. Katılımcıların çaresizlik kategorisinde ürettikleri metaforlardan bazılarının doğrudan alıntıları ise şu şekildedir:

Kıyamet:... Çünkü çok kötü bir şey o an ne yapacağımı şaşırıyorsun (DY119). **Su:**... çünkü durdurulamaz çaresiz biri oluruz altında bırakır bizi (DZ55). **Çaresizlik:** çünkü bir sevdiğin bir arkadaşın enkazın altında kalırsa elinden hiçbir şey gelmez (DY83). **Kıyamet:**... Çünkü o an ne yapacağımızı mantıklı düşünemez. uygun davranamayız. Daralır. sıkışır ve bunun sonsuza kadar süreceğini düşünürüz (DY138). **Salıncak:**... Çünkü seni salladıklarında ne yapacağımı bilemezsin. Deprem olduğunda da sallanıyoruz. Başımız dönüyor ve o an ne yapacağımızı bilmiyoruz (DZ133). **Korku:**... Çünkü bir afet ve kimse durduramaz (DZ142). **Felaket:**... Çünkü depremi her yaşadığımızda insana korku verir (DZ13). **Ölüm:**... Çünkü insanları birden ele geçirerek zamanla hayatını kaybettirir (DZ49). Doğal afet: ...Çünkü deprem bizim elimizde değildir (DY31).

Katılımcıların bazı metaforları da *zaman ve mekândan bağımsız* kategorisinde ürettikleri görülmektedir. Bu kategoride depremi yaşamayanların %71 (N=5) oranında depremi yaşayanların ise %29 (N=2) oranında metaforları yer almaktadır. Bu kategorideki üretilen deprem metaforlarının tamamının frekansı (N=1) eşittir. Bu kategorideki metaforların isim ve frekansları Tablo 11'de vardır. Katılımcıların zaman ve mekândan soyut kategorisinde ürettikleri metaforlardan bazılarının doğrudan alıntıları ise şu şekildedir:

Zamansız ölüm:... Çünkü depremin zamanı belirsizdir ve bazen binlerce ölüme sebebiyet verir (DZ75). **Hayatın sonu:**... Çünkü depremin ne zaman ve nerede olacağını bilmiyoruz. Deprem bizi her an yakalayabilir. Bilmediğimiz bir zamanda ve bir yerde gerçekleşmesi beni biraz korkutur (DY60). **Rüya:**...Çünkü her zaman her yerde yaşanabilir (DZ44). **Bilinmeyen korku:**... Çünkü ne zaman olacağını bilemeyiz ve deprem anında da korkarız (DZ27).

Ölüm: ...Çünkü ölüm gibi depremin de nasıl ve ne zaman olacağını bilemeyiz (DZ33).

Gerilim filmi: ...Çünkü ne olacağı belli olmadığı için (DY32).

Katılımcıların *tedbirsizliğe bir kanıt* kategorisinde ürettikleri metaforlar da vardır. Bu kategorideki metaforların büyük çoğunluğu depremi yaşamayanlara aittir. Metaforların isim ve frekansları Tablo 11'de vardır. Katılımcıların *tedbirsizliğe bir kanıt* kategorisinde ürettikleri metaforlardan bazılarının doğrudan alıntıları ise şu şekildedir:

Felaket:... Depremde insanlar ölür ama bunun bir başka sebebi de binaların yapımında kullanılan malzemelerin azaltılmasıdır (DY53). **Yıkılış ve bitiş:**... depremin olması suçlu değildir. İnsanlar suçludur (DZ62). **Bilinç:** ...Çünkü doğru adımlar atıldığında ölmeyeceği için... (DY35) **Okyanus:** Çünkü okyanusta yüzme bilmiyorsan boğulursun (DY34). **Yatsıya kadar yanan mum:** Çünkü binalar sağlam yapılmadığı için (DY37). **Sınav:** Çünkü insanları deprem değil binalar öldürür (DY38). **Ceza:** ...Çünkü gerekli tedbirler alınmadığı için (DY40).

Katılımcıların bir diğer metaforları dinsel inanışın yansıması kategorisinde ürettikleri görülmektedir. Bu kategoride yer alan 4 metaforun tamamı depremi yaşayanlara aittir. Bu kategorideki metaforların isim ve frekansları Tablo 11'de vardır. Katılımcıların dinsel inanışın yansıması kategorisinde ürettikleri metaforlardan bazılarının doğrudan alıntıları ise şu şekildedir:

Özlediğiniz birine kavuşmak:...Çünkü şehit olup büyük ihtimalle cennete gideriz ve kurtuluruz. En güzel yere Allah'ın yanına gideriz (DZ101). **Kıyamet:**... Çünkü bazı kaynaklarda kıyamet yaşandığında yerin böyle sallandığını söylüyorlar (DZ10). **Kıyamet:**... Çünkü Allah tarafından gelir ve her an başına ne geleceğini bilemezsin. O yüzden dua et (DZ4). **Hesap Vermek:** Çünkü Allah evlerimizi başımıza yıkarak bizi cezalandırır (DZ38).

V. BÖLÜM

TARTIŞMA

Bireylerin kendi yaşam tecrübeleri bazen hayatlarında önemli izler bırakır. Bu araştırmada da bireyin yaşamında önemli bir iz bırakan büyük bir doğal afet-deprem ele alınmıştır. Bu afetin etkileri araştırmanın katılımcıları açısından yaşanmışlıkları ile ilgili farkındalıklarını ve farklılıklarını ortaya koymuştur. Araştırmanın nicel sonucunda, depremin yaşanmışlığı değişkeni bakımından iki grup arasında *deprem farkındalığı geneli* ile *deprem öncesi*, *deprem anı* ve *deprem sonrası* boyutları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamışken, deprem farkındalığı alt boyutlarından *deprem hakkında* alt boyutunda ve uygulanan ölçeğin bazı maddelerinde gruplar arası farklılık tespit edilmiştir. Bunlardan en önemlisi depremi yaşayan öğrencilerin yaşadıkları bölgenin deprem riskinin yüksekliğinin farkına varmaları ve deprem anının ve deprem sonrasının (artçı depremler olarak) fiziksel özelliklerini betimleyebilmeleridir. Bunu hem ölçekte yer alan maddelere katılım düzeyleri ile hem de oluşturdukları metaforlarla belli etmişlerdir. Depremi yaşamayanların ise deprem öncesi ve deprem sırasındaki tedbirlerle ilgili farkındalıklarının yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum deprem tecrübesine sahip olan ve alınabilecek tedbirlere yönelik inancı zayıflamış bir kesimi temsil etmektedir. Nitekim Çoban, Sözbilir ve Göktaş (2017:124)'ın yaptıkları araştırmada deprem anında her ne kadar depremle ilgili tedbirlerden haberdar olursa da onların uygulanamayacağına dair bir kanaatin yaygın olduğundan söz etmektedirler. Araştırmacıların görüştükları katılımcılar deprem anındaki en önemli şeyin canını kurtarmak olduğunu ifade etmişlerdir.

Araştırmanın nitel boyutundan elde edilen sonuçlar ise çeşitlenmekle birlikte, katılımcıların deprem ile ilgili metaforlarının depremi yaşayan öğrenciler tarafından en fazla fiziksel etki kategorisinde, depremi yaşamayan öğrencilerde ise canlıların ölümü kategorisinde oluşturulduğu görülmektedir. Nitekim, depremi yaşayanlardaki en büyük travmatik etki depremin fiziksel etkisinden kaynaklanır. Fiziksel etkinin onların kendi bedenlerinde ve yaşadıkları mekânda yaptığı değişiklikler psikolojik olarak onları önemli düzeyde etkilemektedir. Bireyler yaşadıkları şokun etkisiyle olayları anlamlandırabilmek için zihinsel çaba sarf edebilirler. Yaşadıkları anın etkisiyle olumsuz yaklaşımlarında artış görülebilir. Psikologlara göre stres, korku ve ölüm tehdidi gibi durumlarla karşılaşan bireyler farklı algı ve tepkiler sergileyebilirler (Baltaş ve Baltaş, 2008: 32). Bu tepkileri onların depremin fiziksel etkilerini zihinlerinde canlı tutmaları şeklinde de olabilir. Ne var ki

depremler ani bir şekilde gelişen doğal afet olduğu için can ve mal kaybı yaşayanlarla birlikte depremi dışarıdan medya aracılığı ile takip eden insanlar için de duygusal zorlayıcı durumlar söz konusu olabilmektedir (Kırman, 2023: 18). Bu nedenle depremi yaşamayan öğrencilerin canlıların ölümü kategorisini ön plana çıkarmaları da normaldir.

Araştırmada depremlerle ilgili bilgi düzeyleri bağlamında ise depremi yaşamayan öğrencilerin bilgilerinin depremi yaşayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu ölçekte yer alan bazı maddelerdeki katılım düzeylerinin anlamlı farklılığından anlaşılmaktadır. Bu farklılığın nedeni deprem tecrübesine sahip öğrenciler ile depremi yaşamayan öğrenci grubunun farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip olması ile ilgili olabilir. Buna benzer bir sonuç Yıldız ve diğerleri tarafından yapılan bir araştırmada yer almaktadır. Araştırmacılar daha düşük sosyo-ekonomik statüye sahip bir bölgede yaşayan çocukların deprem risk algısının da daha düşük olduğunu tespit etmişlerdir. Sosyo-ekonomik düzey farklılığının birçok alanda öğrencilerin gelişimleri üzerinde etkili bir faktör olduğu alanyazında karşılık bulmaktadır. Taner ve Başal (2005) öğrencilerin dil gelişimleri üzerinde bu etkiyi tespit ederken, Kandır ve Koçak Tümer (2013) erken öğrenme becerilerinin yine sosyo-ekonomik düzey farklılığından etkilendiğini kanıtlamıştır. Bu etkilenme sosyo-ekonomik zayıflığın hem çocukların ailelerinden hem de okuldaki eğitim ortamlarından kaynaklı bir sorunla ilişkilendirilebilmektedir. Yapılan bir araştırmada da öğretmenlerin deprem eğitimi ile ilgili görüşleri alınmıştır. Bu araştırmada ise afet sonrası eğitimin sosyo-ekonomik özelliklerle bağlantısı kurularak eğitim ortamlarının fiziki şartlarının iyileştirilmesinin ve eğitim materyallerinin eksikliğinin giderilmesinin daha nitelikli bir deprem eğitimi için gerekli olduğu dile getirilmiştir (Arıcı, Bozkaya, Cengiz ve Kuzey, 2023:674).

Araştırma grubunun depremlerle ilgili oluşturdukları metaforların sayıca en fazla olanının kıyamete ait olduğu görülmektedir. Oransal olarak depremi yaşayan öğrencilerin yaşamayan öğrencilere nazaran iki kat fazla oranda bu metaforu üretmeleri onların yaşadıkları psikolojik travmanın ne denli güçlü olduğunun bir göstergesidir. Kıyamet, daha önce yapılan araştırmalarda kullanılan yaygın bir metafordur (Kula, 2000; Karakuş, 2013; Demir Yıldız ve Demir Öztürk, 2023; Aksoy, 2013; Dağcı ve Kaynak, 2024). Depremin kıyamete benzetilmesinin ön önemli nedeni bireyin devam edegelen yaşamının ani ve kısa süreli bir doğal afetle değişmesi/sona ermesi ve bireylerde meydana getirmiş olduğu korku ve endişenin bir yansıması olarak düşünülebilir (Kula, 2000:354-356). Nitekim katılımcıların kıyamet metaforu ile ilgili betimlemeleri de bu duygularını yansıtır şeklindedir. Öğrencilerin

kıyametin tasvir edildiği şekildeki fiziksel etkilerini, kaos ortamını ya da korku ve endişeyi bu metaforla betimledikleri görülmektedir. Katılımcıların bir diğer en fazla sayıda olan ve aynı zamanda depremi yaşayan öğrencilerin depremi yaşamayan öğrencilerden beş kat daha fazla dile getirdikleri metafor beşik ve salıncak metaforlarıdır. Araştırmada bu metaforla da ilintili olarak fiziksel etki kategorisinde yer alan metaforların depremi yaşayanların lehine daha yüksek düzeyde olduğu bir gerçektir. Doğrudan depremin fiziksel etkilerini hisseden/yaşayan bireylerin kendi zihinsel imgelerini bu alanda yapılandırmaları gayet doğaldır.

Ölüm metaforunun ise yine hem depremi yaşayanlar hem de yaşamayanlar açısından oransal olarak farklılık olmamakla birlikte sık kullanılan bir metafor olduğu bu araştırmada görülmektedir. Bu metafor katılımcıların depremin maddi ve manevi olarak en acı olan kayıplarını ön plana çıkarmaları açısından manidardır. Depremi yaşayanların bu tecrübeyi kendi fiziksel çevrelerinden edinmeleri, depremi yaşamayanların ise medya kanalları aracılığıyla bu tutuma sahip olmaları mümkündür. Öyle ise medyanın toplumdaki bireylerin deprem algısını yönetmelerindeki rolünü değerlendirmek gerekir. Nitekim Yıldırım (2023: 141) depremedelerin medyada yaralı, ölü veya yıpranmış biçimdeki hallerinin gösterilmesinin depremi yaşamamış olsalar da insanlar için önemli bir travma kaynağı olacağından söz etmektedir. Bununla birlikte yine medyada yıkılmış binaları gören bireyler kendileri ile ilgili de kaygı ve korku yaşayabilecektir. Medyanın deprem olgusu üzerinden yapılan bir diğer araştırmada Argın (2023), sosyal medya kanallarından Twitter (X)'in toplumun algısını yönlendirdiğini ve bu algıyı özellikle dayanışma ve yardım çağrıları, enkaz altı bilgileri, haber, bilgi ve duyuru paylaşımı, etik ihlaller ve yalan içerik paylaşımı, hükümet ya da ilgili kurumlara yönelik eleştirel paylaşımlar olarak gerçekleştirdiğini ifade etmektedir. Yine Kadioğlu ve Özdamar (2008: 232) da medyanın toplumdaki kaygı ve panik üzerine etkisi ile toplumu bilinçlendirme faaliyetlerinin önemine vurgu yapmış, medyanın bu sorumluluğunu yerine getirmesinin toplumda olumlu bir etki oluşturacağına altını çizmiştir. Bu durumda medyanın toplumu hem bilinçlendirme hem de duygularını harekete geçirme gibi bir etkisinden söz edilebilir. Bu etki bireylerde kendi zihinsel imajlarını oluşturma açısından da önemlidir.

VI. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın bulgularından sonra elde edilen sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuçlar

Bu araştırmanın deseni zengin bir veri seti elde edilmesini ve sonuçların da bu veri setine uygun olarak yapılandırılmasını sağlamıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar şunlardır:

- Araştırma grubunun genel olarak deprem farkındalıkları ile deprem öncesi, deprem anı ve deprem sonrası boyutlarında deprem yaşanmışlığı değişkeni açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir.
- Buna karşın deprem hakkında boyutu ile ölçek maddelerinin bazılarında deprem yaşanmışlığı değişkeni bakımından anlamlı farklılıkların görüldüğü birtakım ifadeler vardır. Bunlardan depremi yaşayan grubun *kendi bölgesi için afet riskini yüksek düzeyde bulması* anlamlı bir farklılığın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ne var ki bu farklılık Ankara'da yaşayan öğrenciler için kendi bölgelerindeki afet riskinin düşük olmasından da kaynaklanabilir. Öyle ise bu ölçek maddesi üzerinden gerçekleşen farklılık öğrencilerin depremle ilgili farkındalık düzeylerini birbiri ile karşılaştıran bir niteliğe sahip değildir.
- *Deprem tanınması* ile ilgili ölçek maddesinde yine her iki grup arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmış ve bu farklılık depremi yaşamayan öğrencilerin lehine gerçekleşmiştir. Bir diğer anlamlı farklılığın olduğu ifade *deprem çantasının içerisinde nelerin olduğunu biliyorum* ifadesine ait olup burada da yine depremi yaşamayan öğrencilerin lehine bir sonuç ortaya çıkmıştır.
- Diğer farklılıklara bakıldığında *deprem öncesinde ve sırasında alınacak tedbirlerle ilgili* depremi yaşamayan öğrencilerin lehine bir sıra ortalaması söz konusudur.
- Araştırma grubunun deprem kavramı ile ilgili metaforları da elde edilmiş olup katılımcıların en fazla depremle ilgili *kıyamet* metaforlarını oluşturdukları diğer metaforların ise *ölüm, felaket, beşik-salınacak* ve *korku-korkunç* olarak sıralandığı

görülmektedir. Bu metaforlardan kıyamet metaforunu en fazla depremi yaşayanlar ölüm metaforunu ise en fazla depremi yaşamayanlar dile getirmiştir.

- Metaforların kategorileri dikkate alındığında ise en fazla metaforun *canlıların ölümü* kategorisinde oluşturulduğu görülmektedir. Bu kategoride depremi yaşayan ve yaşamayan öğrenciler açısından farklılığın düşük olduğu görülmektedir. İkinci sırada yer alan *fiziksel etki* kategorisinde ise her iki grup arasında önemli düzeyde bir farklılık vardır. Bu farklılık depremi yaşayanlar lehine güçlüdür.
- Araştırmada *zarar görme* kategorisinde depremi yaşamayanların yaşayanlara oranla iki kat daha fazla metafor ürettikleri görülmektedir. Böyle bir farklılık *binaların yıkımı* kategorisinde de mevcuttur. Yine *çaresizlik* kategorisinde de depremi yaşamayanların depremi yaşayanlara oranla daha fazla metafor ürettikleri görülmektedir.
- Araştırmada dikkat çeken bir diğer sonuç da - metafor sayısı az olmakla birlikte - depremi yaşamayanlar tarafından daha fazla dile getirilmiş olan depremde yaşananların *tedbirsizliğin bir sonucu* olduğu ile ilgili ifadeleridir.
- Bu sonuçlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde depremi tecrübe eden öğrenciler ile depremle ilgili haberleri herhangi bir kanal aracılığı ile edinen öğrenciler arasında bir takım algısal farklılıkların meydana geldiği bir gerçektir.

6.2. Öneriler

Doğa olayları insanların hayatının bir parçası olarak kabul edilmelidir. Doğa olaylarının afete dönüşme ihtimali göz önünde bulundurularak afetlerle başa çıkma yollarının öğrenilmesi afetlerin ortaya çıkardığı zararları azaltacaktır. Bilinçli toplum ani oluşumlu herhangi bir doğa olayı karşısında daha tedbirli hareket edecek ve ortaya çıkan her türlü zarar kısmen veya tamamen azalacaktır. Doğa olaylarının afet düzeyine ulaşabilme tehlikesine sahip ülkelerde ortaya çıkan zararların azaltılması için toplumsal farkındalık oluşturulmalıdır. Deprem farkındalığının olduğu toplumlarda afet anında ortaya çıkan kargaşa durumu engellenecektir. Toplum afetlere ne kadar hazırlıklı ise kargaşa oranı da o ölçüde azalacaktır.

Bu bağlamda bu araştırmanın önerileri şu şekilde yapılandırılabilir:

- Öğrencilerin kendi yaşadıkları bölgenin deprem riskinden haberdar olmaları sağlanmalıdır. Ancak yine de öğrencilerin yaşadıkları bölgenin deprem riskinin

düşük olduğu durumlarda dahi, başka bir coğrafyada misafir olabilecekleri ya da geçici bir süre ikamet edebilecekleri ihtimalinden söz edilerek, deprem farkındalıklarının güçlendirilmesi sağlanmalıdır.

- Deprem farklı psikolojik süreçlerin yaşandığı bir olaydır. Bu bağlamda öğrencilerin hem bilişsel hem duyuşsal hem de psikomotor becerilerinin güçlendirilmesine ihtiyaç vardır. Okulların bu bağlamda deprem eğitimini nitelikli bir şekilde gerçekleştirecek donanımsal özelliklere sahip olması gerekmektedir. Eğitimde fırsat eşitliğinin her okulun öğrencisi için gerçekleşmesi gerekmektedir.
- Deprem felaketini yaşayan öğrencilerin fiziksel de olabileceği gibi psikolojik bir travma yaşadıkları açıktır. Öğrencilerin metaforlarının bu bağlamda farklılaştığı görülmektedir. Özellikle de asrın felaketini yaşayan deprem bölgesindeki çocukların yaşadıkları travmayı atlatabilmeleri için üst düzey psikoterapi uygulamalarına adapte edilmeleri gerekmektedir. Nitekim bu araştırmada görüldüğü gibi depremle ilgili almaları gereken tedbirlerin koruyuculuğu ya da kurtarıcılığına yönelik zayıflayan inançların güçlendirilmesine ihtiyaç vardır. Uzman terapisinin yanısıra okulların rehberlik servisleri ile öğretmenlerin işbirliği de önemlidir. Böylece çocukların yaşadıkları travmayı atlatabilmeleri ve normal hayatlarına geri dönmeleri daha kolaylaşabilir.
- Ne var ki deprem yaşanmışlık olsun ya da olmasın herkes için bir hayat dersidir. Bu olaydan çıkarılabilecek en büyük derslerden bir tanesi deprem öncesinde ve deprem sırasında alınması gereken tedbirlerle ilgili bilgi sahibi olmaktır. Bir diğeri ise deprem sonrasında yapılması gereken sosyal yardımlaşma faaliyetleri ile ilgili duyuşsal anlamda bir farkındalığa sahip olmaktır. Deprem haberlerini medya kanallarından takip eden toplum bireylerinin bu olayla ilgili duyarlılıklarının artırılmasının yanısıra okullarda da öğrencilerin duyuşsal becerilerinin güçlendirilmesine ihtiyaç vardır. Öğrencilerin sosyal yardımlaşma faaliyetlerine aktif bir şekilde katılımları bu eğitimin bir parçası olabilir. Bu faaliyetlerin organize edilebilmesi için en uygun ders Sosyal Bilgiler dersidir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri öğrencilerin depremin beraberinde getirdiği sosyal sorunları ders kapsamında ele alarak çözüm için öğrencileri aktif kılabilir.
- Öğrencilerin deprem eğitimi çerçevesinde medya okuryazarlıklarının da güçlendirilmesine ihtiyaç vardır. Medya deprem olayını dezenformasyon ve bilgi kirliliği ile manipüle edebilmekte, medya kanalları yanlış bir şekilde

kullanılabilmektedir. Bunun için öğrencilerin bu yönlerinin de geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Bunun için medya okuryazarlığı ile deprem eğitiminin bütünleştirildiği ders planları ve eğitim modülleri gerçekleştirilebilir.

- Sonuç olarak deprem, sosyal sonuçları itibariyle ağır ve travmatik olan bir doğa olayıdır. Bu doğa olayının çok boyutlu olması, deprem eğitiminin de kapsamlı bir şekilde yapılmasını gerektirmektedir. Örneğin deprem müzeleri - halihazırda sayıları sınırlı olmakla birlikte daha fazla yaygınlaştırılarak- öğrenciler için farklı bir öğrenme ortamı olabilir. Kısacası eğitimsel uygulamalar ile ilgili bütün paydaşların bu konunun eğitimi üzerinde daha fazla düşünmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- AFAD (2023). Kahramanmaraş'ta meydana gelen depremler. <https://www.afad.gov.tr/kahramanmarasta-meydana-gelen-depremler-hk-34> adresinden 01/12/2023 tarihinde erişilmiştir.
- AFAD (2021). 2020 Yılı Doğa Kaynaklı Olay İstatistikleri. https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/e_Kutuphane/Istatistikler/2020yilidogakaynakliolayistatistikleri.pdf adresinden 08/11/2023 tarihinde erişilmiştir.
- AFAD (2023). Deprem simülasyon merkezi. <https://ankara.afad.gov.tr/deprem-simulasyon-merkezi> adresinden 02/12/2023 tarihinde erişilmiştir.
- Akpınar, M., Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçlarına karşılaştırmalı bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 20(2), 605-626.
- Aksoy, B. (2013). Depremi yaşamış olan 9. Sınıf öğrencilerinin “deprem” kavramına yönelik algılarının nitel açıdan incelenmesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*. 5(1), 247-265.
- Akyel, R. (2007). *Afet yönetim sistemi: Türk afet yönetiminde karşılaşılan sorunların tespit ve çözümüne ilişkin bir araştırma* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Altay, S. (2008). *İlköğretimde sosyal bilgiler dersinde depremle ilgili konuların irdelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2005). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri SPSS uygulamalı*. Sakarya Yayıncılık.
- Arca, D. (2012). Afet yönetiminde coğrafi bilgi sistemi ve uzaktan algılama. *Karaelmas Fen ve Mühendislik Dergisi*. 2(2), 53-61.
- Arııcı, F., Bozkaya, H., Cengiz, E. & Kuzey, M. (2023). Education in disaster situations: The impact of the Kahramanmaraş earthquake on teachers' experiences. *Sakarya University Journal of Education*. 13(4), 650-684.

- Argın, Y. (2023). Doğal afetlerde sosyal medya kullanımı: 2023 Kahramanmaraş depremi özelinde Twitter örneği. *İnsanat Sanat Tasarım ve Mimarlık Araştırmaları Dergisi*. 3(1), 140-165.
- Atalay, İ. (1987). *Türkiye jeomorfolojisine giriş*. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Atalay, İ. ve Causa, H. (2011). *Türkiye coğrafyası ve jeopolitiği*. Beta Basım.
- Aydemir, M. A. (2020). *Afetlerde ortaya çıkan kültürel durum ve insan halleri: Afetlerde tiplmesi üzerine deneysel bir analiz*. *Afet Sosyolojisi*. Çizgi Kitabevi.
- Aydiner, T. (2014). *Doğal afet yönetişimi: Türkiye’de doğal afet yönetimi uygulamalarının tarihsel bağlamda değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Azarian, A. & Skriptchenko-Gregorian, V. (1998). Traumatization and stress in child and adolescent victims of natural disasters. In T. W. Miller (Ed.). *Children of trauma: Stressful life events and their effects on children and adolescents* (pp. 77–118). International Universities Press. Inc.
- Baltaş, Z. ve Baltaş, A. (2008). *Stres ve başa çıkma yolları*. Remzi Kitabevi.
- Başbüyük, A. (2004). Yetişkinlerde deprem bilgisi ve etkili faktörlerin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*. 161, 21-52.
- Bayraktar, Ö. S. ve Çiçek, İ. (2019). *Türkiye’de hortum olayları*. 1. Uluslararası Coğrafya Kongresi Bildiriler Kitabı. İstanbul.
- Baysal, M. (2018). *Sabancı Üniversitesi personelinin mevcut acil durum planı ve deprem öncelikli olmak üzere doğal afetler hakkındaki farkındalık düzeyinin değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kocaeli Üniversitesi.
- Benzer, S. ve Arpalık, A. (2021) Farklı deprem bölgesinde yaşayan ortaokul öğrencilerinin deprem konusundaki bilgi düzeyleri. *Anadolu Kültürel Araştırma Dergisi*. 5(2), 107-119.

- Birekul, M. (2020). *İnsan/doğa ilişkisi: Bir 'doğal/sosyal afet' olarak küresel ısınma ve iklim değişiklikleri. Afet Sosyolojisi. Çizgi Kitabevi.*
- Bozkurt. V. (2023). Depremin toplumsal boyutu. *Avrasya Dosyası. 14(1). 77-99.*
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri. Pegem Akademi.*
- Can, İ. (2022). Afetler çağında sosyolojiyi yardıma çağırmak ya da afeti yeniden tanımlamanın gerekliliği üzerine. *Tezkire Dergisi. 80, 9-29.*
- Carnegie, J., Lewon, P. & Shomali, L. (2008). *U_X_L Encyclopedia of weather and natural disasters. The Gale Group.*
- Ceylan, A., Kömüşçü, A. Ü. (2007). Meteorolojik karakterli doğal afetlerin uzun yıllar ve mevsimsel dağılımları. *İklim Değişikliği ve Çevre. 1(1), 1-10.*
- Cin, M. (2010). Sınıf öğretmeni adaylarının doğal afetler ile ilgili yanlışları. *Marmara Coğrafya Dergisi (22), 70-81.*
- Çakmak, E., Şahin, C., Yılmaz, M. (2023). Öğretmenlerin deprem farkındalığına ilişkin görüşleri. *Academic Social Resources Journal. 8(47), 2499-2507.*
- Çan, T., Duman, T. Y., Olgun, Ş., Çörekçioğlu, Ş., Elmacı, H. ve Emre, Ö. (2013). *Türkiye heyelan veri tabanı. TMMOB Coğrafi Bilgi Sistemleri Kongresi.*
- Çelik, A. A. ve Gündoğdu, K. (2022). Öğretmenlerin afete hazırlık düzeyleri ile ilkokullardaki afet eğitimi uygulamalarına yönelik görüşleri. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 8(1), 77-112.*
- Çelikten, M. (2006). Kültür ve öğretmen metaforları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 1(21). 269-283.*
- Çetin, B., İlhan, M., Şahin, M. G. (2021). *Eğitimde araştırma yöntemleri. Pegem Akademi.*
- Çetinkaya, M. (2022). *Benzetim (simülasyon) tekniği. Eğitimin kavramsal temelleri içinde. Efe Akademi Yayınları.*

- Çoban, M., Sözbilir, M. ve Göktaş, Y. (2017). Deprem deneyimini yaşamış kişilerin deprem öncesi hazırlık algılarının belirlenmesi: Bir durum çalışması. *Doğu Coğrafya Dergisi*. 22(37), 113-134.
- Dağcı, T. ve Kaynak, İ. H. (2024). Depremi yaşamış ve yaşamamış bireylerin geliştirdikleri metaforların incelenmesi. *SCAR*, 3(1), 187-198.
- Değirmenci, Y. ve İter, İ. (2013). Coğrafya dersi öğretim programında doğal afetler. *Marmara Coğrafya Dergisi*. (28), 276-303.
- Değirmenci, Y., Kuzey, M., Yetişensoy, O. (2019). Sosyal bilgiler ders kitaplarında afet bilinci ve eğitimi. *E-kafkas Journal of Educational Research*. 6(2), 33-46.
- Demirkaya, H. (2007). İlköğretim öğrencilerinin deprem kavramı algılamaları ve depreme ilişkin görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, 68-76.
- Demir Yıldız, C. ve Demir Öztürk, E. (2023). Üniversite öğrencilerinin depreme ilişkin metaforik algıları. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*. 6(3), 308-316.
- Doğan, E. ve Koç, H. (2017). Sosyal Bilgiler dersinde deprem konusunun dijital oyunla öğretiminin akademik başarıya etkisi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. (8), 90-100.
- Doğanay, H. ve Sever, R. (2011). *Genel fiziki coğrafya*. Pegem Akademi.
- Dölek, İ. (2019). *Afetler ve afet yönetimi*. Pegem Akademi.
- Efe, E. A., Akkuş, P. A. ve Yıldız, K. (2023). İlkokul öğrencilerinin deprem kavramına ilişkin metaforik algıları. *Lisansüstü Eğitim Araştırmaları Kongresi*. 159-174.
- Engin, A. O., Tösten, R., Kaya, M. D. (2010). Bilgisayar destekli eğitim. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5, 69-80.
- Erdoğan, B. (2023). Deprem sosyolojisi: 6 Şubat felaketinin toplumsal ve kültürel boyutları. *TRT Akademi*. 8(18), 718-725.
- Erinç, S. (1996). *Jeomorfoloji- I. Öz Eğitim Yayınları*.

- Ergünay, O. (2007). Türkiye'nin afet profili. *TMMOB Afet Sempozyumu*. 5(7). 1-14.
- Ergünay, O. (2009). Doğal afetler ve sürdürülebilir kalkınma. *Deprem sempozyumu*, 11, 12.
- Erkan, S. (2010). Deprem yaşayan ve yaşamayan okul öncesi çocukların davranışsal/duygusal sorunlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(28), 55-66.
- Fırat, M. (2022). *Deprem ve toplumsal etkileri. Afet sosyolojisi içinde*. Çizgi Kitabevi.
- Fidan, N. (1986). *Okullarda öğrenme ve öğretme*. Yelkentepe Yayınları.
- Fidan, N. ve Baykul, Y. (1994). İlköğretimde temel öğrenme ihtiyaçlarının karşılanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 10(10), 7-20.
- Güngör, M. (2023). Kahramanmaraş depremine maruz kalanların depremi tanımlama. Değişim ve sonrasında ilişkin değerlendirmeleri: Paranteze alınan yaşamlar. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (44), 446-468.
- Göver, İ. H. (2023). *Türkiye'nin deprem gerçeğine sosyolojik bir bakış*. İksad Yayınevi.
- İnci, F. ve Boztepe, H. (2013). Travma sonrası büyüme: Öldürmeyen acı güçlendirir mi? *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*. 4(2), 80-84.
- Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı [JICA] (2004). *Türkiye'de doğal afetler konulu ülke strateji raporu*. T.C. İçişleri Bakanlığı.
- İmamoğlu, M. Ş. ve Çetin, E. (2007). Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve yakın yöresinin depremselliği. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*. (9), 93-103.
- İşçi, C. (2008). Deprem nedir ve nasıl korunuruz? *Journal of Yasar University*. 3(9). 959-983.
- İşmen, A. E. (2001). Deprem yaşantısına bağlı travma ve çocuklar üzerindeki etkileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 1(2), 80-104.
- Kadioğlu, M. (2008). *Sel, heyelan ve çığ için risk yönetimi*. İTÜ Afet Yönetim Merkezi.

- Kadioğlu, M. ve Özdamar, E. (2008). *Afet zararlarının azaltmanın temel ilkeleri*. ISMAT Matbaacılık.
- Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*. 40(187), 138-145.
- Kandır, A. ve Koçak Tümer, B. (2013). Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki beş-altı yaş çocuklarının erken öğrenme becerilerinin incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. 7(30), 45-60.
- Kandilli Rasathanesi (2022). <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/deprem-bilgileri/buyuk-depremler/> adresinden 05/12/2023 tarihinde erişilmiştir.
- Kapluhan, E. (2013). Türkiye’de kuraklık ve kuraklığın tarıma etkisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*. (27), 487-510.
- Karabulut, D. ve Bekler, T. (2019). Doğal afetlerin çocuklar ve ergenler üzerindeki etkileri. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*. 5(2), 368-376.
- Karakuş, U. (2013). Depremi yaşamış ve yaşamamış öğrencilerin deprem algılarının, metafor analizi ile incelenmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*. 18(29), 97-116.
- Karaman, Z. T. (2017). Afet yönetimine giriş ve Türkiye’de örgütlenme. *Bütünleşik Afet Yönetimi* (Ed. Zerrin Toprak Karaman. Asuman Altay). Birleşik Matbaacılık.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Nobel Yayın.
- Keçe, A. G. M., Merey, A. G. Z. (2011). İlköğretim sosyal bilgiler kazanımlarının sosyal bilimler disiplinlerine ve disiplinlerarası anlayışa uygunluğunun belirlenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 8(1), 110-139.
- Keleş, R. (2021). *Kentleşme politikası*. İmge Kitapevi.
- Kırıkkaya, E. B., Ünver, A.O., Çakın, O. (2011). İlköğretim fen ve teknoloji programında yer alan afet eğitimi konularına ilişkin öğretmen görüşleri. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*. 5(1), 24-42.

- Kırman, F. (2023). Deprem sonrası travmatik stres tepkileri ve sosyal medyada yansımaları. *Antakiyat*, 6(1), 15-30.
- Kısa, G. (2019). *2018 sosyal bilgiler öğretim programına uygun (4. 5. ve 7. sınıflara) doğal afetler konusunda etkinlik önerileri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Balıkesir Üniversitesi.
- Kıvrak, Ö. (2019). *Karabük ilinde deprem farkındalığının mevcut durumunun ve deprem eğitiminin öğrenciler üzerindeki etkisinin araştırılması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Karabük Üniversitesi.
- Kim, C. (2011). The effects of natural disasters on long – run economic growth. *Michigan Journal of Business*, 4(1), 11- 49.
- Kim, H. Y. (2013). Klinik araştırmacılar için istatistiksel notlar: Çarpıklık ve basıklık kullanılarak normal dağılımın değerlendirilmesi. *Restor Dent Endod.* 38(1), 52-54.
- Köstekçi, E. ve Üstünyer, Ç. (2024). Güncellenen hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında afetler konularının yer alma durumunun incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 27-40.
- Köşe, E. ve Darbaş, G. (2023). Kahramanmaraş depremlerinin düşündürdükleri ve afetlerin kadınlar üzerindeki etkisi. *Jeo Dergi.* 41. 50-56.
- Kukuoğlu, A. (2018). Doğal afetler sonrası yaşanan travmalar ve örnek bir psiko-eğitim programı. *Afet ve Risk Dergisi.* 1(1), 39-52.
- Kula, N. (2000). Deprem ve kıyamet benzetmesi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi.* 9(9), 351-360.
- Küçükcan, B. (2008). Kütüphane binaları: Deprem ve diğer afetlere hazırlık. *Bilgi ve Belge Araştırmaları.* (1), 39-53.
- Limoncu, S. ve Atmaca, A. B. (2018). Çocuk merkezli afet yönetimi. *Megaron.* 13(1), 132-143.

Mamur Yılmaz, E. ve Bilici, S. (2016). Görsel sanatlar alanına yönelik öğretim teknolojileri ve materyali durumu. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 3(1), 64-74.

Meydan, A. (2011). *Sosyal bilgilerde coğrafyanın yeri ve önemi. Sosyal bilgilerin temelleri*. Pegem Akademi.

Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2023). <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=1264> adresinden 11.07.2024 tarihinde erişilmiştir.

Okan, N. (2023). Heyelan geliyorum der. *Mavi Gezegen Dergisi*. 7. 14-17.

Özdemir, M. A. (2004). İklim değişimleri ve uygarlık üzerindeki yansımalarına ilişkin bazı örnekler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 173- 185.

Özdemir, H., Aydın, S., Çapa, M. (2023). Türkiye’deki sosyal bilgiler eğitiminde demokrasi ve insan haklarının önemi. *International Journal of Progressive Studies in Education (ijopse)*. 1(1),0 65-74.

Özdoğan, S. (1993). Türkiye’nin deprem bölgeleri. *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*. 2, 53-68.

Özen, Y. (2017). Farkında mıyız? Bilişsel farkındalık ile psikolojik iyi oluşun içselleşmesi. *Kesit Akademi Dergisi*. (7), 167-189.

Özey, R. (2011). *Afetler coğrafyası*. Aktif Yayınevi.

Özkorkmaz, H., Türk, M. M., Taşyürek, K., Taşyürek, M., Baran, S., Güler, T. (2023). 7. Sınıf öğrencilerinin deprem hakkındaki farkındalıklarının incelenmesi. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*. 10(96), 1346-1362.

Özmen, B., Güler, H. ve Nurlu, M. (1997). *Coğrafi bilgi sistemi ile deprem bölgelerinin incelenmesi*. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü.

Paykoç, F. (1991). *Tarih öğretimi*. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

- Salman, Y. (2003). *Dilin düş evreni: Eğretileme*. YKY Yayını.
- Say, S. ve Doğan, M. (2023). Depremlerin hisse senedi getirileri üzerindeki etkisi: 2023 Yılı Kahramanmaraş depremi örneği. *Social Sciences Research Journal*. 12(1), 90-97.
- Sonkaya, E., Gültekin, G. G. ve Ulutaş, B. (2019). Afet farkındalık eğitimlerinde verimliliği arttıran modeller. *Resilience*. 3(1), 55-69.
- Sözer, E. (1998). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilimlerin öğretilimi*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Sözer, E. (1998). Sosyal bilgiler öğretiminde ilke, strateji, yöntem ve teknikler. *Sosyal bilgiler öğretilimi*. 73-88.
- Şahan, K. (2017). Metafor ne değildir? *Kesit Akademi Dergisi*. (8), 166-176.
- Şahin, C., Doğanay, H. ve Özcan, N.A. (2004). *Türkiye coğrafyası ve jeopolitiği (Fiziki beşerî-ekonomik-jeopolitik)*. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Şahin, C. ve Sipahioğlu, Ş. (2003). *Doğal afetler ve Türkiye*. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Şahin, C. ve Sipahioğlu, Ş. (2002). *Doğal afetler ve Türkiye*. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Şahin, I. F. O. (2017). Doğal afet risk yönetiminde dünya bankası modeli. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*. (628). 71-89.
- Şahin, Ş. (2019). Türkiye’de Afet yönetimi ve 2023 hedefleri. *Türk Deprem Araştırma Dergisi*. 1(2), 180-196.
- Şengün, H. ve Küçükşen, M. (2019). Afet yönetimi eğitimi niçin gerekli? *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 33(46), 193-211.
- Şenol, A. F., Akbaş, A., Çalışkan, Ö. (2023). Türkiye’de son yüzyılda (1923-2023) meydana gelen yıkıcı depremler ve kullanılan deprem yönetmelikleri. *Mühendislikte Yenilikçi Çalışmalar*. 75-97.

- Taner, M. ve Başal, H. A. (2005). Farklı sosyoekonomik düzeylerde okulöncesi eğitimi alan ve almayan ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin dil gelişimlerinin cinsiyete göre karşılaştırılması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 395-420.
- Tsai, C.- C. (2001). Ideas about earthquakes after experiencing a natural disaster in Taiwan: An analysis of students' worldviews". *International Journal of Science Education*. 23(10). 1007-1016.
- Turan, E. S. (2018). Türkiye'nin iklim değişikliğine bağlı kuraklık durumu. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*. 4(1), 63-69.
- Turan, İ. ve Kartal, A. (2011). İlköğretimde doğal afetler öğretiminin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. 20. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı'nda sunulan bildiri. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi. Burdur.
- Türk Psikoloji Bülteni (1999). Depremin çocuklar üzerindeki etkileri. 14, 61-87.
- Türkiye'de Afet Yönetimi ve Doğa Kaynaklı Afet İstatistikleri (2022). https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/35429/xfiles/turkiye_de_afetler.pdf adresinden 11/11/2023 tarihinde erişilmiştir.
- Usta, G. (2023). Afet yönetimi odağında orman yangınlarının değerlendirilmesi. *Afet ve Risk Dergisi*. 6(1), 18-35.
- Varol, N. ve Gültekin, T. (2016). Afet antropolojisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 15(59), 1431-1436.
- Varol, N. ve Kırıkkaya, E. B. (2017). Afetler karşısında toplum dirençliliği. *Resilience*. 1(1), 1-9.
- Yalçın, A. (2007). Heyelan duyarlılık haritalarının üretilmesinde analitik hiyerarşi yönteminin ve CBS'nin kullanımı. *Selçuk Üniversitesi Mühendislik Bilim ve Teknoloji Dergisi*. 22(3), 1-14.
- Yalçın, A. ve Akhan, N. E. (2019). Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programlarının sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarına göre incelenmesi. *Journal of Theoretical Educational Science*. 12(3), 842-873.

- Yavaş, H. (2005). *Doğal afetler yönüyle Türkiye’de belediyelerde kriz yönetimi*. Orion Yayınevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, S. (2023). 6 Şubat Kahramanmaraş depreminin psikososyal etkisi ve depremzedelere yönelik sürdürülebilir müdahalenin önemi üzerine bir gözlem araştırması. *ANASAY*. 7(24), 133-153.
- Yıldız, A., Teeuw, R., Dickinson, J., Roberts, J. (2020). Children’s earthquake preparedness and risk perception: a comparative study of two cities in Turkey, using a modified PRISM approach. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 49, 1-13.
- Yolcu, M. ve Bekler, T. (2020). Deprem kültürü ve farkındalık çalışmaları: Şili ve Elâzığ depremlerinin karşılaştırılması. *Lâpseki Meslek Yüksekokulu Uygulamalı Araştırmalar Dergisi*. 1(2), 71-82.
- Zengin, S. (2021). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının doğal afetlere yönelik görüşlerinin incelenmesi: Amasya üniversitesi örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Amasya Üniversitesi.
- Zırvalı, T. Ü. ve Cabbar, N. (2015). *Kültür varlıklarında risk yönetimi: Gelişimi, güncel durum ve öneriler*. 5. Tarihi Eserlerin Güçlendirilmesi ve Geleceğe Güvenle Devredilmesi Sempozyumu.

EKLER

Ek 1: ARAŞTIRMA UYGULAMA İZİNİ

Evrak Tarih ve Sayısı: 09/11/2023-437439

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : E-69972237-302.08.01-437439
Konu : Araştırma Uygulama İzni (Ece ATİLA)

09/11/2023

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 25/09/2023 tarihli ve E-98862767-302.08.01-413395 sayılı yazınız.
b) Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığının 09/11/2023 tarihli ve E-49614598-605.01-89308467 sayılı yazısı.

Enstitünüz Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ece ATİLA' nın "Asrın Felaketini Yaşayan Ortaokul Öğrencilerinin Deprem Farkındalıklarının ve Metaforlarının Bu Felaketi Yaşamayan Öğrencilerle Karşılaştırılması" konulu çalışmasına veri sağlamak amacıyla anket çalışmasının uygulanmasına Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 81576613-10.06. 02-E.1563890 sayılı yazısı (Genelge No 2020/2) Genelge doğrultusunda izin verildiğine dair ilgi b)' de kayıtlı yazı ekte gönderilmiştir.

Gereğini rica ederim.

Ek:İlgi b) Yazı

Evrak Tarih ve Sayısı: 13/09/2023-408893

NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİNE

31/08/2023

BAŞVURU NO	202308313007809679
ÜNİVERSİTE ADI	NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
ENSTİTÜ ADI	Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
BÖLÜM ADI	
ÜNVAN	Öğrenci
TC KİMLİK NUMARASI	
KONU	ASRIN FELAKETİNİ YAŞAYAN ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN DEPREM FARKINDALIKLARININ VE METAFORLARININ BU FELAKETİ YAŞAMAYAN ÖĞRENCİLERLE KARŞILAŞTIRILMASI
ARAŞTIRMA TÜRÜ	Yüksek Lisans Tezi
ÖRNEKLEM GRUBU	Öğrenci,
KAPSAMI	Okul/Kurum,
İLLER	
KURUM TÜRLERİ	Özel Ortaokul, Resmi Ortaokul, Resmi İmam - Hatip Ortaokulu,
İLETİSİM BİLGİLERİ	

Yukarıda bilgileri bulunan proje uygulamaları için Milli Eğitim Bakanlığından gerekli izinlerin alınması hususunda gereğini bilgilerinize arz ederim.

Ek listesi

Tez Önerisi
Veli Onam Formu
Veri toplama araçları

İmza
ECE ATİLA
Öğrenci

Dilekçe ve eklerinin üst yazı ile STRATEJİ GELİŞTİRME BAŞKANLIĞINA ulaştırılması gerekmektedir.

Ek 2: MEB ARAŞTIRMA İZNİ

NÖHÜ Evrak Tarih ve Sayısı: 09/11/2023-437339

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Strateji Geliştirme Başkanlığı

Sayı : E-49614598-605.01-89308467
Konu : Araştırma Uygulama İzni

09.11.2023

DAĞITIM YERLERİNE

- İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 81576613-10.06.02-E.1563890 sayılı yazısı (Genelge No: 2020/2).
b) Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Rektörlüğünün 28.09.2023 tarihli ve E-69972237-302.08.01-415430 sayılı yazısı.

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ece ATILA'nın "Asrın Felaketini Yaşayan Ortaokul Öğrencilerinin Deprem Farkındalıklarının ve Metaforlarının Bu Felaketi Yaşamayan Öğrencilerle Karşılaştırılması" konulu çalışmasına veri sağlamak amacıyla anket çalışması yapma izin talebine ilişkin İlgi (b) yazı ve ekleri incelenmiştir.

Bakanlığımıza bağlı resmi/özel okul ve kurumlarda öğrencilerin katılımıyla yapılması planlanan uygulamanın denetimi il/ilçe millî eğitim müdürlükleri ve okul/kurum idaresinde olmak üzere, kurum faaliyetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına göre; onaylı bir örneği Bakanlığımızda muhafaza edilen ve uygulama sırasında da mühürlü ve imzalı örnekten çoğaltılan veri toplama araçlarının uygulanmasına İlgi (a) Genelge doğrultusunda izin verilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederim.

Ek 3: VELİ ONAY FORMU

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma. "Asrın Felaketini Yaşayan Ortaokul Öğrencilerinin Deprem Farkındalıklarının ve Metaforlarını Bu Felaketi Yaşamayan Öğrencilerle Karşılaştırılması" adıyla. 2023-2024 yılının Güz döneminde yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: 6 Şubat 2023 'te meydana gelen Kahramanmaraş depremlerini yaşayan ortaokul öğrencilerinin deprem farkındalıkları ile metaforlarının tespiti ve bu felaketi yaşamayan öğrencilerle karşılaştırılmasıdır.

Araştırma Uygulaması: Anket ve metafor veri ölçeği şeklindedir.

Araştırma T.C. Millî Eğitim Bakanlığı'nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır.

Çocuğunuzun katılımı tamamen sizin isteğinize bağlıdır. Reddedebilir ya da herhangi bir aşamada ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmama veya araştırmadan aynı anda durumunda öğrencilerin akademik başarıları. Okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir. Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yanda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağım söylemesi yeterli olacaktır. Anket çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir. Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla.

Araştırmacı : Ece ATİLA

İletişim bilgileri : Eceryimz91@outlook.com

Ek 4: DEPREM FARKINDALIK ÖLÇEĞİ

Sevgili Öğrenciler;

Bu form deprem farkındalığına ilişkin bilgi düzeyinizi ölçmek ve Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında yapılan yüksek lisans bitirme tezine veri elde etmek amacıyla hazırlanmıştır. Ölçeğe vereceğiniz cevaplar, tez çalışması dışında başka hiçbir amaç için kesinlikle kullanılmayacaktır. İlgi ve katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederiz.

Ece ATİLA

Çizelge Ek A.1.

I. BÖLÜM (Lütfen aşağıdaki kişisel bilgilerinizden sizin için uygun olan kutucuğu (X) ile işaretleyiniz.)			
Cinsiyetiniz?	☐ Kız	☐ Erkek	Kaçıncı sınıfsınız?
6 Şubat depremini yaşadınız mı?	☐ Evet	☐ Hayır	

Lütfen aşağıdaki deprem farkındalığı ile ilgili bilgilerden sizin için uygun olan kutucuğu (X) ile işaretleyiniz.		Bilmiyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum
II. BÖLÜM (Deprem hakkında genel bilgiler)					
1	Yaşadığım bölgede afet riski vardır.				
2	Deprem, yerkabuğunun çatlaması ve kırılması nedeniyle oluşan sarsıntıdır.				
3	Yaşadığım şehir birinci derece deprem bölgesindedir.				
4	Türkiye’de en çok insan hayatının kaybetmesine neden olan afet türü, depremdir.				
5	Deprem çantasının içerisinde nelerin olduğunu biliyorum.				
6	Depremleri hiç kimse ve hiçbir olay durduramaz.				
III. BÖLÜM (Deprem öncesi genel bilgiler)					
1	Bazı hayvanlar depremi kısa süre öncesinden hissedebilir.				
2	Olası bir deprem öncesinde tedbir olarak, okulda ve evde tatbikatlar yapmalıyız.				
3	Hava durumu depremin habercisidir.				
4	Depremlerin ne zaman olacağı önceden bilinebilir.				
5	Olası bir deprem öncesinde tedbir olarak, evimizde yapısal olmayan eşyaları sabitlemeliyiz.				

IV. BÖLÜM (Deprem anında genel bilgiler)				
1	Deprem olduğunda dışarı çıkma gibi bir şansımız olmazsa, evin içerisinde “hayat üçgeni” oluşturan bir yere sığınırız.			
2	Sağlam binalar, deprem anında size zarar vermez.			
3	Deprem tehlike anında belirlenen en güvenli yer, sağlam bir nesnenin altı ya da yanıdır.			
4	Deprem anında evdeyse, ilk önce panik yapmadan sağlam bir nesnenin yanında “cenin pozisyonu” alırız.			
5	Deprem anında okuldaysak, panik yapmadan sıranın altına “çömel, kapan, tutun” pozisyonu alırız.			
6	Deprem anında en tehlikeli yer; pencere önleri, merdivenler ve asansörlerdir.			
7	Deprem esnasında en güvenli yer kapı kirişlerinin altıdır.			
8	Deprem anında, binanın balkonundan atlamak yerine sağlam bir nesnenin kenarına sığınmalıyız.			
V. BÖLÜM (Deprem sonrasında genel bilgiler)				
1	Bir deprem sonrası enkaz altında mahsur kaldıysak neler yapılacağını biliyorum.			
2	Eğer deprem sonrasında enkaz altındaysak sakin olmalıyız, su veya yiyeceğimiz varsa düzenli tüketmeliyiz.			
3	Bir deprem sonrası en büyük tehlike yangındır.			
4	Bir deprem meydana geldikten sonra kesinlikle artçı depremler meydana gelir.			
5	Depremden sonra ailemizle buluşma yerini biliyorum.			
6	Depremden sonra dağıtılan yardımları ihtiyacım kadar almalıyım.			

Ek 5: METAFOR VERİ FORMU

METAFOR VERİ ÖLÇEĞİ

I. BÖLÜM				
Cinsiyetiniz	☐ Kız		☐ Erkek	
Sınıf düzeyiniz	☐ 5. Sınıf	☐ 6. Sınıf	☐ 7. Sınıf	☐ 8. Sınıf
Maraş depremini yaşadınız mı?	☐ Evet	☐ Hayır		
II. BÖLÜM				
Bu bölümde sizin benzetme yapabilmenizi sağlayan, eksikleri olan iki cümle verilmiştir. Bu cümleyi sizin tamamlamanızı istiyoruz.				
“Deprem.....gibidir. Çünkü.....”				
.....				
.....				
.....				
.....”				

Ek 6: VERİ TOPLAMA ARACI SAHİBİNDEN ALINAN İZİN

İZİN

5 Haz

<@windowlive.com kişisine

...

Sayın , Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesinde yüksek lisans yapmaktayım. Tez çalışmam için 2019 yılında yayımladığınız Karabük ilinde deprem farkındalığı mevcut durumunun ve deprem eğitiminin öğrenciler üzerindeki etkisinin araştırılması adlı çalışmanızın anket formunu izninizle kullanmak isterim. İyi çalışmalar.

[iOS için Outlook](#) uygulamasını edinin

📁 Gelen Kutusu

5 Haz

...

İyi günler Ece Hanım,
Tabiki Anket formunu kullanabilirsiniz yalnız benim ve Filiz Ersöz hocamla yaptığımız çalışmalara atıfta bulunmanızı rica edeceğim. Ayrıca destek gereken durumlarda sizlere yardımcıda olabilirim.
İyi çalışmalar dilerim.

5 Haz 2023 15:31 tarihinde ece eryılmaz

